

СЪДЪРЖАНИЕ:

БЮДЖЕТ 2009 – ПОЛИТИКА И ЦЕЛИ.....	3
I. ИКОНОМИЧЕСКА РАМКА.....	9
1.1. ОТРАЖЕНИЕ НА СВЕТОВНАТА ФИНАНСОВА КРИЗА ВЪРХУ ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ.	9
1.2. ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА СВЕТОВНАТА ИКОНОМИКА.	15
1.3. ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА.	17
1.3.1. Преглед на развитието на националната икономика (2007-2008 г.)	17
1.3.2. Икономически допускания и макрорамка за 2009 г.	23
II. КОНСОЛИДИРАНА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА, УСТОЙЧИВОСТ НА ФИСКАЛНАТА ПОЗИЦИЯ И КЛЮЧОВИ АСПЕКТИ НА БЮДЖЕТНАТА ПОЛИТИКА ЗА 2009 г.	30
2.1. ПРЕГЛЕД НА ФИСКАЛНАТА ПОЗИЦИЯ.	30
2.1.1. Изпълнение на консолидираната фискална програма към 30.06.2008 г.....	30
2.1.2. Оценка за изпълнението на консолидираната фискална програма до края на 2008 г.	36
2.2. КОНСОЛИДИРАНА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА И ФИСКАЛНА ПОЗИЦИЯ ЗА 2009 Г.	38
2.3. КЛЮЧОВИ АСПЕКТИ НА БЮДЖЕТНАТА ПОЛИТИКА ЗА 2009 Г.	40
2.4. АНАЛИЗ НА ФИСКАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ И УПРАВЛЕНИЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ДЪЛГОВЕ.	48
III. ПРИХОДИ НА БЮДЖЕТ 2009.	56
3.1. КОРПОРАТИВНИ ДАНЪЦИ.	57
3.2. ДАНЪЦИ ВЪРХУ ДОХОДИТЕ НА ФИЗИЧЕСКИТЕ ЛИЦА.	58
3.3. ПРИХОДИ НА ОБЩЕСТВЕННОТО И ЗДРАВНО ОСИГУРЯВАНЕ.	59
3.4. ДАНЪК ВЪРХУ ДОБАВЕНАТА СТОЙНОСТ.	60
3.5. АКЦИЗИ.	62
3.6. МИТА.	64
3.7. НЕДАНЪЧНИ ПРИХОДИ.	65
3.8. ПОМОЩИ	65
IV. РАЗХОДИ НА БЮДЖЕТ 2009.....	66
4.1. ПУБЛИЧНИТЕ РАЗХОДИ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ЕЛЕМЕНТИ.	66
4.1.1. Текущи разходи.	67
4.1.2. Публични инвестиции.	72
4.2. ПУБЛИЧНИТЕ РАЗХОДИ ПО ФУНКЦИИ.	74
4.2.1. Общи държавни служби.	75
4.2.2. Отбрана и сигурност.	77
4.2.3. Образование.	79
4.2.4. Здравеопазване.	81
4.2.5. Социално осигуряване, подпомагане и грижи.	83
4.2.6. Жилищно строителство, благоустройство, комунално стопанство и опазване на околната среда.	86
4.2.7. Почивно дело, култура и религиозни дейности.	87
4.2.8. Икономически дейности и услуги.	88
4.2.9. Разходи, неklasифицирани в другите функции.	90
V. ЕВРОПЕЙСКИ СРЕДСТВА И ОТРАЖЕНИЕТО ИМ ВЪРХУ БЮДЖЕТ 2009.....	91

VI. БЮДЖЕТНА РЕФОРМА.	99
5.1. ПРОГРАМНО БЮДЖЕТИРАНЕ.	99
5.2. ФИНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ.	100
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	103
Използвани съкращения	104
Приложения	106

БЮДЖЕТ 2009 – ПОЛИТИКА И ЦЕЛИ

Икономическата и фискална политика на правителството е насочена към поддържане на постигнатата трайна макроикономическа устойчивост, стимулиране на конкурентноспособността на икономиката и качеството на социалните системи за подобряване на стандарта на живот.

Провежданата антициклична фискална политика е съобразена с препоръките на Европейската комисия и Международния валутен фонд за дългосрочна стабилност на публичните финанси.

Целите на фискалната политика се реализират при спазване на принципите за ефективно управление и разпределение на публичните ресурси в съчетание с продължаващо усъвършенстване на регулаторните механизми и засилване на контрола върху тяхното функциониране.

Основните приоритети на Бюджет 2009, в контекста на провежданата фискална политика, са:

- увеличаване размера на публичните инвестиции и нарастване на техния относителен дял в общите публични разходи при повишаване ефективността на разходването им;
- повишаване качеството на средното и висшето образование и създаване на по-добри възможности за младите семейства;
- създаване на условия за подобряване на качеството на живот и интегриране на възрастните хора в обществото;
- изсветляване на икономиката.

Бюджет 2009 продължава осъществяваните през последните години политики и мерки, ориентирани към икономически растеж, стимулиране на инвестиционната активност и заетостта чрез данъчно-осигурителната политика, както и към подобряване на ефективността и разпределението на публичните ресурси за приоритетни области и повишаване качеството на публичните финанси. Провежданата политика за насърчаване на бизнеса и заетостта чрез създаване на условия за благоприятен инвестиционен климат и гъвкавост на пазара на труда е в подкрепа на социално-икономическото развитие на страната. Тази политика предоставя възможност и ще продължи да осигурява ресурс за по-силна социална ангажираност на бюджета към всеки български гражданин и най-вече към по-възрастното поколение.

Основните инструменти за запазване устойчивостта на макроикономическите позиции са поддържането на консолидираните разходи (без вноската в общия бюджет на ЕС) до 40% от БВП, както и на положително салдо по консолидираната фискална програма не по-малко от 3% от БВП, при отчитане влиянието на икономическия цикъл, и отговарящи на определените в Конвергентната програма (2007-2010 г.) средносрочни цели за поддържане на положителна бюджетна позиция през програмния период.

Реалният растеж на икономиката за 2009 г. се прогнозира да бъде 4.7%, като се очаква положителното развитие на икономиката да продължи и през следващите години с умерени темпове.

Стимулирането на конкурентноспособността на икономиката ще се реализира чрез:

- балансирано разпределение на данъчно-осигурителната тежест за работодателя с оглед стимулиране на бизнеса;
- нарастване и балансирано разпределение на общия размер на средствата за инвестиции в размер над 5 млрд. лв. или ръст около 21% от спрямо 2008 г. в различните сектори на икономиката, в съответствие с националните секторни стратегии и политики;
- осигуряване на инвестиции за изграждане и модернизиране в областта на физическата и социална инфраструктура;
- развитие на човешкия капитал за осигуряване на висока заетост и доходи.

Параметрите на Бюджет 2009 са определени при съобразяване с идентифицираните основни рискове пред фискалната политика, свързани най-вече с високия дефицит по текущата сметка на платежния баланс, запазване темпа на инфлация над средноевропейските нива, възможно забавяне на вътрешното търсене и растежа като резултат от забавените темпове на растеж на световната икономика и на растежа в страните от еврозоната.

Поддържането на положителна бюджетна позиция и на значителен фискален резерв осигуряват адекватен буфер и възможност за реакция в случай на неблагоприятен сценарий за икономическото развитие, предвид дисбалансите в световната икономика и повишените външни рискове, свързани с финансовата нестабилност на международните пазари.

Съществено са редуцирани рисковете за фискалната устойчивост, свързани с обслужване задълженията на страната, предвид относително ниското ниво на държавния и държавногарантирания дълг (равнище около 20% от БВП към края на 2007 г.) и постигнатите положителни промени във валутната и лихвената структура на дълга.

Наличните солидни валутни и фискални резерви, както и добре капитализираната и ликвидна банкова система правят българската икономика сравнително стабилна и добре подготвена да посрещне преките негативни ефекти на глобалната финансова криза.

Оценката на икономическите рискове се свежда до следните направления:

- Постепенно поскъпване на кредитния ресурс водещо до ограничаване на кредитирането и забавяне на ръста на кредитите;
- Намаляване растежа на износа вследствие по-голямо забавяне темповете на растеж на страните от еврозоната;
- Преоценка на риска за страните с нововъзникващи пазари, водещо до намаляване на чуждите инвестиции.

Сътресенията на международните финансови пазари вече повече от година правят трудно прогнозируем размера на финансово-икономическия ефект върху растежа на БВП, а оттам и на бюджетните приходи.

В Бюджет 2009 са включени мерки, израз на активната икономическа политика на правителството, целящи стимулиране на икономиката и поддържане на инвестиционната активност, както и редица буфери за смекчаване на вероятните последици от финансовата

криза върху реалния сектор. Основният инструмент на правителството за противодействие на кризата са предложените мерки, групирани в три пакета:

- Пакет „Икономическа активност” – мерките са насочени към разширяване на публичната инвестиционна програма, като капиталови разходи по КФП за 2009 г. са в размер на 5 192.0 млн.лв., което представлява ръст с около 900 млн.лв. спрямо 2008г. Освен това се предвижда реализирането на допълнителна инвестиционна програма в размер до 1 млрд.лв. със средства от предвидения резерв за фискална устойчивост в размер до 400 млн.лв. и евентуалното намаляване на положителното бюджетно салдо по КФП с до 1 на сто от БВП, или до 700 млн.лв. при съществено стагниране на стопанската активност и свиване на външноикономическите дефицити.

Освен това държавата ще инициира създаването на държавна компания за изграждане на бизнеспаркове с оглед създаване на условия за привличане на високопродуктивни инвестиции и по-благоприятна бизнессреда.

- Пакет „Пазарна гъвкавост” – предвижда се възможност за осигуряване на достъп до кредитен ресурс на малкия и средния бизнес, посредством увеличаване капитала на „Българска банка за развитие” АД.

За осигуряване на по-добри условия за общините за подготовка и изпълнение на проекти финансирани от европейските фондове се предвижда увеличаване капитала на Фонд „ ФЛАГ ” с до 50 млн.лв.

За стимулиране и подобряване на ефективността на научната и развойна дейност се предвижда създаването на фонд „Научни изследвания и иновации” на основата на съществуващите фонд „Научни изследвания” и Националния иновационен фонд, при увеличаване на финансовите ресурси с 50 % в сравнение с разполагаемия ресурс за 2008 г.

За подобряване на експортните възможности на българския бизнес се предвижда увеличаване на кредитния лимит на Българската агенция за експортно застраховане.

Предвидени са редица мерки за поддържане на благоприятни бизнес условия за привличане на инвестиции и задържане на чуждестранните инвеститори, които са насочени предимно към по-добро административно обслужване на бизнеса, в т.ч. ускоряване възстановяването на ДДС, опростяване на регулаторните режими и намаляване на административните тежести, прилагани от страна на местните органи на власт и др.

- Пакет „Гъвкавост на социалните мрежи” – чрез този пакет се цели осигуряване на гъвкавост и сигурност на пазара на труда, който включва мерки насочени към стимулиране търсенето на работа, разкриване на нови работни места и усъвършенстване на социалните мрежи.

Политиките и мерките заложи в Бюджет 2009 за ограничаване на отражението на световната финансова криза върху икономиката на страната включват:

- Благоразумна фискална политика противодействаща на дисбалансите в икономиката чрез поддържане на положително салдо по консолидираната фискална програма не по-малко от 3% от БВП и максимално ниво на разходите, които се преразпределят

през бюджета в средносрочен план в размер до 40% от БВП;

В бюджетът за следващата година са заложили следните фискални буфери:

- Намаляване с до 7 на сто разходите и трансферите по Републиканския бюджет, с изключение на инвестиционните разходи;
- Възможност за прехвърляне на допълнителни бюджетни кредити за капиталови разходи за сметка на намаляване на текущите разходи;
- Ограничаване на възможността за пренасочване на капиталови разходи за издръжка.

Данъчно-осигурителната политика в Бюджет 2009 е ориентирана към стимулиране на икономическата активност и изсветляване на икономиката. Ще бъдат положени допълнителни усилия за повишаване на степента на събираемост на държавните вземания като се увеличи ефективността на приходната администрация и се усъвършенства взаимодействието с контролните, правоохранителни и правораздавателни органи.

Данъчната стратегия на правителството предвижда запазване на водената до момента политика, насочена към опростяване на данъчното облагане и улесняване прилагането на данъчните закони. Промените в осигурителното законодателство са насочени към излизане на заетите лица и техните доходи извън сивата икономика, както и към увеличаване на реалния разполагаем доход на домакинствата. По-ниската социалноосигурителна тежест води до понижаване разходите на работодателите и съответно – повишаване на инвестиционната активност и търсенето на работна сила.

През 2009 г. не се предвижда промяна на политиката в областта на прякото данъчно облагане, като се очаква ниската данъчна тежест върху доходите на физическите лица и върху печалбите на фирмите да продължи да влияе благоприятно върху развитието на икономиката. Продължава тенденцията на прехвърляне на данъчната тежест от пряко към косвено облагане чрез предвиденото повишаване на някои акцизни ставки.

Основните промени в осигурителната политика през 2009 г. са свързани с увеличаването на размера на здравноосигурителната вноска от 6% на 8% и с новия размер и новото разпределение на осигурителната тежест за фонд „Пенсии“.

От 1 януари 2009 г. се предвижда оптимизиране на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ от 22 на 18 на сто, като вноската за работодателите е 10 на сто, а за осигурените лица е 8 на сто. Освен тази стъпка, от 1 януари 2009 г. е предвидено държавата да подпомага фонд „Пенсии“ на държавното обществено осигуряване (ДОО) с трансфер в размер на 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година.

През 2009 г. приходите на консолидирана основа се очаква да възлязат на 32 556.3 млн.лв., което представлява ръст от 19.7% спрямо 2008 г. Постъпленията от преки данъци през 2009г. се прогнозира в размер на 10 921.1 млн.лв. Прогнозата за приходите от ДДС през 2009г. е в размер на 9 320.5 млн.лв. и ще бъде постигната при повишаване на ефективна събираемост с 0.5%. Очакваният размер на приходите от акцизи за 2009 г. е 4 260.3 млн.лв. Приходите от осигурителни вноски за социалното и здравното осигуряване се планирани в размер на 5 977.6 млн.лв.

Публичните разходи ще бъдат насочени към ключови за социално-икономическото

развитие на страната сфери при спазване на ограничението върху обема на бюджетните разходи в рамките на 40% от БВП (консолидирани разходи без вноската в общия бюджет на ЕС). През 2009 г. разходите на консолидирана основа (без вноската в общия бюджет на ЕС) ще възлязат на 29 430.2 млн.лв. Увеличението на разходите спрямо програмата за 2008 г. е 4 719.2 млн.лв., или ръст от 19.1%.

През 2009 г. продължава тенденцията от последните години на нарастване на относителния дял на капиталовите разходи в общите консолидирани разходи, което е свързано със стартиралите инфраструктурни проекти. Бюджет 2009 ще осигури капиталови разходи в размер на 5 192.0 млн.лв. (ръст от 20.9% спрямо 2008 г.). Освен това се предвижда реализирането на допълнителна инвестиционна програма със средства от предвидения резерв за фискална устойчивост в размер до 400 млн.лв. Субсидиите, които включват и средствата от ЕС под формата на помощи, ще достигнат 1 828.8 млн.лв. (ръст от 36.2% спрямо 2008 г.).

Планирането на капиталовите разходи за следващата година е съобразено с изпълнението на инвестиционни програми и проекти с национално значение. Сравнително по-високият дял на капиталовите разходи и субсидиите, обусловен от съфинансиращата компонента на проектите за усвояване на европейските фондове и публичните инвестиционни заеми, налагат известни ограничения при финансирането на текущата издръжка на системите в публичния сектор.

Разходната част на Бюджет 2009 е съобразена с провежданата правителствена политика за по-голяма социална ангажираност на бюджета. Разходите за социално осигуряване и грижи на консолидирана основа са увеличени от 8 342.7 млн.лв. за 2008 г. на 10 024.5 млн.лв. за 2009 г. (ръст от 20.2% спрямо 2008 г.) Средствата са съобразени с необходимостта от засилване на социалната закрила и социално включване при по-добра насоченост на помощите и обезщетенията към действително нуждаещите се. Политиките по социално и семейно подпомагане са ориентирани към насърчаване на активното участие в заетостта, като се предвиждат мерки за съвместяване на трудовия и семейния живот и разширяване на достъпа до социални услуги на хора със семейни задължения.

В съответствие с приоритетите на правителството, свързани с повишаване на жизненото равнище на българските граждани, политиката по доходите през 2009 г. предвижда осигуряването на по-нататъшен ръст на доходите на заетите в публичния сектор. В бюджетната сфера през 2009 г. се предвижда определяне на разполагаемите средства за заплати чрез 10 процентно нарастване на средствата за заплати разчетени за 2008 г., а не чрез индексация на средните работни заплати, както се подхождаше досега.

През следващата година е планирано увеличение на пенсиите на две стъпки: от 1 април и от 1 юли 2009 г. на база извършеното осъвременяване от 1 юли 2008 г. с 10.35 на сто и преизчислението от 1 октомври 2008 г. на всички пенсии за трудова дейност.

От 1 април 2009 г. се предвижда преизчисление на пенсиите чрез увеличаване на тежестта на всяка година осигурителен стаж в пенсионната формула от 1 на 1.1 на сто. Максималният размер на пенсията от 1 април 2009 г. се увеличава от 490 лв. през 2008 г. на 700 лв. през 2009 г. Минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст от 1 април 2009 г. се увеличава от 113.49 лв. на 124.84 лв.

От 1 юли 2009 г. планираното увеличение на пенсиите е 9.7 на сто. Минималната пенсия за

осигурителен стаж и възраст от 1 юли 2009 г. се увеличава от 124.84 лв. на 136.95 лв.

Бюджет 2009 предвижда по-висок размер и на разходите за образование, като тези разходи по консолидираната фискална програма за 2009 г. възлизат на 3 001.4 млн.лв., което представлява ръст от около 400 млн.лв. или над 15% спрямо 2008 г. Очакваните резултати в сферата на средното образование са свързани с утвърждаване системата на делегираните бюджети в системата на средното образование, засилване на фокуса върху резултатите в средното образование и увеличаване стимулите за ефективно реструктуриране на разходите с оглед създаване на предпоставки за изпреварващо нарастване на възнагражденията на преподавателите. Усилията в сферата на висшето образование са насочени към разширяване на достъпа и стимулиране на конкуренцията и насърчаване на научната дейност във висшите училища.

Разходите за здравеопазване в Бюджет 2009 са в размер на 3 086.3 млн.лв., което представлява ръст от над 480 млн.лв. или 18.4% повече финансови средства спрямо предходната година. Увеличаването през 2009 г. на размера на здравноосигурителната вноска от 6% на 8% е съпроводено с предприемането на стъпки за подобряване на управлението, засилване на контрола и ефективността на публичните средства за здравеопазване.

През 2009 г. ще продължи процеса на бюджетна реформа и финансова децентрализация. Приоритет на бюджетната реформа е постигането на ефективно и ефикасно програмно-ориентирано многогодишно бюджетирание. Осъществяваната реформа на бюджета ще позволи подобряване на управлението и разпределението на публичните ресурси в отделните бюджетни сфери, както и рационално обвързване на средствата от ЕС в общата бюджетна рамка. Оптимизирането на цялостния разходен пакет, независимо от източника на финансиране, ще се постигне при запазване на бюджетното финансиране в областите, които не се финансират от ЕС. В подкрепа на усъвършенстването на бюджетния процес е и по-нататъшното развитие на финансовата децентрализация на общините чрез осъществяване на заложените мерки в Програмата за изпълнение на Стратегията за децентрализация за първия планов период (2006-2009 г.).

I. ИКОНОМИЧЕСКА РАМКА.

1.1. ОТРАЖЕНИЕ НА СВЕТОВНАТА ФИНАНСОВА КРИЗА ВЪРХУ ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ.

Оценка на икономическите и фискалните рискове

Наличните солидни валутни и фискални резерви, както и добре капитализираната и ликвидна банкова система правят българската икономика сравнително стабилна и добре подготвена да посрещне преките негативни ефекти на глобалната финансова криза.

Външната финансова нестабилност обаче може да окаже косвено влияние върху икономиката на страната, което да се отрази по следните направления:

- Постепенно поскъпване на кредитния ресурс (повишаване на лихвите по кредитите) вследствие ограничаване на ресурса, отпускан на българските банки от техните чуждестранни централи. Резултатът ще бъде ограничаване на кредитирането и забавяне на ръста на кредитите;
- Намаляване растежа на износа вследствие по-голямо забавяне темповете на растеж на страните от еврозоната;
- Преоценка на риска за страните с нововъзникващи пазари, което да доведе до намаляване на чуждите инвестиции.

Сътресенията на международните финансови пазари вече повече от година правят трудно прогнозируем размера на финансово-икономическия ефект върху растежа на БВП, а оттам и на бюджетните приходи.

През последните две години страната изгради необходимите структури за информация и координация при ситуация на финансова криза, като част от общоевропейския механизъм за действие при кризи. Създадени са необходимите съвместни структури за това в БНБ, Комисията за финансов надзор (КФН) и Министерството на финансите (МФ). Допълнителни усилия бяха положени още с възникването на ипотечната криза в САЩ, като беше засилена координацията между БНБ, КФН и МФ и бяха разработени възможни варианти на поведение при евентуални външни шокове върху финансовата система.

Идентифицираните основни рискове пред фискалната политика са свързани с:

- висок дефицит по текущата сметка на платежния баланс;

- запазване темпа на инфлацията над средноевропейските нива;
- забавяне на вътрешното търсене и растежа;
- застаряване на населението, водещо до натиск върху пенсионната система;
- повишаване на безработицата.

Фискалната политика остава достатъчно благоразумна с оглед балансиране на новопоявили се рискове пред икономическия растеж, като същевременно дава възможност за по-гъвкави действия и посрещане на непредвидени разходи чрез залагане на резерви в бюджета.

Структурата на растежа на БВП, в която водеща роля има вътрешното търсене, предполага бърз растеж на бюджетните приходи към момента. Евентуално задълбочаване на неравновесието води след себе си риска от забавяне на търсенето и намаляване на бюджетните приходи. Този риск е съсредоточен в средносрочен план като първоначалните му ефекти могат да се проявят още през 2009 г. Следва да се отчита, че всяко евентуално забавяне на икономическия растеж ще доведе до намаляване на приходите в държавния бюджет.

Положителното бюджетно салдо, както и ниското ниво на правителствения дълг и неговата балансирана структура създават предпоставки за ограничаване ефектите върху бюджета от неочаквано развитие на допусканията за динамиката на външните дисбаланси. Досега негативните ефекти от кризата са проявени основно в страни с висок бюджетен дефицит и високо ниво на държавния дълг.

Основните принципи, от които се изхожда при формулирането на мерките за противодействие на световната криза, са следните:

- Запазване на финансовата и банковата стабилност с цел стимулиране на икономиката и поддържане на инвестиционната активност, както и създаване на редица буфери за смекчаване на последиците върху реалния сектор;
- По-активна икономическа политика на държавата, насочена към максимално запазване гъвкавостта на икономиката, и предпазване от изкривяване на пазара и конкурентната среда.

Основни насоки за противодействие на кризата:

- Мерки за подкрепа на икономическата устойчивост –

Пакет „Икономическа активност“;

Тези мерки са насочени към разширяване на публичната инвестиционна програма, към подобряване и оптимизиране на бизнесклимата, както и за подобряване на достъпа до финансиране на малки и средни предприятия.

- Повишаване гъвкавостта в областта на доходите, обвързване на заплатите с растежа на производителността на труда, повишаване на конкуренцията и борба с монополните структури на пазара - Пакет „Пазарна гъвкавост“;
- Мерки за повишаване гъвкавостта на социалните мрежи - Пакет „Гъвкавост на социалните мрежи“.

Политики и мерки заложи в Бюджет 2009 за ограничаване на отражението на световната финансова криза:

1. Фискална политика противодействаща на дисбалансите в икономиката

- ⇒ поддържане на положително салдо по консолидираната фискална програма не по-малко от 3% от БВП;
- ⇒ максимално ниво на разходите, които се преразпределят през бюджета в средносрочен план в размер до 40% от БВП.

2. Политика за увеличаване средствата за публични инвестиции

- ⇒ С бюджета за 2009 г. правителството ще създаде благоприятни и стабилни условия за развитие на бизнеса и насърчаване на инвестициите. През 2009 г. се предвиждат капиталови разходи по консолидираната фискална програма в размер на 5 192.0 млн.лв., което представлява **ръст с около 900 млн.лв.** спрямо 2008 г.

3. Възможност на правителството да реализира допълнителна инвестиционна програма в размер до 400 млн.лв. Източник за осъществяване на програмата е предвидения резерв за фискална устойчивост. Неговото изразходване се осъществява след решение на МС за одобряване на инвестиционните направления.

4. При съществено стагниране на стопанската активност и очертаване на перспективи за свиване на външноикономическите дефицити МС получава правото да намали положителното бюджетно салдо

по консолидираната фискална програма с до 1 на сто от БВП, или до 700 млн.лв.

Средствата по тази програма ще се насочат за подкрепа на икономическата устойчивост на реалния сектор и за реализиране на публични инвестиции.

5. Мерки за стимулиране и развитие на малкия и средния бизнес

⇒ Осигурява се достъп до кредитен ресурс на малкия и средния бизнес, като се предвижда увеличаване на капитала на „Българска банка за развитие“ АД (преобразуваната „Насърчителна банка“).

Към „Българска банка за развитие“ АД функционират два фонда:

- Фонд за капиталови инвестиции, който участва в капитала на малки и средни предприятия с цел повишаване конкурентноспособността им, осигуряване на капитал за научно-изследователска и развойна дейност, повишаване на производствения капацитет, финансиране преди набиране на капитал на регулиран пазар и усвояване на средства от фондове на ЕС.

- Национален гаранционен фонд, чиято дейност включва издаване на гаранции за допълване на обезпечението по заеми на малки и средни предприятия и предлагане на други продукти, като гаранции за участия в търг, гаранция за изплащане на кредит на износител и други. Издаваните гаранции могат да покриват до 50 на сто от задължението.

6. Държавата ще инициира създаването на държавна компания за изграждане на бизнес-паркове с оглед създаване на условия за привличане на високопродуктивни инвестиции и по-благоприятна бизнес среда.

7. Стимулиране на научната и развойна дейност в подкрепа на технологичното обновяване и реструктуриране на икономиката

⇒ Предвижда се създаването на фонд „Научни изследвания и иновации“ на основата на съществуващите два фонда (фонд „Научни изследвания“ към министъра на образованието и науката и Национален иновационен фонд към министъра на икономиката и енергетиката), при увеличаване на финансовите ресурси с 50 % в

сравнение с разполагаемия ресурс за настоящата 2008 година. Интегрираното управление на различните направления на изследователската и развойна дейност ще създаде предпоставки за подобряване на ефективността на НИРД.

8. Политика за подобряване на експортните възможности на българския бизнес

⇒ Реализирането на тази политика ще се осъществи чрез увеличения на кредитния лимит на Българската агенция за експортно застраховане, което ще подпомогне конкурентноспособността и експортния потенциал на българския бизнес.

9. Политика за поддържане на благоприятни бизнес условия за привличане на инвестиции и задържане на чуждестранните инвеститори

⇒ В проектобюджета за 2009 г. в частта на приходите и данъчно-осигурителната политика са заложили мерки за запазване на благоприятната данъчна среда - ниски ставки на корпоративните данъци и на социалноосигурителната тежест за бизнеса. Непроменени остават акцизните ставки върху бензина и дизела;

⇒ Полагане на допълнителни усилия за по-добро административно обслужване на бизнеса, в т.ч. ускоряване възстановяването на ДДС;

⇒ Мерки за подобряване на бизнес средата чрез стриктно прилагане на програмата „По-добро регулиране”, насочена към опростяване и облекчаване на регулаторните режими;

⇒ Регламентирани са и мерки за опростяване на регулаторните режими и намаляване на административните тежести, прилагани от страна на местните органи на власт;

⇒ Мерки за защита на конкуренцията, чрез подобряване работата на регулаторните органи и прилагане на новия Закон за защита на конкуренцията.

10. Политика за осигуряване на гъвкавост и сигурност на пазара на труда

⇒ Мерки на пазара на труда, насочени към стимулиране търсенето на работа и създаване на благоприятни условия за работодателите за разкриване на нови работни места;

⇒ Усъвършенстване на социалните мрежи и

увеличаване на ефективността им за посрещане на неблагоприятните последици от глобалната криза.

11. Ще бъдат положени допълнителни усилия за повишаване на степента на събираемост на държавните вземания като се увеличи ефективността на приходната администрация и се усъвършенства взаимодействието с контролните, правоохранителни и правораздавателни органи.

12. Фискални буфери

⇒ Предвижда се възможност Министерският съвет да намали до 7 на сто разходите и трансферите по Републиканския бюджет с изключение на инвестиционните разходи;

⇒ Предвижда се възможност Министерският съвет да прехвърля допълнителни бюджетни кредити за капиталовите разходи за сметка на намаляване на текущите разходи;

⇒ Предвижда се ограничаване на възможността за пренасочване на капиталови разходи за издръжка.

13. Финансови буфери

Запазването на съществуващата стабилност местната финансова и банкова система в условията на продължаваща глобална финансова криза също ще бъде важен буфер за запазване на устойчивостта на растежа и успешната реализация на публичните политики чрез държавния бюджет. Мерките за съхраняване на стабилността на националната банкова и финансова система през 2009 г. включват:

⇒ Запазване на съществуващия паричен и валутен режим при действащото разменно съотношение чрез поддържане на положително бюджетно салдо и през следващата финансова година, и консервативност при управлението на фискалния резерв и валутните резерви на международните пазари;

⇒ Запазване на създадените още в началото на глобалната финансова криза механизми за координация на високо ниво между Министерството на финансите и БНБ за участие в европейския механизъм за отговор на кризата, подготовка и предприемане при необходимост на допълнителни мерки за гарантиране на високата ликвидност на банковата система на България;

⇒ Усъвършенстване на създадените напоследък, в

резултат на участието в европейския механизъм за отговор на кризата, вътрешни механизми за използване на средства от фискалния резерв за обратно изкупуване при необходимост на държавни ценни книжа за подобряване на ликвидността в банковата система и икономиката;

- ⇒ По-нататъшно увеличаване на степента на защита на банковите депозити на гражданите чрез незабавно въвеждане на ново подготвеното европейско законодателство за гарантиране на влоговете;
- ⇒ Оказване при необходимост на капиталова подкрепа на банките в съответствие с европейските практики.

1.2. ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА СВЕТОВНАТА ИКОНОМИКА.

Очаквания за забавяне на икономическия растеж в Европа и САЩ

През 2007 г. и първата половина на 2008 г. световната икономика продължи да нараства, въпреки забавянето на американската и европейската икономика. Появилата се ипотечна криза в САЩ повлия негативно върху икономиките и очакванията са за значително забавяне на икономическия растеж в Европа и САЩ. Бързо развиващите се азиатски страни запазиха първоначално своите високи темпове. Развитие на пазарите след м.септември показва, че те също ще бъдат подложени на негативните тенденции, поради което международните институции ревизираха своите прогнози за световния икономически растеж в негативна посока.

Кризата на международните финансови пазари беше причинена от срива на вторичните пазари на ипотечни облигации в САЩ. Финансовата криза започна от средата на 2007 г. в САЩ, като с времето недоверието на финансовите пазари се разрасна, ликвидността намаля и лихвените проценти на междубанковите пазари се повишиха. Координираните действия на редица централни банки, насочени към осигуряване на ликвидност на международните пазари, не оказаха съществено влияние и пазарите останаха неспокойни.

Повечето страни, както и България, отчетоха чувствително покачване на инфлацията през втората половина на 2007 г., което се дължеше най-вече на увеличилите се цени на енергийните източници на международните пазари. Паралелно с това се покачиха цените на селскостопанските продукти, стимулирани предимно от нарасналото търсене от страна на нововъзникващите

пазари, бързо развиващото се производство на био-горива и слабата реколта в някои страни.

Пазарът на суров петрол се характеризира с висока ценова динамика

През 2008 г. цената на суровия петрол рязко се покачи и надхвърли 100 долара за барел, като достигна рекордни нива, близо до 150 долара за барел. Към средата на тази година цената на суровия петрол спря да нараства, за което допринесоха излезлите отчети и редуцирани прогнози за световното потребление в краткосрочен план.

Забавянето на американската икономика се дължи основно на спад на инвестициите в сектора на недвижимото имущество и последвалата криза на кредитния пазар

През 2007 г. **американската икономика** отчете нарастване от 2% на годишна база, като значително забавяне се наблюдаваше през първото полугодие, основно поради по-ниския обем реализирани вътрешни инвестиции.

Въпреки очакванията американската икономика да продължи да се забавя, през първото и второто тримесечие на тази година бе отчетен ръст на БВП от 2.5% и 2.2%, нива по-високи от предходните за същия период. Това е следствие основно на значителното подобряване на износа и търговския баланс като цяло. Тенденция на забавяне на ръста на вътрешното потребление се наблюдава от началото на 2007 г. и през първото полугодие на 2008 г. Очаква се икономическата активност да бъде ограничена през 2008 г. до около 1.6%, като очакванията за 2009 г. са за рецесия.

През изминалата година американските банки отчетоха спад на печалбите, а затягането на мерките по отпускане на кредити намали тяхното търсене. Американската централна банка през втората половина на миналата година предприе на няколко пъти мерки за понижаване на основния лихвен процент, като през 2008 г. лихвите бяха редуцирани до ниво от 2%.

Задържане на растежа на европейската икономика на фона на ипотечната криза в САЩ

През 2007 г. **европейската икономика** отчете нарастване от 2.8%, като се наблюдаваше леко забавяне спрямо предходната година. През настоящата година тенденцията на постепенното задържане на растежа на европейската икономика се запази. През първите две тримесечия на 2008 г. се наблюдава забавяне на ръста на вътрешното потребление. Инвестициите в европейската икономика през изминалата и настоящата година намалиха темпа си на нарастване.

Перспективите пред европейската икономика очертават забавяне на нейния растеж. Рисковете за нейното развитие са свързани с кризата на финансовите пазари, покачването на цените на потребителските стоки и енергийните източници, влияещи отрицателно върху вътрешното потребление и инвестициите. Прогнозата за европейската икономика е да отбележи растеж от около 1% на годишна база за 2008 и 0.3 % през 2009 г.

Европейската Централна Банка (ЕЦБ) през изминалата година предприе мерки за повишаване на основните лихвени проценти.

Инфлацията в ЕС е значително по-висока от нивата, които са дефинирани като стабилни ценови равнища. Според Евростат, инфлацията в ЕС-25 през месец август достигна 4.1% на годишна база. Очакванията са инфлацията през тази година да бъде в рамките на 3.4-3.6%, а през следващата година да намалее.

1.3. ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА.

1.3.1. ПРЕГЛЕД НА РАЗВИТИЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА (2007-2008 Г.)

Брутен вътрешен продукт

Брутният вътрешен продукт продължава да нараства, като през първото полугодие на 2008 г. темпът на реален растеж на БВП се ускори до 7.1%

През 2007 г. растежът на БВП беше 6.2%, като основен двигател бе вътрешното търсене. През миналата година се подобри приносът на нетния износ за растежа на БВП най-вече поради постепенното забавяне на темпа на реален растеж на вноса през всяко следващо тримесечие. През първото полугодие на 2008г. приносът на нетния износ за растежа се подобри на годишна база, което бе основна причина за ускоряването на темпа на реален растеж на БВП до 7.1%.

Инвестициите в основен капитал продължиха да растат с висок темп (21.7%) и достигнаха дял от около 30% от БВП за 2007 г. Основен принос имаха следните отрасли: недвижими имоти и бизнес услуги, преработваща промишленост, търговия, производство на електроенергия, топлоенергия и вода, и строителството. Основна причина за инвестиционната експанзия са високата норма на печалбата в страната, благоприятната данъчна политика, сравнителните предимства на работната сила.

Частното потребление забави темпа си на растеж до 5.3% през 2007 г. спрямо 9.5% през 2006 г. в реално изражение. Това е резултат основно от инфлационните процеси в страната.

Ръстът на **вътрешното търсене** леко се намали до 9.2% за полугодие спрямо 9.3% през миналата година (12.2% през първо полугодие на 2007г.), което е възможно да доведе до успокояване на инфлационните процеси в страната през второто полугодие на годината, ако тенденцията се запази.

Индустрията и услугите са с положителен принос за растежа, както през миналата година, така и от началото на 2008 г. Добавената стойност в **селското стопанство** намаля през 2007 г., но секторът започна да се възстановява през второ тримесечие на настоящата година и добавената му стойност нарасна с 6.5% за

полугодията. Това е и една от причините очакваният реален икономически растеж за настоящата година да се ускори леко спрямо миналата година до 6.5%.

Инфлация

През 2007 г. регистрираната средногодишна инфлация, измерена чрез ХИПЦ, бе 7.6%, а стойността ѝ в края на периода достигна 11.6%.

Натрупаната инфлация от началото на 2008 г. до месец септември е 8%, а стойността ѝ за месец септември спрямо съответния месец на предходната година е 11.4%.

Според отчетните данни, месец юли е първият от началото на 2008 г., когато инфлацията на годишна база бележи намаление. Тази тенденция се запази и до месец септември, а очакванията са това да продължи до края на годината. През 2009 г., при адекватна политика по доходите, както и при отсъствие на външни шокове, се очаква значително забавяне на инфлацията.

Отчетената по-висока инфлация се дължи основно на цените на хранителните и енергийните стоки, повлияни от международните цени на тези стоки

Повишението на инфлацията през 2007 г. при пазарно-определяните цени се дължеше до голяма степен на **цените на хранителните стоки**. По-високите цени на храните се отразиха и индиректно върху инфлацията в сектора на общественото хранене.

През настоящата година очакванията за добра селскостопанска реколта се отразиха в типичното през летните месеци намаление на цените при хранителните продукти. За първите девет месеца на 2008 г. натрупаното средно изменение на цените за този компонент е 4%, като поради базисния ефект от миналата година, инфлацията на годишна база също започна да намалява и достигна 9.4% за месец септември.

Цените на нехранителните стоки и услугите регистрираха ускорено повишение през 2007 г. Като причина за това може да се посочи и засиленото вътрешно търсене, дължащо се на нарастването на заплатите и заетостта.

Влияние върху цените на енергийните стоки и услуги оказват увеличението на акцизните ставки и динамиката на международните цени

Нарастването на цените на течните горива в началото на 2007 г. беше значително по-малко от очакваното като резултат от влиянието на новите акцизни ставки върху тях. Въпреки наблюдаваното подобрене, енергийната интензивност на българската икономика все още е относително висока, което предполага ускоряване на инфлацията в периоди на високи международни енергийни цени.

Въведените нови цени на електроенергията през юли също оказаха проинфлационно влияние. Към месец септември

натрупаното увеличение при цените на енергийните стоки е 13.6% (спрямо м.декември 2007 г.). Една част от това нарастване се дължи на хармонизиране на акцизите в страната с минималното им равнище за ЕС, както и на увеличение на **цените на електроенергията, топлоенергията, водата и газта**, контролирани от Държавната комисия за енергийно и водно регулиране (ДКЕВР).

Приносът на административните цени в инфлацията до месец август е 1.8 процентни пункта, а тяхното изменение – 10.9%. Контролираните цени ще имат по-силно влияние през втората половина на годината, тъй като повишените цени на електроенергията, топлоенергията, водата и природния газ ще окажат и вторичен ефект върху потребителските цени.

Увеличеното вътрешно търсене резултира в много по-висока инфлация в сферата на услугите, отколкото при промишлените стоки

Доходите в страната от началото на миналата година отчитат високи темпове на нарастване, както в номинално, така и в реално изражение. Същевременно се наблюдават по-ниски темпове на растеж на производителността на труда в сравнение с растежа на реалната заплата, което води до увеличение на разходите за труд на единица продукция и съответно предизвиква натиск върху цените. Увеличеното вътрешно търсене резултира в много по-висока **инфлация в сферата на услугите**, отколкото при промишлените стоки.

Паричен сектор

Вследствие на притока на чуждестранни ресурси към страната през 2007 г. валутните резерви на БНБ нараснаха

Валутният борд, който е един от основните фактори за постигнатата макроикономическа стабилност в страната, продължи да функционира стабилно и през 2007 г.

Вследствие на притока на чуждестранни ресурси към страната **валутните резерви на БНБ** нараснаха с рекордните 33.7% на годишна база и достигнаха почти 23.35 млрд.лв. Този ръст се дължи на увеличението на банковите резерви в централната банка и на нарастването на депозита на правителството поради доброто изпълнение на бюджета.

Покритието на резервните пари с валутни резерви в края на 2007 г. бе 164.5% (при средно покритие за годината от 178.5%). Покритието на широките пари достигна 55.5%, като в същото време валутните резерви покриваха 5.9 месеца внос на стоки и нефакторни услуги.

Валутните резерви продължават да осигуряват високо покритие на паричната база

През 2008 г. стабилното нарастване на валутните резерви продължи – към края на месец септември те достигнаха 28.8 млрд.лв. или нарастване от 25.8% на годишна база. Резервите продължават да осигуряват високо покритие на паричната база и паричното предлагане (респективно 61.5% и 190.5% в края на

м.август 2008 г.).

Паричното предлагане през 2007 г. нарасна с 31.2% на годишна база. Така отношението на паричния агрегат М3 и БВП достигна 74.4 % през 2007 г. Растежът на широките пари през 2007 г. бе обусловен предимно от нарастването на вътрешни активи на банковата система, като нетните чуждестранни активи имаха по-малък принос.

През 2008 г. се наблюдава известно забавяне на ръста на паричното предлагане, най-вече в следствие на ограничителната политика, провеждана от БНБ, както и от правителствените мерки, насочени към ограничаване на ръста на инфлацията. Към месец септември 2008 г. паричното предлагане нараства с 19.5% на годишна база.

От началото на 2008 г. се наблюдава известно забавяне на темповете на растеж на банковите вземания от неправителствения сектор, но въпреки всичко те остават на относително високи нива (46.7% годишен ръст към м.септември 2008 г.).

Платежен баланс

В края на 2007 г. **дефицитът по текущата сметка** достигна 21.8% от БВП и наблюдаваното през първите осем месеца на 2008 г. задълбочаване на дефицита предполага нарастване на неговите стойности в края на годината.

За периода януари-август 2008 г. дефицитът по текущата сметка достигна 4 769.7 млн.евро при 3 358.4 млн.евро за същия период на предходната година. Размерът на отрицателното салдо по текущата сметка за анализирания период на годината представлява 14% от прогнозния брутен вътрешен продукт (БВП), което е с 2.4 процентни пункта повече от отчетения дефицит през периода януари-август 2007 г.

Регистрираното през януари-август 2008 г. високо отрицателно салдо по текущата сметка е изцяло покрито от нетните потоци по финансовата и капиталовата сметки (148%). Общият баланс за периода е положителен, като валутните резерви нарастват с 2419.8 млн.евро.

През януари-август 2008 г. се наблюдава ускоряване на темпа на нарастване на стокооборота във външната търговия в сравнение с 2007 г. Търговският дефицит достигна 5 748.2 млн.евро, като нарасна с 1347.1 млн.евро спрямо същия период на предходната година. Като дял от БВП дефицитът достигна 16.9%, при дефицит в размер на 25.3% от БВП за цялата 2007 г.

Високото отрицателно салдо по текущата сметка е покрито изцяло от нетните потоци по финансовата и капиталовата сметки за периода януари-август 2008 г.

Влошаването на търговския дефицит се дължи основно на повишението на средната цена на внасяните в страната суров

петрол и природен газ

Влошаването на търговския дефицит през януари-август 2008 г. се дължи основно на повишението на средната цена на внасяните в страната суров петрол и природен газ. В периода до края на 2008 г. ефектът от промяната в цените на енергийните ресурси върху платежния баланс ще зависи комплексно от промените в цените и във валутния курс евро-долар.

Износът на стоки за първите седем месеца на 2008 г. е в размер на 9 253 млн.евро. Ръстът от 23.6% се дължи основно на групата суровини и материали с принос около 9.8% за общото увеличение на износа на стоки. От месец май износът на стоки леко забавя темпа си на нарастване поради слабия износ на черни метали, на продукти на текстилната промишленост и т.нар. други суровини.

Основен търговски партньор в износа за България е Европейският съюз, към който бе съсредоточен 60.2% от потока на стоки.

Вносът на стоки (cif) за периода януари-август отбеляза ръст от 27.6% като достигна 15 098.7 млн.евро. Най-висок принос за нарастването има групата на енергийните суровини, основно под формата на суров петрол и природен газ. Макар и с по-бавен темп в сравнение със същия период на 2007г., вносът на потребителски стоки през януари-август 2008 г. се запазва висок поради нарастването на доходите на населението. Вносът на инвестиционни стоки през 2008 г. се ускорява, като при тях доминира вносът на машини и оборудване, на стоки с висока добавена стойност, на т.нар. други инвестиционни стоки, както и на превозни средства.

Основен търговски партньор при вноса на стоки за България е Европейският съюз с дял от 51.5% в общия внос за страната.

В сферата на **търговията с услуги** положителното салдо е в размер на 1009.8 млн.евро за периода януари-август 2008 г. Въпреки стабилния ръст на приходите от международен туризъм от 12.18% спрямо първите осем месеца на 2007 г., разходите за други услуги и пътувания продължават да растат със средни темпове от над 25% месечно.

За периода януари-август 2008 г. **статията доход** реализира с 326.5 млн.евро по-голямо отрицателно салдо спрямо същия период на 2007 г. в резултат на по-високите плащания по преките инвестиции. В същото време нетните текущи трансфери нарастват до 528.2 млн.евро. Този ръст се дължи на отчетените постъпления по фондове от ЕС, които през осемте месеца на 2008 г. възлизат на 510.2 млн.евро. Нетните капиталови трансфери са в размер на 226.8 млн.евро и отразяват привличането на фондове от ЕС с инвестиционен характер. Високият приток на чужди

капитали ще запази тенденцията за нарастване на плащанията по статията доход.

Финансовата сметка е положителна в размер на 6 821.1 млн.евро, като през периода януари – август 2008 г. бе погасен външен държавен дълг към Световната банка и Японската банка за международно сътрудничество. Основна компонента в потока от постъпили в страната финансови средства са другите нетни инвестиционни активи, които представляват 67.4% от общия приток, при 38.7% дял през същия период на 2007 г.

Преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) за периода януари-август 2008 г. по предварителни данни възлизат на 2 981 млн.евро, като в сравнение със същия период на предходната година са с 1 173.6 млн.евро по-малко спрямо ревизираните данни за 2007 г. и с 415.8 млн. евро по-малко спрямо предварителните данни за същия период. Структурата на притока на преки чуждестранни инвестиции е силно променена в сравнение с 2007 г., като дялът на инвестициите в дялов капитал и на реинвестираната печалба нараства за сметка на този на вътрешнофирменото кредитиране, което е три пъти по-малко и достига 509.1 млн.евро през периода. Постъпленията от продажбата на недвижими имоти на чуждестранни лица са с 278 млн. евро по-малко от отчетените през същия период на 2007 г.

През периода януари-август 2008 г. не се отчитат приходи от приватизационни сделки с нерезиденти, в резултат на което движението на ПЧИ отразява изцяло дейността на частния сектор.

Пазар на труда и доходи

Устойчивата и благоприятна макроикономическа среда създаде добри предпоставки за продължаване на положителните тенденции на пазара на труда. През изминалата година и половина броят на зетите непрекъснато се повишаваше, а безработицата следваше трайна тенденция на намаление. Средният брой на зетите¹ се е увеличил с 4.6% през 2007 г. и съответно с 4.3% през първото полугодие на 2008 г., като основен фактор за нарастването на показателя бе създаването на нови работни места в частния сектор на икономиката.

Повишаването на заетостта през разглеждания период обуслови и **значителното нарастване на коефициента на икономическа активност** на населението. През 2007 г. относителният дял на работната сила от населението на 15 и повече навършени години

¹ По данни от Наблюдението на работната сила (НРС).

се увеличи с 1.3 процентни пункта в сравнение със средногодишната му стойност през 2006 г. и достигна 52.6%. През първото полугодие на 2008 г. показателят възлезе на 53.6%, отчитайки 1.7 процентни пункта растеж на годишна база.

Броят на безработните лица продължи да намалява в резултат на увеличени брой работни места на първичния трудов пазар. Този показател достигна съответно 6.9% и 6.1% от работната сила средно за 2007 г. и първите шест месеца на 2008 г. През второто тримесечие на текущата година **коэффициентът на безработица намаля** до 5.8%, отбелязвайки най-ниската си стойност за целия период на провеждане на наблюденията на работната сила.

Повишените възможности за заетост на населението бяха в основата и на **продължаващото нарастване на доходите** в страната както в номинално, така и в реално изражение. През последната година и половина тяхната динамика се характеризираше с ускорени темпове на растеж.

През 2007 г. средната работна заплата² е нараснала номинално с 19.7% и реално с 10.4% спрямо 2006 г., а за периода януари-юни 2008 г. – с 24.4% и съответно 9%, отчетено на годишна база. Основен двигател на наблюдавания растеж бе частният сектор, където през изминалата година средната работна заплата отчете растеж от 21.6% и 12.6% в номинално и реално изражение, а от началото на 2008 г. стойността на показателя възлезе на 24.7% и 9.3% в номинално и реално изражение.

През първото полугодие на 2008 г. се забелязва забавяне на темпа на изменение на доходите в реално изражение както спрямо предходното полугодие, така и отчетено на годишна база., което ще има положително влияние върху конкурентноспособността на българската икономика, предвид изпреварващия темп на растеж на работната заплата спрямо този на производителността на труда през 2007 г.

Производителността на труда в българската икономика също следва устойчива тенденция на растеж. През 2007 г. стойността на показателя се е повишила с 3.4% в реално изражение, а за периода януари-юни на настоящата година с почти 3%, отчетено на годишна база.

1.3.2. ИКОНОМИЧЕСКИ ДОПУСКАНИЯ И МАКРОРАМКА ЗА 2009 Г.

Икономическите перспективи пред страната са за запазване на относително устойчиви темпове на развитие на икономиката.

² По данни от Наблюдението на предприятията.

Прогнозата се базира на предположенията за относително стабилен ръст на потреблението и запазване на умерено висок ръст на инвестициите в страната, допълнително стимулирани от средствата по европейските фондове. Крайното потребление ще расте с по-умерени темпове в реално изражение, в резултат на което приносът му в общия растеж на БВП ще намалее. Тази тенденция идва както по линия на потреблението на домакинствата, така и от крайните потребителски разходи на правителството.

Таблица № 1: Основни макроикономически показатели (2007-2011 г.).

Макроикономически показатели	2007 Отчет	2008 Очаквано	2009 Прогноза	2010 Прогноза	2011 Прогноза
БВП (млн.лв.)	56 520	66 400	73 485	80 059	87 520
- реален растеж (%)	6.2%	6.5%	4.7%	5.2 %	5.8%
Хармонизирана инфлация (%)					
- в края на годината	11.6%	9.8%	5.4%	4.1%	4.1%
- средна за периода	7.6%	12.4%	6.7%	4.7%	4.0%
Валутен курс (лв./USD)					
- в края на годината	1.33	1.35	1.40	1.50	1.56
- средногодишен	1.43	1.30	1.40	1.50	1.56
Текуща сметка (млн.евро)	-6 303.3	-8 139.4	-8 343.9	-8 499.9	-8 600.0
- в % от БВП	-21.8%	-24.0%	-22.2%	-20.8%	-19.2%
Преки чуждестранни инвестиции (млн.евро)	6 516.9	6 136.0	5 374.4	6 173.0	6 490.4
- в % от БВП	22.6%	18.1%	14.3%	15.1%	14.5%

Основни допускания при изготвянето на макрорамката:

В настоящата прогноза се очаква средногодишната **цена на суровия петрол** за 2008г. да бъде около 72 евро за барел, като за следващите години през разглеждания период са залегнали цени в диапазона 70-75 евро за барел.

Високите цени на петрола от своя страна ще окажат влияние върху инфлационните очаквания, което ще усилва натиска върху увеличение на **лихвите**. Тъй като Европейската централна банка (ЕЦБ) се стреми да поддържа стабилна ценова политика, лихвите в евро се очаква да се движат в рамките на 4.9-5% до края на следващата година, но успокояването на инфлацията и рисковете от нисък икономически растеж може да накара ЕЦБ да намали основната лихва, което ще доведе до понижаването им до около 4.5% през 2010-2011г. Забавянето на американската икономика и възможността от спад на търсенето и инвестициите на пазара на недвижимо имущество, от една страна и инфлационния натиск от друга, предполага лихвите в долари да се движат в по-широк диапазон в рамките на 3.1-4.5%.

В настоящата прогноза е заложен **среден валутен курс** за 2008г. от 1.50 долара за евро, като през следващата година се очаква да се покачи до ниво от 1.40 долара за евро през 2009г. и 1.25 през 2011г.

*Световната
финансова криза и
забавянето на
еврозоната се очаква
леко да забавят
растежа на БВП до
4.7% през следващата
година като
икономиката на
България остава
стабилна*

Прогноза за brutния вътрешен продукт (БВП)

Доброто развитие на икономиката, наблюдавано през последните години, се очаква да се запази и до края на настоящата година и растежът на БВП през 2008 г. да се ускори до 6.5% спрямо 6.2% през миналата година.

Финансовата криза и забавянето на темповете на растежа в еврозоната се очаква да окажат въздействие върху икономиката на България през следващата година като забавят растежа на БВП до 4.7%.

Забавянето на икономическия растеж през 2009 г. се очаква да се прояви най-вече през по-нисък растеж на инвестициите поради недостатъчната ликвидност в световен мащаб и следователно по-малък размер на чуждите инвестиции.

Въпреки прогнозираните по-ниски растежи на инвестициите през целия разглеждан период, се очаква те да се запазят на ниво около 38-39% от БВП. Очакваме да настъпят промени и в структурата и качеството на инвестициите, вследствие на ограничаване на достъпа до кредитни ресурси.

Реалният растеж на частното потребление също се очаква да се забави през 2009 г. поради по-нисък растеж на доходите и ограничаване на кредитната експанзия. Строгата фискална дисциплина няма да позволи значителни промени в динамиката на реалните растежи на крайните потребителски разходи на правителството. Приносът на крайното потребление в общия растеж на БВП ще остане висок и през разглеждания период се очаква да бъде около 3-4 процентни пункта.

Влиянието на външните фактори се очаква да доведе до известно забавяне на икономическия растеж. Поради изключително високите темпове на инвестиционна активност през последните години не се очаква значителен отрицателен ефект върху темповете на растеж.

Прогноза за инфлацията

При изготвянето на прогнозата за инфлацията се имат предвид:

- допусканията за външната среда;
- допусканията за повишения в административните цени, както и въвеждането на по-високи акцизи за някои стоки и услуги;
- очакваната динамика на производителността на труда.

Направена е прогноза за отделните основни потребителски групи стоки, формиращи общото изменение на цените, изчислено чрез

ХИПЦ.

Като цяло прогнозата при цените се основава на процеса на приспособяване на равнището на цените в страната към средното за ЕС. Относително по-високите темпове на нарастване на производителността на труда в страната в сравнение с темповете на производителност средно за ЕС, дават възможност за реално нарастване на доходите в страната, а от там и на равнището на цените, т.е. по-висока инфлация в България от средната за ЕС.

През 2009 г. и 2010 г. се предвижда **увеличение в акциза при цигарите**, при което страната ще достигне минималното за ЕС равнище на този акциз. Оценката е увеличение в цените на цигарите за двете години, съответно с 20% и 18%, и принос върху инфлацията в края на всяка година от 0.5 процентни пункта. Очаква се нарастването в цените на тези стоки и ефектът от него да бъдат по-ниски от заложените поради конкуренцията след либерализацията на пазара на тютюневи изделия.

При **енергийните стоки и услуги** се очаква ниска инфлация в края на всяка от годините 2009-2011, съответно: 1.7%, -0.4% и 2.3%. В тази група се включват както стоки и услуги с пазарни цени, така и такива с административни цени.

С изключение на 2008 г., когато се очаква международните цени на суровия нефт да се стабилизират след ускореното нарастване, прогнозите през 2009 г. и 2010 г. са за лек спад. При енергийните услуги също са заложени темпове на нарастване на цените. Влиянието на акцизите при електроенергията и въглищата върху общата инфлация е слабо.

При **услугите** се очаква продължаване на тенденцията на сравнително висока инфлация, около 8.3% в края на всяка година за периода 2009-2011 г.

При **нехранителните стоки** се прогнозира намаляващи темпове на нарастване в техните цени – от 5.6% в края на 2008 г., на 1.6% в края на 2011 г.

Прогноза за платежния баланс и финансовия сектор

Дефицитът по текущата сметка на страната в края на 2008 г. се очаква да достигне 24% от БВП. Промяната в прогнозата се дължи както на отчетеното през второто тримесечие влошаване на салдото по търговията със стоки, така и на очакванията за отслабване на външното търсене от страна на ЕС и нестабилност на международните цени на енергийните суровини.

Основен фактор за влошаването на дефицита по текущата сметка

Влошаването на дефицита по текущата сметка се дължи основно на нарастването на търговския дефицит в резултат на изпреварващия ръст на вноса спрямо темпа на растеж на износа

е нарастването на дела на **търговския дефицит** в БВП до 27.8% в резултат на изпреварващия ръст на вноса спрямо темпа на растеж на износа (съответно около 21% и 24%) в условията на голяма разлика в базите за растеж на двата парични потока.

През 2008 г. се прогнозира леко ускоряване на реалния растеж на износа спрямо предходната година до около 8% вследствие на подобрения капацитет за износ на експортната промишленост.

Определящи фактори за обема на вноса през настоящата година ще бъдат инвестициите, стимулирани от проектите по еврофондовете, нуждите на износа от суровини и потреблението, като очакваният реален ръст е около 10%. Дефлаторите по търговията ще се движат в рамките на около 11-12% под влияние на високите международни цени на суровините, и най-вече на петрола и природния газ.

През 2009 г. дефицитът по текущата сметка се очаква да се спадне до 22.2% от БВП, след което да продължи да се свива до 19%. Прогнозният излишък по капиталовата сметка ще доведе до по-нисък дефицит по текущата и капиталовата сметки съответно с около 1.5-2.5 процентни пункта.

Очакванията са за отслабване на растежа на световната икономика в началото на периода 2009-2011 г. поради световната финансова криза, което ще доведе до забавяне на външното и вътрешното търсене и съответно до по-слаб в сравнение с прогнозираните за 2008 г. реални ръстове на износа и вноса.

Паричните потоци по финансовата сметка ще осигурят покритие на дефицита по текущата сметка от 110-120%. Около 55-70% от нетния приток на капитал ще представляват нетни преки чуждестранни инвестиции, като тази прогноза се основава на допускането за приключване на приватизационните процеси в страната. Тъй като посочените входящи капиталови и парични потоци създават ресурс за генериране на внос на стоки и услуги, търговският дефицит ще се задържи относително висок. Въпреки това в средносрочен план не се очаква салдото по платежния баланс на страната да окаже натиск върху валутните резерви на БНБ.

Основният канал, по който финансовата криза в САЩ може да се прояви в страната, е чрез временното повишаване на цената на кредитния ресурс в международен план

Основният канал, по който кризата може да се прояви в страната, е чрез временното повишаване на цената на кредитния ресурс в международен план, което може да се отрази върху обема и структурата на финансовите потоци и външното търсене. Поскъпването на финансовия ресурс намали спекулативното търсене на инвестиции в недвижими имоти, поради което техният принос в притока на преки чуждестранни инвестиции към България намаля според предварителните данни на БНБ.

Растящата несигурност на световните финансови пазари и реализирането на съществени загуби от големи финансови институции е възможно да доведат до забавяне на новоотпуснатите финансови ресурси от банките-майки на българските търговски банки. Въпреки това подобна тенденция не се наблюдава на този етап - депозитите на чуждестранни лица в местни търговски банки към края на септември 2008 г. достигнаха 17.816 млрд.лв., което представлява 49.6% ръст от началото на годината и 98.9% ръст спрямо септември 2007 г.

По-високите международни лихвени проценти доведоха до по-голямо изтичане на доход по текущата сметка. През полугодieto на 2008 г. плащанията на лихви от страна на резиденти по заеми и депозитни и разни сметки възлизат на 238.6 млн.евро при 197.4 млн.евро през същия период на 2007 г.

Българската банкова система остана относително незасегната от световната финансова криза

Българската банкова система през изминалата и през настоящата година остана относително незасегната от тези процеси. Лихвените проценти започнаха плавно да нарастват, лихвите на междубанковите пазари се увеличиха, без това да доведе до загуба на ликвидност и доверие в пазара.

Причините за това са няколко:

- местните банки инвестират привлечените средства в относително консервативни активи, основно заеми, а кризата се свързва основно със справедливата оценка на дериватните инструменти и други ценни книги;
- банките в страната са собственост на големи европейски банки, които бяха по-слабо засегнати от финансовата криза и не отчетоха загуби в следствие на нея. Признак за запазване на доверието на чуждестранните агенти в местните банки може да се открие в нарастването на депозитите на нерезиденти в страната.

Прогноза за пазара на труда и доходите

Продължава положителното развитие на пазара на труда, подпомагано от очаквания стабилен растеж на икономиката

Въпреки неблагоприятните демографски тенденции и очакваното по-нататъшно намаление на населението в трудоспособна възраст, броят на заетите се очаква да продължи да се увеличава със забавени темпове през следващите три години. Очакваният средногодишен темп на растеж на заетостта за периода 2008 - 2011 г. възлиза на около 0.7%³.

³ При изготвянето на оценката за растежа на заетостта са използвани данните от НРС.

Динамиката на доходите за периода 2008-2011 г. ще се характеризира с отчитането на растежи, които ще са по-високи от наблюдаваните през последните няколко години, в резултат от процеса на конвергенция на икономиката и променената бизнес среда, намалението на общата данъчна и осигурителна тежест за работодателите, въвеждането на единна данъчна ставка за доходите на физическите лица и т.н. За цялата 2008 г. очакванията са свързани с продължаване на тенденцията, наблюдавана от началото на годината, а за периода 2009-2011 развитието на показателя ще се характеризира със забавяне на темповете на растеж спрямо 2008 г.

II. КОНСОЛИДИРАНА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА, УСТОЙЧИВОСТ НА ФИСКАЛНАТА ПОЗИЦИЯ И КЛЮЧОВИ АСПЕКТИ НА БЮДЖЕТНАТА ПОЛИТИКА ЗА 2009 г.

2.1. ПРЕГЛЕД НА ФИСКАЛНАТА ПОЗИЦИЯ.

2.1.1. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА КЪМ 30.06.2008 г.

Текущото изпълнение на основните параметри по КФП към полугодieto на 2008 г. е повлияно в голяма степен от появилите се ефекти от провежданата данъчна политика на последователно намаляване на ставките по основните преки данъци и осигурителните вноски, което допринася за разширяване на данъчната основа и се отразява в положителен фискален ефект за бюджета. Промените в данъчната система са в подкрепа на устойчивия ръст на икономиката, като основната цел е да се стимулира инвестиционната активност, да се подобри бизнесклимата в икономиката и да се изтласка на светло сектора на „сивата” икономика.

Събраните приходи по консолидирания бюджет към 30.06.2008 г. са в размер на 14 029.5 млн. лв., което представлява 51.6 % от годишния разчет

Събраните *приходи по консолидирания бюджет за полугодieto на 2008 г.* са в размер на 14 029.5 млн.лв., като спрямо предходната година те са нараснали с 24.7%. Това нарастване отговаря на поставената амбициозна цел в приходната част на програмата за годината, където планираният ръст на постъпленията по КФП в разчетите към ЗДБРБ за 2008 г. е 27.2 % спрямо програмата за 2007 г. В контекста на поставените цели в Бюджет 2008 постъпленията за полугодieto съответстват на разчетите за периода, като приходите към 30.06.2008г. представляват 51.6% от годишния разчет.

Извършените *разходи по консолидираната фискална програма (вкл. вноската на Република България в общия бюджет на ЕС) през първите шест месеца на 2008 г.* са в размер на 10 251.9 млн.лв. или 40.4% спрямо предвидените в програмата за годината.

Таблица №2: Изпълнение на основните параметри на консолидирания бюджет към 30 юни 2008 г.

ПОКАЗАТЕЛИ (млн.лв.)	Програма 2008 КФП	Отчет I-во полугодие 2008 г.			Изпълнение I-во полугодие/ Програма 2008 г.
		КФП	Национален бюджет ⁴	Европейски средства ⁵	
К.1	К.2	К.3 = К.4 + К.5	К.4	К.5	К.6 = К.3/К.2
ПРИХОДИ И ПОМОЩИ	27 192.3	14 029.5	13 164.0	865.5	51.6%
Данъчни приходи	22 178.9	11 156.6	11 156.6		50.3%
Преки данъци	5 195.7	2 877.2	2 877.2		55.4%
Косвени данъци*	12 183.7	5 776.8	5 776.8		47.4%
Приходи от социално- и здравноосигурителни вноски	4 799.5	2 502.6	2 502.6		52.1%
Неданъчни приходи	3 113.3	1 927.1	1 902.6	24.4	61.9%
Помощи	1 900.1	945.8	104.8	841.0	49.8%
РАЗХОДИ И ВНОСКА В ОБЩИЯ БЮДЖЕТ НА ЕС	25 370.9	10 251.9	9 910.5	341.4	40.4%
Нелихвени разходи	23 348.9	9 532.1	9 190.7	341.4	40.8%
Текущи разходи	19 001.9	8 475.6	8 358.7	116.9	44.6%
Капиталови разходи	4 347.0	1 056.5	832.0	224.5	24.3%
Лихвени разходи	668.1	360.6	360.6		54.0%
Резерв за неотложни и непредвидени разходи ⁶	694.0				
Вноска в общия бюджет на ЕС	659.9	359.2	359.2		54.4%
Трансфер от централния бюджет			-2.4	2.4	
БЮДЖЕТНО САЛДО	1 821.4	3 777.6	3 251.1	526.4	

* Вкл. постъпленията от таксата върху производството на захар и глюкоза.

За полугодieto на 2008 г. положителното бюджетно салдо общо по КФП е в размер на 3 777.6 млн. лв., като размерът на положителното салдо по националния бюджет е 3 251.1 млн. лв., а при европейските средства превишението на приходите над разходите е 526.4 млн. лв.

⁴ В позицията помощи по националния бюджет са включени постъпилите средства за подпомагане изпълнението на Шенгенското споразумение и за подобряване (улесняване) бюджетните парични потоци.

⁵ Европейски средства - включват средствата по предприемачески инструменти на ЕС, средствата по оперативни програми от Кохезионния и Структурните фондове на ЕС (управлявани от Националния фонд към Министерство на финансите), както и от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (управляван от Разплащателната агенция към ДФ "Земеделие"). В европейските средства участват и средствата от национално съфинансиране.

⁶ В позицията „Резерв за непредвидени и неотложни разходи“ се отразяват само данните по разчет, а разходите по отчет се отразяват по съответните разходни позиции, към които се отнасят извършените разходи.

За формирането на положителното бюджетно салдо за първото полугодие на 2008 г. допринасят доброто изпълнение на данъчните приходи, както и постъпилите авансови средства от фондовете на ЕС

Освен доброто изпълнение на данъчните приходи по КФП, за формирането на положителния баланс за първото полугодие на 2008 г. допринасят и постъпилите значими по размер аванси от Кохезионния и Структурните фондове на ЕС, както и Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, управляван от Разплащателната агенция към ДФ "Земеделие", чието фактическо усвояване ще се извършва в съответствие с изпълнение на програмите. В допълнение, традиционно за последните години една голяма част от инвестиционните разходи се измества за втората половина на годината, за което допринасят сезонни фактори, както и някои особености на нормативната база при тръжните процедури.

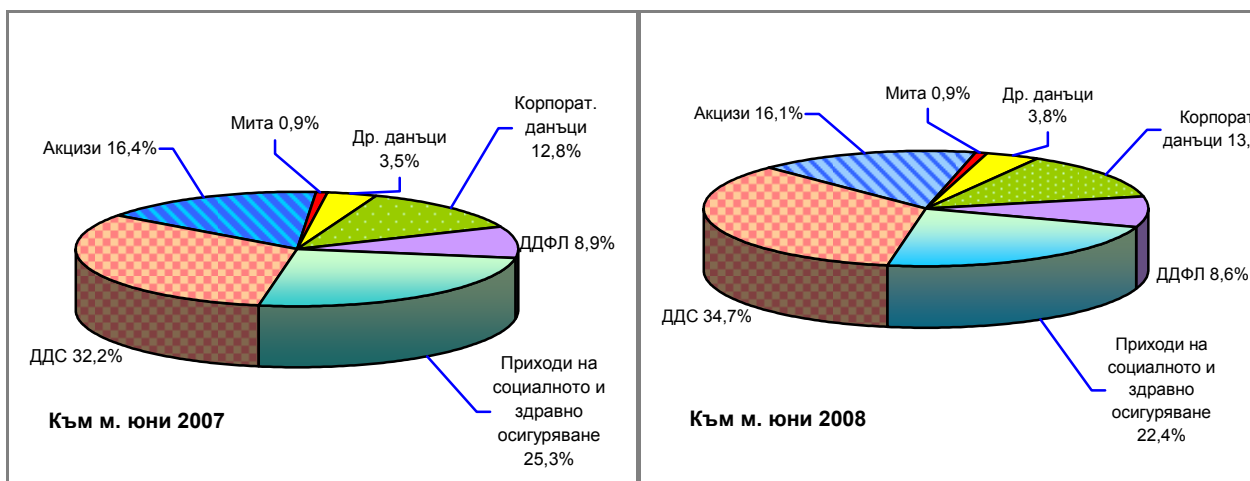
Изпълнение на приходите

Изпълнението по основните съставни бюджети към края на юни 2008 г. на приходите и помощите е: по републиканския бюджет постъпления в размер на 9 570.3 млн. лв. или 52.3 % от заложените в ЗДБРБ за 2008 г.; по бюджетите на социално и здравноосигурителните фондове - 2 537.8 млн. лв. или 52.1 % от планираните за годината; по бюджета на съдебната власт - 38.9 млн. лв. което представлява 74.9 % от планираните със ЗДБРБ за 2008 г.; по общинските бюджети - 847.7 или 48.3% от годишния разчет.

Данъчните постъпления (вкл. приходите от осигурителни вноски) по КФП са в размер на 11 156.6 млн. лв., или 50.3% от планираните за годината.

На следната графика е представена структурата на данъчните приходи по КФП за шестте месеца на 2007 г. и 2008 г.:

Графика №1: Структура на данъчните приходи по консолидирания бюджет към м. юни 2007 и 2008 г.

Приходите в частта на преките данъци (вкл. имуществените данъци и др. данъци по Закона за корпоративното подоходно облагане) възлизат на 2 877.2 млн. лв., което представлява 55.4% от планираните за годината. Спрямо 2007 г. постъпленията от преки данъци са нараснали с 24.6%, като най-голям ръст се наблюдава при постъпленията от корпоративни данъци.

Факторите, влияещи върху постъпленията от преки данъци, са устойчивият ръст на икономиката и проявилите се ефекти от промените в данъчната политика

Фактори, влияещи върху постъпленията от преки данъци са устойчивият ръст на икономиката и проявилите се ефекти от промените в данъчната политика, целящи насърчаване на инвестициите в икономиката и разширяване на данъчната основа. Нарастването на декларираната печалба в годишните данъчни декларации на фирмите е сред основните причина за ръста на постъпленията в групата спрямо предходната година. В тази посока влияние оказва и ефектът от „изтласкването на светло” на част от т.н. „сива” икономика, за което допринесоха намалението на данъчните ставки, засилените административни мерки и др.

Постъпленията от данъци върху доходите на физическите лица (ДДФЛ) за разглеждания период са в размер на 958.1 млн. лв., което представляват 43.8% от планирания годишен размер. След преминаването към пропорционално облагане с единна ставка от 10% за всички подоходни групи от началото на 2008 г. постъпленията от ДДФЛ за полугодieto на 2008 г. са нараснали със 17.3% спрямо приходите за същия период на 2007 г.

Високият ръст на приходите от косвени данъци се дължи най-вече на базовия ефект, свързан с изместване при постъпленията от ДДС през първите месеци след присъединяването на страната към ЕС

Приходите от косвени данъци (вкл. таксата върху производството на захар и глюкоза) са в размер на 5 776.8 млн. лв., което представлява 47.4% от програмата за годината и ръст от 27.5% (1 247.6 млн. лв.) спрямо същия период на 2007 г. Това нарастване се свързва най-вече с базовия ефект, проявил се през първото полугодие на 2007 г., свързан с изместване при постъпленията от ДДС през първите месеци след присъединяването на страната към ЕС. С това е свързан и високият темп на ръст на постъпленията от ДДС спрямо същия период на предходната година (31.6 %).

Изпълнението на годишните разчети за постъпленията от ДДС е 47.3%. Приходите от акцизи също са нараснали значително (19.3%) спрямо първите шест месеца на предходната година, като при съпоставката следва да се вземе предвид увеличението през 2008г. на акцизните ставки за някои горива и тютюневи изделия. Постъпленията от акцизите за отчетния период спрямо годишните разчети за 2008 г. представляват 47.2%. Приходите от таксата върху производството на захар и глюкоза за полугодieto са в размер на 10.0 млн. лв.

Приходите от социални и здравноосигурителни вноски за

изминалите шест месеца на годината са в размер на 2 502.6 млн.лв. или 52.1% от разчетените за годината.

Неданъчните приходи по КФП за периода са 1 927.1 млн. лв., което представлява 61.9% от годишните разчети и са на нива близки до тези за същия период на 2007 г. През полугодieto постъпи вноската в централния бюджет от преизпълнението на приходите над разходите на БНБ в размер на 250.6 млн.лв. или с 50.6 млн. лв. повече спрямо планираното със ЗДБРБ за 2008 г. Добро е изпълнението и на приходите от държавни, общински и съдебни такси и постъпленията от продажба на нефинансови активи по бюджетите на министерствата и ведомствата.

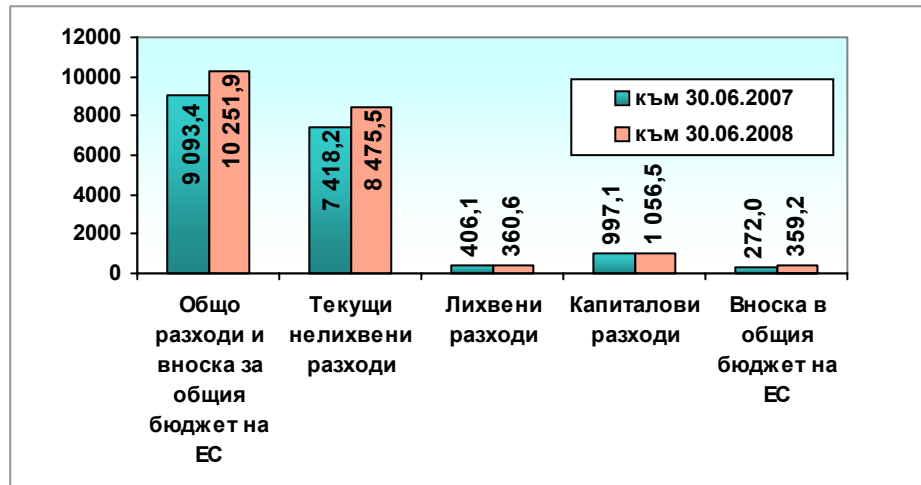
Постъпилите **помощи** са основно аванси от Структурните и Кохезионния фондове на ЕС, от предприсъединителните инструменти, както и аванси от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, управляван от Разплащателната агенция към ДФ "Земеделие". Размерът на постъпленията от помощи за първото полугодие на 2008 г. е 945.8 млн. лв. (49.8% от планираните), от които 841.0 млн. лв. са постъпления от европейските фондове и предприсъединителните инструменти, а 104.8 млн. лв. - помощи по националния бюджет, вкл. средства за подпомагане изпълнението на Шенгенското споразумение и за подобряване (улесняване) на бюджетните парични потоци.

Общият размер на **касовите постъпления от ЕС** за шестте месеца на 2008 г. е в размер на 1 297.9 млн. лв. и включва средствата, получени от Структурните и Кохезионния фондове, от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, средства по предприсъединителните инструменти на ЕС и средства за подпомагане изпълнението на Шенгенското споразумение и за подобряване (улесняване) на бюджетните парични потоци, както и получените средства за директни плащания към земеделските производители и плащания по пазарни мерки.

Изпълнение на разходите

Общият размер на разходите по КФП към полугодieto на 2008 г. е 10 251.9 млн.лв., което представлява 40.4 на сто от разчетените към ЗДБРБ за 2008 г. разходи за годината.

Графика №2: Основни разходни показатели по консолидиания бюджет за полугодieto на 2007 г. и 2008 г. (млн.лв.)

Разходите по основни съставни бюджети на консолидираната фискална програма са както следва:

Републикански бюджет. Разходите по републиканския бюджет за полугодieto на 2008 г. (вкл. вноската за общия бюджет на ЕС и трансферите за др. бюджети) са в размер на 7 093.8 млн. лв., или 40.2% от планираните със ЗДБРБ за 2008 г.

Нелихвените разходи по републиканския бюджет (без трансферите за други бюджети), извършени за шестте месеца на 2008 г., са в размер на 3 114.5 млн. лв., което представлява 34.9% от предвидените средства в ЗДБРБ за 2008 г. Съпоставено с данните за същия период на 2007 г. нелихвените разходи са нараснали с 248.4 млн. лв. или ръст от 8.6%.

Изпълнението спрямо годишния разчет на основните разходни показатели при текущите нелихвени разходи, е както следва:

- разходи за текуща издръжка – 30.8% от предвидените със ЗДБРБ за 2008 г.;
- разходи за заплати и осигурителни вноски – 43.2%;
- социални разходи (вкл. стипендии) – 34.4%;
- субсидии – 61.6%.

Изразходваните средства за **капиталови разходи**, (вкл. нетният прираст на държавния резерв) са в размер на 459.6 млн. лв. или 21.1% спрямо разчета за годината.

Извършените **лихвени плащания** са в размер на 352.0 млн. лв., от които:

- лихви по външни заеми в размер на 269.8 млн. лв.;
- лихви по вътрешни заеми в размер на 82.2 млн. лв.

Спрямо същия период на миналата година разходите за лихви по

републиканския бюджет са с 48.1 млн. лв. по-малко, като за отчетния период те заемат 5.2% относителен дял в общите разходи, при 6.8% за първите шест месеца на 2007 г.

Трансферите от и за други бюджети по републиканския бюджет представляват нето предоставени трансфери в размер на 2 908.8 млн. лв. или 46.4% от планираните в ЗДБРБ за 2008 г.

Разходите по бюджетите на социалноосигурителните фондове за отчетния период са в размер на 3 599.7 млн.лв., или 46.4 % от разчета за годината, в т. ч. пенсии, помощи, обезщетения и др. в размер на 2 822.5 млн.лв. и здравеоосигурителните плащания - в размер на 715.4 млн.лв.

Извършените *разходи по бюджетите на общините* са в размер на 1 823.3 млн. лв. или 55.8% към заложеното в разчетите към ЗДБРБ 2008 г. Текущите разходи са в размер на 1 497.0 млн. лв., а капиталовите – 326.3 млн. лв.

Фискалният резерв⁷ към 30.06.2008 г. по текущи валутни курсове е 10 218.3 млн. лв. Като част от международните валутни резерви той представлява важен инструмент в подкрепа на макроикономическата стабилност и гарант за устойчивостта на паричния съвет.

2.1.2. ОЦЕНКА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА ДО КРАЯ НА 2008 Г.

Постигането на заложената фискална цел за годината е от съществено значение в контекста на външните рискове

Въпреки значителното намаление на ставките по основните преки данъци, приходите в бюджета остават на стабилни нива през последните години, което е и една от целите на извършваните реформи в сферата на данъчната политика. В контекста на рисковете за макроикономическата стабилност, свързани главно с нарастващия дефицит по текущата сметка на платежния баланс, който се очаква да превиши отчетения за 2007 г. (21.5% от БВП), правителството ще се придържа към постигане на заложената фискална цел за годината. По този начин ще се гарантира стабилността на фискалната позиция на страната.

Оценката за изпълнението на консолидирания бюджет за 2008 г. се базира на доброто изпълнение на приходите за шестте месеца на 2008 г. и ефективните мерки, насочени към повишаване на събираемостта на данъците. Това дава основания да се очаква преизпълнение на приходите по консолидирания бюджет на

⁷ Фискалният резерв обхваща:

- наличностите в лева и чуждестранна валута на всички бюджетни сметки и депозити в банковата система, в т.ч. централния бюджет, министерства и ведомства, НОИ, НЗОК и извънбюджетните фондове на централно ниво;
- други високоликвидни външни активи на централното правителство.

годишна база с около 3-4 % спрямо годишните разчети.

Основна част от това преизпълнение се очертава в частта на данъчните постъпления: приходите от осигурителни вноски на ДОО и НЗОК, постъпленията от косвени данъци (ДДС, акцизи и мита) и други данъци (имуществени данъци, други данъци по Закона за корпоративното подоходно облагане и др.) Преизпълнение се очаква и при неданъчните приходи, включително и от постъпилите значими по размер еднократни приходи.

Общият размер на *постъпленията от преки данъци* се очаква да остане близък до разчета за годината. Относителният дял на преките данъци в годишната оценка на данъчните приходи по КФП е около 23 %.

Данъчните *постъпления по бюджетите на социално и здравноосигурителните фондове* се очаква да надхвърлят значително годишните разчети - с около 11%. Относителният им дял в годишната оценка на данъчните приходи по КФП е около 23%. Преизпълнение се очертава при приходите от:

- осигурителни вноски на държавното обществено осигуряване – с около 11% над планираните в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2008г.;
- здравноосигурителните вноски – с около 12-13% над планираните в Закона за бюджета на Националната здравноосигурителна каса за 2008 г.

На база на отчетните данни за шестте месеца на годината и прогнозата за оставащите месеци до края на годината се очертава преизпълнение и на *приходите от косвени данъци*, като годишното им изпълнение се очаква да достигне около 102% спрямо годишния разчет. Очаква се преизпълнение на приходите от ДДС с около 1%, от акцизи с около 4-5% и от мита с около 12%. Относителният дял на косвените данъци в данъчните приходи е висок и в годишните оценки е около 54%.

Вземайки предвид постъпленията за първото полугодие на 2008г. и изготвените оценки за оставащите месеци до края на годината, може да се очаква преизпълнение на неданъчните приходи на консолидирано ниво с около 27-28%. За преизпълнението на неданъчните приходи се очаква да допринесат:

- приходите от държавни, общински и съдебни такси и приходите и доходите от собственост;
- постъпилите значителни по размер еднократни приходи във връзка с изплащането на задълженията по дълга на

Ирак към Република България (вкл. 286.6 млн. лв. лихви);

- постъпилата по-висока от разчетената със ЗДБРБ за 2008г. вноска от превишението на приходите над разходите на БНБ с 50.6 млн. лв.

Анализът на текущото изпълнение на бюджетните параметри и изготвените оценки за очаквано преизпълнение на приходите за 2008 г. дадоха основание Министерският съвет да предложи, а Народното събрание да одобри допълнителни бюджетни кредити в размер до 1 206.2 млн.лв., с възможност за допълнително още до 350.0 млн.лв. при по-добро изпълнение на бюджетните параметри до края на годината и при спазване на заложената фискална цел по КФП - положително бюджетно салдо от 3 на сто от прогнозния годишен брутен вътрешен продукт.

Одобрените допълнителни средства са насочени за финансиране на допълнителни мерки по политики в две основни направления – социално ориентирани политики и инвестиционни проекти. Целта е да се гарантира социалната защита и подобряването живота на пенсионерите и хората с най-ниски доходи, да бъдат осигурени средства за изплащане на енергийни помощи, да се осигури допълнителен финансов ресурс за секторите здравеопазване, образование, отбрана и сигурност и др., като и да се финансират проекти и дейности по модернизирването на пътната, железопътната и екологичната инфраструктура и т.н.

2.2. КОНСОЛИДИРАНА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА И ФИСКАЛНА ПОЗИЦИЯ ЗА 2009 Г.

Консолидираната фискална програма (КФП) за 2009 г. отразява основната цел на провежданата фискална политика за поддържане на устойчива фискална позиция в подкрепа на макроекономическата стабилност. Разработената прогноза на КФП за 2009 г. създава възможност за реализиране на правителствените приоритети при балансиране на вероятните рискове и спазване на необходимите бюджетни ограничения.

Равнището на приходите и разходите и размерът на бюджетното салдо по консолидирания бюджет за 2009 г. са изведени въз основа на одобрените основни параметри на Средносрочната фискална рамка за периода 2009-2011 г. относно:

- Поддържане на максимално ниво на консолидираните разходи (без вноската в общия бюджет на ЕС) до 40 % от БВП;
- Ниво на положително бюджетно салдо по консолидирания бюджет не по-малко от 3% от БВП;
- Ниво на публичните инвестиционни разходи на

консолидирана основа не по-малко от 7.0% от БВП;

- Максимално ниво от 0.6% от БВП на националните субсидии за нефинансови предприятия на консолидирана основа (без субсидиите, предоставяни по линия на фондовете на ЕС, както и субсидиите за болнична помощ).

Консолидираната фискална програма за 2009 г. се базира на актуализираната макроикономическа прогноза и е съобразена с цикличното развитие на икономиката. Запазването на благоразумния подход при управлението на публичните финанси е в отговор на икономическите неравновесия и колебанията на външните финансови пазари.

Таблица №3. Структура на консолидираната фискална програма (2008 и 2009 г.)

Показатели (млн.лв.)	КФП		от тях:					
			Национален бюджет		Европейски фондове **		Вноска в общия бюджет на ЕС	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Приходи	27 192.3	32 556.3	25 340.2	29 599.3	1 852.1	2 957.0		
(% от БВП)	44.1%	44.3%	41.1%	40.3%	3.0%	4.0%		
Разходи	24 711.0	29 430.2	22 479.5	26 375.0	2 231.5	3 055.2		
(% от БВП)	40.0%	40.0%	36.4%	35.9%	3.6%	4.2%		
Бюджетен баланс*	2 481.3	3 126.1	2 860.7	3 224.3	-379.5	-98.2		
(% от БВП)	4.0%	4.3%	4.6%	4.4%	-0.6%	-0.1%		
Вноска в общия бюджет на ЕС	659.9	931.8					659.9	931.8
(% от БВП)	1.0%	1.3%					1.0%	1.3%
Общ баланс	1 821.4	2 194.3	2 860.7	3 224.3	-379.5	-98.2	-659.9	-931.8
(% от БВП)	3.0%	3.0%	4.6%	4.4%	-0.6%	-0.1%	-1.0%	-1.3%

* Бюджетен баланс, изключващ вноската в общия бюджет на ЕС.

**Включва всички средства, получавани по линия на ЕС и съответното национално съфинансиране.

За 2009 г. очакваните приходи възлизат на **44.3%** от БВП, при разходи в рамките на **40.0%** от БВП, в които не е включена вноската на България в общия бюджет на Общността (1.3% от БВП). Приоритетът за балансирана бюджетна рамка е изпълнен при нива на общ бюджетен баланс в рамките на **3.0%** от БВП и баланс, изключващ вноската на България в общия бюджет на Общността, от **4.3%** от БВП.

През 2009 г. общият размер на **приходите и помощите по КФП** се очаква да бъде **32 556.3** млн. лв., което представлява ръст от **19.7 %** спрямо програмата за 2008 г.

През 2009 г. **разходите на консолидирана основа** (без вноската в общия бюджет на ЕС) ще възлязат на **29 430.2** млн.лв. Увеличението на разходите спрямо програмата за 2008 г. е **4 719.2** млн.лв. или ръст от **19.1 %**.

За 2009 г. е планирана положителна бюджетна позиция по КФП в размер на **2 194.3** млн.лв. или **3.0%** от прогнозния БВП. Заложените фискални цели в проекта на бюджет за 2009 г. се предвижда да бъдат постигнати в резултат основно на доброто изпълнение на приходите и прилагане на стегната политика по отношение на разходите.

През 2009 г. бюджета за пръв път след 1997 г. ще се реализира в среда с значителни макроикономически рискове и забавен тренд на икономически растеж. Като цяло бюджетната консолидация през последните години позволява тези предизвикателства да бъдат управлявани. Основен инструмент за предпазване срещу тези рискове е резерва за фискална устойчивост. Резервът осигурява гъвкавост на фискалната политика в хода на изпълнението на бюджета и редуцира фискалните рискове. Неговата функция е да гарантира фискалната устойчивост, като концентрира определен обем финансовите ресурси и дава възможност за тяхното разходване в зависимост от макроикономическите и фискални развития.

2.3. КЛЮЧОВИ АСПЕКТИ НА БЮДЖЕТНАТА ПОЛИТИКА ЗА 2009 Г.

Бюджет 2009 ще гарантира устойчивост на приоритетите и приемственост на резултатите от провежданите политики и мерки

Бюджетната политика се фокусира върху поддържането на стабилни публични финанси, насърчаването на ефективно разпределение на ресурсите и усъвършенстване на регулаторните механизми.

Бюджет 2009 гарантира устойчивост на приоритетите и приемственост на резултатите от провежданите политики и мерки.

Основните приоритети на Бюджет 2009 са:

- повишаване качеството на средното и висшето образование и създаване на по-добри възможности за младите семейства;
- създаване на условия за подобряване на качеството на живот и интегриране на възрастните хора в обществото;
- увеличаване размера на публичните инвестиции и нарастване на техния относителен дял в общите публични разходи при повишаване ефективността на разходването им;
- изсветляване на икономиката.

Бюджет 2009 е в подкрепа на очертаните в Средносрочната фискална рамка (СФР) за периода 2009-2011 г.⁸ насоки за социално-икономическото развитие на страната посредством:

- насърчаване на икономическата активност чрез провежданата данъчна и осигурителна политика;
- умерена политика по доходите и пенсиите, обвързана с проинфлационния натиск;
- осъществяване на политики за повишаване на производителността и конкурентноспособността на икономиката;
- продължаване на реформите в бюджета за повишаване на ефективността на публичните разходи и подобряване качеството на предоставяните публични услуги.

Изпълнение на целите на Лисабонската стратегия и политиките за социална закрила и социално включване

Най-важното от стратегическа гледна точка е взаимната допълняемост и ефективно взаимодействие между политиките за икономически растеж и повече и по-добри работни места в изпълнение на целите на Лисабонската стратегия и политиките за социална закрила и социално включване.

В съответствие с Лисабонската стратегия провежданата икономическа политика е насочена към стимулиране на бизнеса, заетостта и икономическия растеж чрез създаване на условия за благоприятен инвестиционен климат и гъвкавост на пазара на труда. Тази политика предоставя възможност за по-силна социална ангажираност на бюджета към всеки български гражданин, най-вече към по-възрастното поколение, и ще продължи да осигурява ресурс за изпълнение на социалните ангажименти на държавата. Политиката по намаление на пряката данъчна и социално-осигурителна тежест допринесе освен за повишената икономическа активност в частния сектор, така също и за отбелязаното подобрене в развитието на основните показатели на пазара на труда.

Ключово значение за устойчивостта на публичните финанси в дългосрочен план имат демографските тенденции в страната. От една страна, те влияят пряко върху потенциалния икономически растеж и така определят не само средния темп, който може да се постигне, без предлагането да предизвиква инфлационен натиск, но също и възможностите за създаване на заетост, доходи и богатство. От друга страна, демографските тенденции пряко рефлектират върху разходите (и приходите), най-вече в

⁸ Приета с Решение №337 на Министерския съвет от 26 май 2008 г. за одобряване на Средносрочна фискална рамка и основни допускания за периода 2009-2011 г.

социалната област.

Демографската криза е съпроводена както с нарастване на различията във възможностите и в доходите на отделните групи граждани от гледна точка на възрастта, така и с нарастване на различията между гражданите от различните етноси.

Отчитайки реалните предизвикателства пред правителството в следствие на посочените демографски тенденции, е наложително разработването и изпълнението на системни политики както за изграждане на човешкия капитал в подкрепа на младите граждани на обществото, така и на системни политики за осигуряване на добри жизнени стандарти за хората в пенсионна възраст.

Изпълнението на социалните ангажименти на държавата е насочено към постигане на един от основните правителствени приоритети – социално включване и повишаване на жизнения стандарт

Ключовите направления съгласно Националния доклад по стратегиите за социална закрила и социално включване са следните:

1. Изграждане на пазар на труда, основан на включването, който приобщава групите, застрашени от риска от бедност и социално изключване.
2. Осигуряване на достъп до права, ресурси, блага и услуги за нуждаещите се.
3. Поддържане на ефективни механизми за преразпределение за намаляване на риска от бедност и социално изключване за хората, които не могат да се издържат чрез труда си – децата, възрастните, и др.

Предвидените мерки по тези направления ще допринесат за по-ефективно разпределение на ползите от икономическия растеж и по-добрите условия на пазара на труда, което от своя страна ще има положително влияние върху качеството на живот и на най-уязвимите групи.

В Бюджет 2009 са предвидени необходимите средства за изплащане на помощите и обезщетенията, произтичащи от социалните ангажименти на държавата.

Усилията ще бъдат насочени към приспособяване на системите за социално осигуряване и подпомагане към нуждите на хората, чиято връзка със заетостта е нарушена. Това са дългосрочно безработните, безработните с по-ниско или без образование и квалификация, хората с увреждания, младите, които търсят първа работа и по-възрастните, чиито знания и умения не съответстват на новите изисквания на пазара на труда, икономически неактивните. Предвижда се с финансиране от Европейския социален фонд да бъде разширен обхватът на формите за

обучение и учене през целия живот за хората в неравностойно положение на пазара на труда.

*Повишаване
качеството на
средното и висшето
образование и
създаване на по-добри
възможности за
младите семейства*

Политиките за младите граждани ще бъдат насочени към постигане на целите за постепенно изглаждане на големите различия във възможностите и достъпа до основните публични услуги за различните групи млади хора. Високообразованите и висококвалифицираните индивиди в условията на глобализацията и високата мобилност на капитала и работната сила получават най-големите ползи от един гъвкав пазар на труда под формата на работа, която им носи удовлетворение и високи доходи.

Затова основните политики са в секторите на средното и висшето образование, жилищната политика и грижата за децата. Реформата в средното образование има за цел да обхване всички деца в училищна възраст, да намали до минимум отпадането от образователната система и да повиши качеството на обучението. Въвеждането на студентските кредити има за цел да създаде равни възможности на младите да продължат образованието си и в бъдеще да получават по-високи доходи. Подкрепата на младите семейства при осигуряване на жилища и при отглеждане на децата им има за цел да сближи житейските алтернативи на младите хора с различни икономически възможности.

Политиките по социално и семейно подпомагане бяха усъвършенствани с цел насърчаване на активното участие в заетостта, превенция на ранното отпадане от училище и подпомагане на посещаването на детски заведения от децата. Не по-малко значими са и мерките за съвместяване на трудовия и семейния живот, изразяващи се в промяна на трудовото законодателство и разширяване на достъпа до социални услуги на хора със семейни задължения.

За подобряване на материалното положение на семействата с деца допринасят както мерките, свързани с достъпа до качествена заетост и реформите в осигурителната система, така и тези в рамките на системата за семейно и социално подпомагане. Конкретен пример в тази посока бе предприетото увеличение на размерите на семейните помощи и обезщетенията за отглеждане на дете.

Ефектите, които се цели да бъдат постигнати, са:

- Разширяване възможностите за избор от страна на младите хора между различни благоприятни възможности за тяхното личностно развитие в нашата страна;
- Задържането на хората в България чрез качествено образование и успешна трудова реализация и повишаване

стандарта на живот;

- Популяризиране на избора на здравословен начин на живот и социална активност;
- По-висока раждаемост и подкрепа при отглеждане на децата.

Създаване на условия за подобряване на социалния живот и интегриране на възрастните хора в обществото

Правителството разбира, че възрастните хора с фиксиран доход от пенсия са в условията на преса от страна на растежа на разходите им и необходимостта от запазване и повишаване на стандарта им на живот. Това е особено чувствителен проблем в периода на приспособяване на ценовите равнища в страната към средните европейски нива. За да се отговори на това предизвикателство са разработени следните политики:

- Политика за осигуряване на финансовата стабилност на пенсионната система (Сребърен фонд).
- Политика в областта на адекватността на пенсиите.

В подкрепа на дългосрочната стабилност на пенсионната система е създаденият Държавен фонд за гарантиране устойчивостта на държавната пенсионна система, в който към месец май 2008 г. е акумулиран ресурс в размер на **707.6** млн.лв. (тази сума включва преведените трансфери за фонда, дължими по ЗДБРБ за 2006 г. и ЗДБРБ за 2007 г., както и преведените средства през месец май 2008 г.).

Политиката в областта на адекватността на пенсиите е насочена към намаляване на риска от бедност сред възрастните, осигуряване на достоен жизнен стандарт след оттегляне от пазара на труда и гарантиране на солидарността между и извън генерациите. В последните години беше постигнато:

- реформа в гарантираните минимални пенсионни плащания от гледна точка механизмите за тяхното определяне, както и промяна на правилата за осъвременяване на пенсиите;
- няколко целеви увеличения на пенсиите, извършени поради фискална възможност в резултат на благоприятното икономическо състояние на страната и устойчивостта на публичните финанси. По този начин се гарантира, че доходите на пенсионерите няма да изостават от общата тенденция на покачване на жизненото равнище в страната.

В областта на финансовата устойчивост на пенсионната система приоритетите са:

- постигане на по-голям обхват на осигурителната система и ръст на приходите от осигурителни вноски. Това предполага повишаване на икономическата активност и

равнището на заетостта, и усилия за намаляване на склонността за заобикаляне на осигурителното законодателство и укриване на осигурителни вноски;

- демографското развитие на страната поставя необходимостта да се търсят нови решения за гарантиране на дългосрочната устойчивост на пенсионната система.

През 2008 г. беше извършено както осъвременяване на пенсиите от 1 юли (с 10.35%), така и преизчисление от 1 октомври 2008 г. на всички пенсии за трудова дейност със средния осигурителен доход за 2007 г.

В областта на пенсионната политика Бюджет 2009 предвижда увеличение на пенсиите на две стъпки:

1. Увеличение на пенсиите от 1 април 2009 г. чрез увеличаване на тежестта на осигурителния стаж от 1 на 1.1 на сто в пенсионната формула.

От 1 април се предвижда и увеличаване на максималния размер на пенсията на 700 лв. (490 лв. през 2008 г.), както и увеличаване на минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст от 113.49 лв. на 124.84 лв. и на социалната пенсия за старост от 84.12 лв. на 92.53 лв.;

2. Увеличение на пенсиите от 1 юли 2009 г. с 9.7 на сто.

От 1 юли 2009 г. ще се извърши увеличаване на минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст от 124.84 лв. на 136.95 лв. и на социалната пенсия за старост от 92.53 лв. на 101.51 лв.

Изсветляване на икономиката

Мотивите на фирмите и на отделните лица да навлязат в неформалния сектор са различни. Малките фирми предпочитат да останат в сивата икономика, защото фиксираните разходи (например разходи за разрешения и лицензи) поставят непропорционално висока тежест върху тях. Това ги кара да изберат да останат „невидими” за официалните власти.

Висококвалифицираните специалисти могат да предпочитат да работят самостоятелно вместо да работят за работодател, когато данъците върху трудовата дейност са високи, а възвращаемостта от социалните плащания и услуги е несигурна. Що се отнася до нискоквалифицираните работници, неформалната заетост може да е тяхната единствена алтернатива от гледна точка на получаване на по-високи доходи.

Проучванията показват, че лицата, заети в неформалния сектор, са предразположени в много по-голяма степен към бедност, безработица и социална изолация в сравнение с останалите. Същевременно тяхната мобилност е по-голяма, особено що се

отнася до по-младите и по-нискоквалифицираните работници.

Неформалната заетост и нерегламентираните доходи в България укриват част от произведения брутен вътрешен продукт, върху който не се плащат съответните данъци и осигурителни плащания. Загубите за държавния бюджет и осигурителните фондове ограничават потенциалните възможности на държавата за съществено увеличаване на доходите и за по-осезателно намаление на данъчното бреме, което само по себе си също е фактор за съществуването на сивата икономика.

Необходимите политики с цел справяне с посочените проблеми са следните:

1. Рационализиране и общо съществено съкращаване на регулациите на продуктовете пазари с цел облекчаване навлизането на нови фирми на различните пазари. По този начин ще се намалят разходите на фирмите и ще се увеличат инвестициите.
2. Реално практическо отваряне за конкуренцията на основни пазари - далекосъобщения, енергетика и транспорт, съгласно Лисабонската стратегия.
3. Разширяване на регламентациите, които водят до намаляване на разходите, свързани с инвестициите, които ще генерират увеличено търсене на капитал.
4. Повишаване гъвкавостта на пазара на труда и облекчаване на регулациите на работното време и срочните договори.
5. Допълнително рационализиране на данъчната политика и повишаване на ефикасността на данъчния контрол.

Ефектите, които ще бъдат постигнати:

- Повишаването на производителността на труда в следствие на достъпа на предприемачите до технологии и висококачествен човешки капитал.
- Повишаване на заетостта и мобилността на работната сила.
- Повишаване темпа на икономическия растеж.
- Намаляване на сивата икономика.

Мерки за борба с корупционните практики и за подобряване на данъчната събираемост

Приходните администрации ще предприемат редица мерки за борба с корупционните практики, както и за подобряване на данъчната събираемост и повишаване на приходите в бюджета.

Особено внимание се обръща на ограничаването на сивия сектор в икономиката, който не само лишава от сериозни приходи държавния бюджет, но оказва влияние и върху дейността на

изрядните данъкоплатци.

Най-важните мерки, които се предвиждат в тази посока, са за **подобряване на взаимодействието и координацията на действията между органите по приходите в НАП и Агенция „Митници” и правоохранителните органи** – Министерството на вътрешните работи, прокуратурата – с цел противодействие на данъчно-осигурителните измами, контрабандата и нарушенията с високорискови и акцизни стоки, и ускоряване на съдебния процес срещу техните извършители.

Взаимодействието между Агенция „Митници” и НАП ще се разшири с цел:

- изготвяне на съвместни планове за ревизии на данъчнозадължени лица, на целеви рискови профили по браншове за данъчнозадължените лица, които извършват производство, съхранение и потребление на акцизни стоки;
- изграждане на механизъм за обмен и получаване на информация между НАП, Агенция „Митници” и Министерство на икономиката и енергетиката;
- задълбочаване обмена на информация между Агенция „Митници” и НАП с цел идентифициране на рисковете при използване на митническите режими.

Органите на НАП ще подобрят контролната си дейност и работата по принудителното събиране като защита на приходите от нарушения и измами чрез:

- разработване на нови и усъвършенстване на прилаганите методики за ревизии и проверки в специфични области (по видове данъци, браншове, групи задължени лица и др.) и повишаване на качеството на извършваната селекция (чрез автоматизирана годишна оценка на риска на всички задължени лица);
- използване на информацията от системата VIES и друга информация, получена по линия на административното сътрудничество с държави-членки на ЕС за извършване на селекция при осъществяването на данъчния контрол във връзка с вътреобщностните доставки и придобивания.

Предвижда се въвеждане на електронни ревизии в НАП, както и засилване ролята на текущия контрол.

Митническата администрация ще продължи активното сътрудничество с органите на Министерството на вътрешните работи за:

- съвместни операции по подобряване на контрола върху

лицата, които произвеждат и съхраняват горива и етилов алкохол и които митнически оформят високорискови стоки;

- в подготовката и провеждането на **международни операции за противодействие на митническите измами** при внос на стоки от Азия, Турция и други рискови държави.

Съвместно с Главна дирекция „Гранична полиция” - МВР ще се ускори въвеждането на видео наблюдение по основните гранични пунктове на външните граници на ЕС.

По отношение на административното сътрудничество на приходните администрации с държавите-членки на ЕС се предвижда **развитие на системите за обмен на данни с ЕС в областта на ДДС (Intrastat, VIES)**; адаптиране на платежния процес и въвеждане на единната европейска платежна зона SEPA (Single Euro Payment Area). Ще се увеличава делът на извършваните проверки по линия на международното сътрудничество.

Обслужването на данъкоплатците ще продължи да се подобрява, в т.ч. чрез разработване на нови електронни услуги. Предвижда се провеждане на регулярни срещи с големи производители и търговци на акцизни стоки с цел обмен на информация, касаеща засилване на противодействието на нарушенията с този вид стоки.

Голямо значение имат мерките за **борба с корупцията вътре в системата** на приходните администрации. В НАП се предвижда да се усъвършенстват системите за подбор, оценка, развитие и стимулиране на служителите; да се осигури мобилност и ротация на служителите в изложените на корупционен натиск дейности; физическа сигурност; усъвършенстване на професионалното обучение и развитие, и т.н.

2.4. АНАЛИЗ НА ФИСКАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ И УПРАВЛЕНИЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ДЪЛГОВЕ.

Фискална устойчивост

Фискалната политика отчита необходимостта от поддържане на положително бюджетно салдо предвид непосредствените и дългосрочни рискове пред публичните финанси. В средносрочен период не се предвиждат еднократни или временни мерки със сериозен ефект върху бюджетния баланс.

През всяка година от прогнозния период 2009-2011 г. се очаква:

- консолидираният бюджет да реализира положително салдо след отчитане на влиянието на икономическия цикъл;
- промяната на структурния баланс да следва промяната на отклонението от потенциалния БВП с оглед недопускане проциклично разхлабване на фискалната позиция.

Потенциален растеж и отклонение от потенциалния БВП

През 2007 г. потенциалният икономически растеж възлезе на 5%, което е по-ниско спрямо стойността, очаквана съгласно изчисленията, представени в Конвергентната програма (2007-2010 г.).

С най-голям принос към потенциалния растеж се очертават именно капиталовите запаси (2.9 процентни пункта), следван от заетостта (1.4 процентни пункта). Приносът на общата факторна производителност е нетипично нисък в сравнение с миналите периоди, поради увеличаването на заетостта за сметка на наемането на относително по-непродуктивни работници.

През 2008 г. се очаква потенциалният икономически растеж да се ускори до 6.3%, като ускорението се дължи от една страна на по-ниската база от 2007 г., а от друга – на продължаващия изключително висок темп на инвестиране в българската икономика. През 2009 г., 2010 г. и 2011 г. потенциалният растеж се очаква да достигне стойности от около 6%.

Таблица №4. Стойности на потенциалния растеж и на отклонението от потенциалния БВП.

Показател	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Потенциален растеж	5.0%	6.3%	6.0%	6.0%	5.9%
Отклонение от потенциалния БВП	1.8%	1.9%	0.7%	0.0%	-0.1%

Източник: Агенция за икономически анализи и прогнози (АИАП).

Отклонението от потенциалния БВП за 2007 г. е в размер на 1.8%, като тази стойност представлява резонно обяснение на появилите се още през 2006 г. признаци на „прегриване” на българската икономика: ускоряване на темпа на инфлация, на растежа на заетостта и работните заплати, задълбочаване на неравновесията във външния сектор. Шоковете в предлагането и нетипично високите цени на храните и петрола на международните пазари също обясняват високата стойност на

отклонението и по-ниския потенциален растеж.

Отклонението от потенциалния БВП през 2008 г. се очаква да се увеличи до 1.9%, изцяло в съответствие с развитието на инфлационните процеси, трудовите пазари и външния сектор. Очакваната стойност на показателя за следващата година е съответно 0.7%.

Таблица №5. Приноси към потенциалния растеж.

	Труд	Капитал	ОФП⁹
2007 г.	1.4%	2.9%	0.7%
2008 г.	1.9%	3.5%	0.9%
2009 г.	1.3%	3.5%	1.2%
2010 г.	1.1%	3.5%	1.4%
2011 г.	0.9%	3.5%	1.6%

Източник: Агенция за икономически анализи и прогнози (АИАП).

От страна на производствените фактори най-голям принос през настоящата година се очаква от страна на капитала, отново следван от заетостта. Общата факторна производителност ще увеличи минимално своя принос, преди всичко в резултат на продължаващия растеж на заетостта. Към 2011 г. приносът на общата факторна производителност отново ще изпревари съществено този на заетостта.

Оценка на устойчивостта на публичните финанси

Дългосрочната устойчивост на фискалната позиция се влияе значително от настоящите нива на бюджетния баланс и държавен дълг, както и от предвижданото им изменение в следствие на застаряването на населението. Процесът на застаряване носи значителен риск за публичните финанси, тъй като той ще окаже сериозен натиск в посока към увеличаване на бюджетните разходи за пенсии и здравеопазване. Тяхната динамика е моделирана чрез дългосрочен модел с прогнозен период до 2060 г., който е базиран на методологията и допусканията на Европейската комисия (ЕК), приети след обсъждания със страните-членки.

За целите на оценката на устойчивостта на публичните финанси в България е използван сценарий, при който се спазват бюджетните цели за периода 2007-2011 г., дефинирани в средносрочната фискална рамка, и се реализира постепенно линейно намаляване

⁹ Обща факторна производителност.

на положителната бюджетна позиция до достигане на средносрочната цел от 1.5% от БВП през 2012 г. Предвижда се достигане на старата средносрочна цел от балансиран бюджет през 2016 г. Оттам нататък изменението на бюджетния баланс се управлява от ефекта от застаряването на населението върху публичните разходи.

Резултатите от модела показват, че бюджетните разходи, свързани със застаряването на населението, ще нараснат с около 5 процентни пункта от БВП до края на периода. Това означава, че ще се наложи финансирането на бюджета чрез емитиране на нов дълг в дългосрочен план и ще изложи на риск устойчивостта на публичните финанси.

Общоприетият от ЕК подход за оценка на устойчивостта на фискалната позиция е т.нар. индикатор S2, който може да се интерпретира като разликата между текущата (прогнозната) фискална позиция за всяка година напред в бъдещето и тази позиция, която отговаря на условието за устойчивост за неопределен период напред в бъдещето.

Индикаторът се състои от два компонента – текуща бюджетна позиция и оценка за дисконтираната настояща стойност на ефекта от застаряването на населението в дългосрочен план. Положителната стойност на индикатора съответно означава необходимост от фискална консолидация или структурни реформи, които да намалят тежестта на застаряването върху публичните финанси. Отрицателната стойност предполага, че началната бюджетна позиция е достатъчно силна да осигури устойчивостта на фискалната политика, дори и предвид риска от застаряването на населението.

Таблица №6. Оценка на устойчивостта на фискалната позиция.

Програмен сценарий (% от БВП)	
Начална бюджетна позиция	-3.29%
Ефект от застаряването на населението	2.93%
S2	-0.35%

Конкретно за България, стойността на индикатора е отрицателна, но със сравнително ниска стойност. Той показва, че настоящата фискална позиция може да се квалифицира като устойчива, тъй като дори и намаление на бюджетния баланс със стойността на индикатора за всяка година напред в бъдещето ще гарантира спазване на дългосрочното бюджетно ограничение. В същото време, разбивката на индикатора по компоненти предполага, че устойчивостта на публичните финанси се основава единствено на политиката на поддържане на положителна бюджетна позиция. В

дългосрочен план тя е необходима, за да компенсира значителното отрицателно влияние на процеса на застаряване на населението.

Графика №3. *Разходи, свързани със застаряването на населението (% от БВП).*

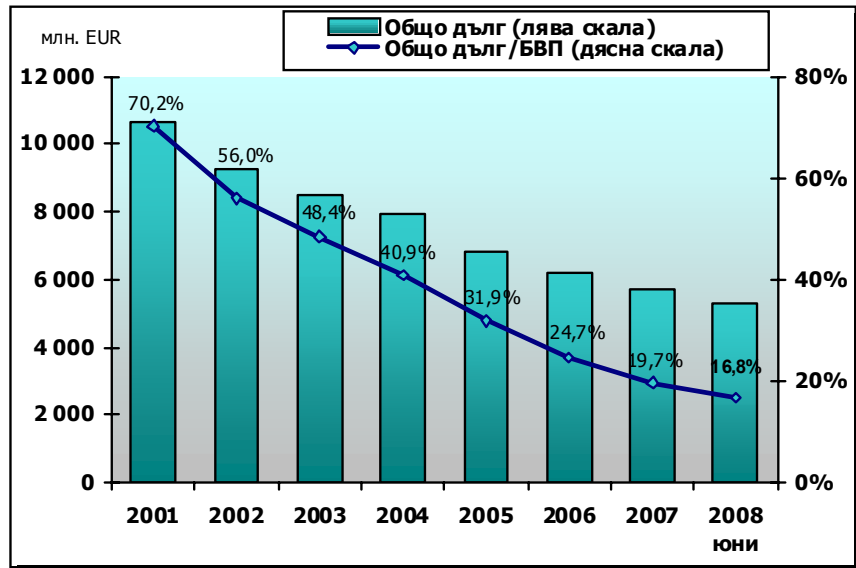
Потенциално разхлабване на фискалната позиция, несъпроводено с други мерки, ще доведе в дългосрочен план до акумулиране на дълг и ще наруши критериите за устойчива бюджетна политика.

Нещо повече, рискът от неблагоприятното демографско развитие за публичните финанси може да се окаже даже по-висок, тъй като силното нарастване в края на периода на разходите, чувствителни към застаряването на населението, предполага, че те могат да имат значително по-висок ефект след 2060 г. Освен това, сегашната положителна оценка е силно зависима от липсата на отпускане на фискалната дисциплина и дискреционно увеличение на публичните разходи. Това налага провеждането на предпазлива фискална политика и за в бъдеще, както и прилагането на структурни реформи особено в пенсионната система, където отрицателният ефект от застаряването на населението се очаква да бъде най-висок.

Политика по дълга

Номиналният размер на държавния и държавногарантирания дълг намаля от 40.1% от БВП за 2004 г. на 19.7% от БВП за 2007 г. Последователната политика при управлението на държавния дълг доведе от една страна до неговото номинално намаление, и от друга – до намаление на разходите по неговото обслужване (лихвените плащания са намелели с 0.5 процентни пункта за последните три години).

Графика №4. Държавен и държавно гарантиран дълг за периода 2001-2008 г.

1. Държавен дълг.

Към 31 юли 2008 г. номиналният размер на държавния дълг е на обща стойност 9 202.5 млн.лв., в т.ч.:

- външен дълг на стойност 6 196.6 млн.лв. (67.3% относителен дял в структурата на държавния дълг);
- вътрешен дълг на стойност 3 006.0 млн.лв. (32.7% относителен дял в структурата на държавния дълг).

Държавният дълг бележи намаление както в номинално изражение, така и съотношението му спрямо БВП

Съотношението държавен дълг/БВП към 31 юли 2008 г. възлиза на 14.9%, като в сравнение с края на 2007 г. то е намаляло с 3.0 процентни пункта. В номинално изражение държавният дълг намалява с 895.0 млн. лева в сравнение с отчетената стойност в края на м. декември 2007 г. Намалението в номинално изражение на държавния дълг се дължи главно на предсрочни погасявания на външен държавен дълг, както и на обезценката на щатската валута.

През месец март 2008г. бе извършена операция по предварително погасяване на дълга по шест държавни заема от Световна банка, възлизащи на общ размер от 525.2 млн.лв., а през месец април - на частта от дълга на Република България към Япония в размер на 55.4 млн.лв., представляваща съфинансиране по един от предплатените към Световна банка заеми.

Размерът на **външния държавен дълг** е 6 196.6 млн.лв. към 31 юли 2008 г., като отчита намаление от 701.1 млн.лв. спрямо края на 2007 г. За същия период съотношението му към БВП намалява

с 2.2 процентни пункта и към 31 юли 2008 г. достига 10% от БВП. Към края на 2008 г. се очаква стойността на външния държавен дълг да възлезе на около 7 млрд.лв., а съотношението външен дълг/БВП да се запази на ниво около 10.0%.

Във валутната структура на външния държавен дълг през 2008 г. се очаква да се запази доминиращият дял на дълга, деноминиран в евро, който към края на м. юли 2008 г. възлиза на 68.9%. Делът на дълга в щатски долари за същия период е 27.3%, а 3.8% е делът на дълга в други валути.

По-високият дял на фиксираните купони в лихвената структура на външния дълг води до по-добра прогнозируемост на лихвените разходи

Лихвената структура на външния дълг също претърпява положителна промяна през 2008 г. – към края на м. юли 2008 г. дългът с плаващи лихви намалява до 28.5% в сравнение с 34.0% в края на 2007 г. По-високият дял на фиксираните купони в лихвената структура на външния дълг води до по-добра прогнозируемост на лихвените разходи за бюджета, намалява необходимостта от резервни фондове за покриване на лихвения риск и прави обслужването на дълга по-малко чувствително към измененията в лихвените нива и волатилността на финансовите пазари.

Влияние върху плащанията по външния дълг през 2008г. и 2009г. ще окажат основно промените на международните лихвени проценти и курсът на щатския долар спрямо еврото. Външният дълг се предвижда да нараства в резултат на усвояванията по вече договорени държавни инвестиционни заеми, но съотношението му спрямо БВП се очаква да се запазва на относително постоянни нива.

Към края на 2008 г. се очаква **вътрешният държавен дълг** да запази нивото си в номинално изражение от края на 2007 г. от около 3 млрд.лв., а относителният дял на вътрешния дълг спрямо БВП да регистрира леко понижаване.

И през 2008 г. Министерството на финансите продължава провежданата политика за емитиране на ДЦК на вътрешния пазар, за сметка на външния дълг, с цел преодоляване на съществуващия дисбаланс между вътрешния и външния дълг на страната и подкрепа развитието на вторичния пазар на ДЦК. Нетната вътрешна емисия за първото полугодие на 2008 г. е отрицателна в размер 190.6 млн.лв., за разлика от предходната година, когато нетното финансиране с ДЦК бе положително в размер на 252.7 млн.лв.

Към 31 юли 2008 г. финансирането на бюджета чрез нови емисии ДЦК възлиза на обща номинална стойност от 200 млн.лв., като на пазара са предложени две емисии 3-месечни съкровищни бонове на обща номинална стойност 30 млн.лв., 5- и 10-годишни ДЦК,

съответно на стойност 65 млн.лв. и 105 млн.лв.

Средната продължителност на емисиите в обръщение, изчислена на база матуриретна структура на дълга, емитиран за финансиране на бюджета, достига 7,8 години.

Във *валутната композиция на вътрешния дълг* продължава да доминира левовият компонент, чийто дял към края на м. юли 2008 г. възлиза на 75.8%. Дяловете на ДЦК в щатски долари и в евро достигнаха съответно 4.5% и 19.6%.

Лихвената структура на вътрешния дълг също отбелязва позитивно развитие, изразяващо се в превес на дела на задълженията с фиксирани лихвени проценти спрямо тези с плаващи такива. Съответно делът им към 31 юли 2008 г. е 89.3 % спрямо 88.7% към края на 2007г.

Отново ще се акцентира върху развитието на местния пазар на ДЦК, което ще бъде и основната цел на провежданата през следващата година емисионна политика

Увеличаването на вътрешния дълг през следващата година ще бъде съобразено с макроикономическата обстановка в страната, със състоянието на местния и международните финансови пазари и перспективите за тяхното развитие, състоянието и структурата на държавния дълг, като отново ще се акцентира върху развитието на местния пазар на ДЦК, което ще бъде и основната цел на провежданата през следващата година емисионна политика. В тази връзка нетното финансиране с ДЦК се очаква да бъде положително. Рисковете, свързани с обслужването на вътрешния дълг, са минимизирани, предвид доминиращия дял на емисиите на ДЦК, деноминирани в лева, и плащанията по емисии с фиксирани лихвени купони.

2. Финансиране

Външното финансиране по централния бюджет през 2009 г. се очаква да бъде положително, в размер на около 370 млн.лв. Предвидените усвоявания по държавни инвестиционни заеми /ДИЗ/, администрирани по бюджетите на министерствата, значително надвишават размера на регулярно извършваните погашения в съответствие с договорените амортизационни схеми. В резултат на това очакваното нетно външно финансиране по тях ще бъде положително и се очаква да достигне размер от около 360 млн. лв. За ДИЗ с краен бенефициент търговско дружество се очаква отрицателно нетно външно финансиране в размер на около 12 млн.лв.

През 2009 г. се очаква да бъде реализирано положително нетно финансиране по централния бюджет от операции с държавни ценни книжа в размер на около 400 млн.лв. Предвижда се да бъдат емитирани ДЦК с номинална стойност 945 млн. лв., в това число 900 млн. лв. облигации и 45 млн. бонове.

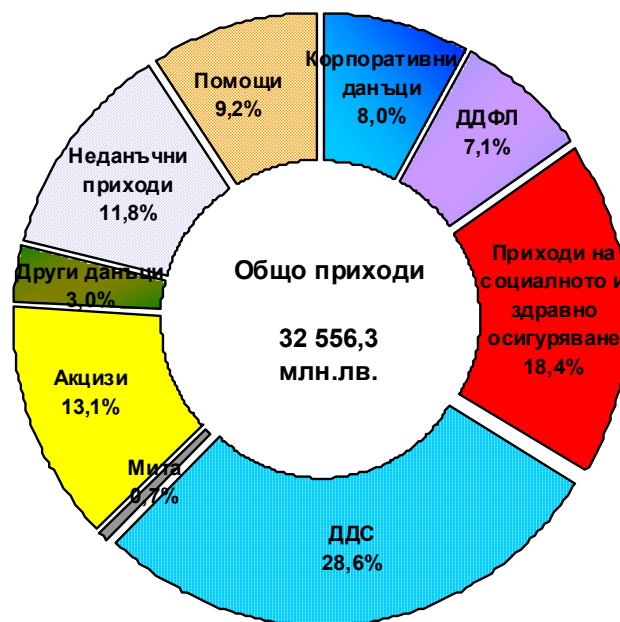
III. ПРИХОДИ НА БЮДЖЕТ 2009.

Данъчната политика ще продължи да бъде ориентирана в подкрепа на стабилността на икономиката, насърчаване на бизнеса и заетостта, като приоритет е свиване на сивия сектор на икономиката и повишаване на събираемостта на данъчните и осигурителните задължения.

В областта на прякото данъчно облагане намалената данъчна тежест се очаква да продължи да влияе благоприятно върху икономиката, като положителните ефекти се изразяват в стимулиране на инвестициите, на икономическото развитие, както и повишаване на реалните доходи. Продължава тенденцията на прехвърляне на данъчната тежест от пряко към косвено облагане, която ще се запази и през прогнозирания период с оглед на предвиденото повишаване на някои акцизните ставки.

Прогнозата на приходите в Консолидираната фискална програма за 2009 г. е разработена в съответствие с цялостната данъчна стратегия на правителството.

Графика №5. Структура на консолидираните приходи по основни приходоизточници за 2009 г.

През 2009 г. общият размер на приходите и помощите по КФП се очаква да бъде 32 556.3 млн. лв., което представлява ръст от 19.7 % спрямо програмата за 2008 г. Очакваните постъпления от

данъци по консолидирания бюджет за 2009 г. са в размер на 25 703.2 млн.лв., неданъчните постъпления се прогнозира в размер на 3 842.8 млн.лв., а помощите – 3 010.3 млн.лв.

3.1. КОРПОРАТИВНИ ДАНЪЦИ.

Ставката по корпоративния данък от 10% стана най-ниската в Европейския съюз, което прави България едно от данъчно най-конкурентните места за инвестиции. И след петте понижения на ставката, осъществени през последните години, се наблюдава увеличение на приходите в държавния бюджет от корпоративен данък. Това доказва, че ниските данъчни равнища стимулират преките чуждестранни и местни инвестиции.

Основните фактори, взети предвид при прогнозирането на приходите за 2009 г. от корпоративни данъци, могат да се групират в три основни направления:

1. От вътрешно-икономически характер.

Водещ е ръстът на данъчната печалба на фирмите, повлияна от икономическия растеж, респ. ръста на БВП (по данни от НСИ за второ тримесечие на 2008 г. се отчита ръст на БВП от 7.1%).

От друга страна, следва да се има предвид, че едно евентуално „охлаждане” на икономиката, подобно на това в развитите европейски държави и прибалтийските републики, би довело до намаляване на постъпленията от данъка за 2009 г., доколкото той се събира основно чрез авансови вноски, които могат да бъдат намалени.

Приходите от корпоративните данъци зависят също така от инфлацията, цената и достъпа до кредит за фирмите, нивото на производителност, инвестициите и др.

2. От външноикономически характер.

Покачването на цените на суровините и енергията може да рефлектира в намаление на оперативната печалба на дружествата. Публикуваните през м. септември данни на Евростат за Европейския съюз показват, че и за м. юли промишленото производство е отчетело понижение от (-0.3%).

3. От нормативен характер.

Прогнозата е направена при запазване на законодателната рамка, имаща влияние върху размера на постъпленията от корпоративни данъци.

- Запазване размера на данъчната ставка по корпоративния данък от 10%;
- Запазване размера на ставката от 5% за данъците върху

дивидентите, ликвидационните дялове и доходите на местни и чуждестранни юридически лица.

Предвид изложеното, очакваните постъпления от корпоративни данъци за 2009 г. са в размер на 2 617 млн.лв., или ръст от 15.7% спрямо 2008 г.

Таблица №7. Приходи от корпоративни данъци.

Показатели (млн.лв.)	2008 Програма	2009 Проект
Корпоративни данъци	2 261,8	2 617,0
- от нефинансови предприятия	2 064,0	2 416,0
- от финансови институции	197,8	201,0

3.2. ДАНЪЦИ ВЪРХУ ДОХОДИТЕ НА ФИЗИЧЕСКИТЕ ЛИЦА.

Една от най-важните данъчни промени през 2008 г. засегна облагането на доходите на физическите лица. Досегашното прогресивно данъчно облагане беше заменено от пропорционално с еднаква ставка от 10% за всички облагаеми доходи независимо от техния размер. Бяха премахнати досега съществуващия необлагаем минимум и правото на ползване на данъчните облекчения за деца.

Прогнозата за приходите от облагането на доходите на физическите лица е направена при запазване на единната данъчна ставка за всички данъкоплатци - 10% (без необлагаем минимум), с изключение на доходите от стопанска дейност на едноличните търговци, за които ставката е в размер на 15%.

При изготвяне на прогнозата за постъпленията от данъците върху доходите на физическите лица са взети предвид:

- очакваният брой заети лица, заплати, размери на осигурителните вноски и др.;
- очакваните ефекти от предлаганите промени в осигурителното законодателство.

Очакваният размер на приходите от личното подоходно облагане включва постъпленията от данък върху доходите на зетите по трудови и приравнени на тях правоотношения, приходите по извънтрудови правоотношения, както и приходите от патентен данък, постъпващ в местните бюджети.

Прогнозните постъпления от данъка на наетите лица по трудови и приравнени на тях правоотношения за 2009 г. са в размер на 1

850.3 млн.лв. Заложеният ръст на приходите спрямо очакваното изпълнение за 2008 г. е размер на 259 млн.лв. (16.3% ръст спрямо 2008 г.).

Разчетите за 2009 г. са направени при прогнозиран средногодишен ръст на заетите с около 38 хиляди през 2009 г. спрямо очакванията за 2008 г. и ръст на средната работна заплата около 20% също спрямо очакваната за 2008 г. средна работна заплата.

Очакваният размер на приходите по извънтрудови правоотношения през 2009 г. се прогнозира в размер на 342.9 млн.лв. (ръст от 12.7%).

Постъпленията в местните бюджети от патентен данък се прогнозира в размер на 40 млн.лв.

3.3. ПРИХОДИ НА ОБЩЕСТВЕНОТО И ЗДРАВНО ОСИГУРЯВАНЕ.

Промените в осигурителната политика през 2009 г. са насочени към излизане на заетите лица и техните доходи извън сивата икономика, както и към увеличаване на реалния разполагаем доход на домакинствата в резултат на по-ниската социалноосигурителна тежест. Намалената осигурителна тежест оказва положително влияние и в посока понижаване разходите за труд на работодателите, което от своя страна ще стимулира инвестиционната активност и търсенето на работна сила.

През 2009 г. очакваният размер на приходите на общественото и здравно осигуряване е 5 977.6 млн.лв., като при прогнозирането им са взети предвид основните промени в осигурителната политика за следващата година.

Основните промени в осигурителното законодателство са свързани с осигурителната тежест за фонд „Пенсии” и увеличаване размера на здравноосигурителната вноска от 6% на 8%. От 1 януари 2009 г. се предвижда оптимизиране на осигурителната вноска за фонд „Пенсии” от 22 на 18 на сто, като вноската за работодателите е 10 на сто, а за осигурените лица е 8 на сто. Освен тази стъпка, от 1 януари 2009 г. е предвидено държавата да подпомага фонд „Пенсии” на ДОО с трансфер в размер на 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година.

При сега действащата осигурителна тежест за фонд „Пенсии” се отделят 22 процентни пункта, разпределени в съотношение 60:40 между работодател и работник. При новата система съвкупно работник и работодател ще плащат 18 процентни пункта, което означава, че осигурителната вноска за фонд „Пенсии” се

намалява осигуровката с 4 процентни пункта. Два от тези процентни пункта ще компенсират увеличаването на здравно-осигурителната вноска, която се увеличава от 6% на 8%. Също така е предвидено осигурителната вноска за Фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите”, плащана от работодателя от 0.5 на сто да стане 0.1 на сто. Нетният ефект ще бъде намаляване на общата осигурителна тежест за работодателя с 2.4 процентни пункта.

Новата схема на плащане на осигуровките ще доведе до изсветляване на икономиката и до по-добра събираемост и ще подтикне бизнеса да осигурява работещите на реалните им доходи, а не върху минималните осигурителни прагове.

Осигурителната политика е разработена и въз основа на следните параметри:

- запазване размера на осигурителната вноска за допълнително задължително пенсионно осигуряване – 5 на сто, като разпределението между осигурителите и осигурените лица следва това за фонд „Пенсии” – 10:8;
- запазване размерите на осигурителните вноски за Фонд „Общо заболяване и майчинство” и Фонд „Безработица” съответно 3.5 на сто и 1.0 на сто, както и съотношението между работодател/лице, т. е. 60:40;
- увеличаване на здравноосигурителната вноска от 1 януари 2009 г. от 6 на 8 на сто при разпределяне в същото съотношение работодател/лице 60:40;
- не се предвижда промяна на размерите на осигурителните вноски за останалите фондове от консолидирания бюджет на ДОО;
- през 2009 г. се предвижда да се събират минимални вноски за Фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите” в размер на 0.1 на сто;
- увеличение на минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващи се лица от 240 на 260 лв.;
- запазване на максималния месечен размер на осигурителния доход на 2 000 лв.

3.4. ДАНЪК ВЪРХУ ДОБАВЕНАТА СТОЙНОСТ.

Прогнозата за приходите от данъка върху добавената стойност (ДДС) е направена при запазване на ставката от 20% и отразяване на условията на вътрешния европейски пазар и международната конюнктура.

Постъпленията по ДДС се формират от:

- сделки в страната и вътреобщностни придобивания (ВОП);
- внос от трети държави.

Основните фактори, които влияят върху формирането на прогнозите за приходите от ДДС, са брутният вътрешен продукт и неговата структура по елементи на крайното потребление, валутният курс и инфлацията. Взети са предвид прогнозните стойности за 2009 г. на показателите за ръст на вноса, средногодишния валутен курс на лева към щатския долар и цената на суровия петрол, при следните основни допускания:

- нови по-високи акцизни ставки на енергия и тютюневите изделия, които влизат в данъчната основа на тези стоки, и при отчитане на съответната еластичност;
- прогнозата за приходи от ДДС през 2009 г. може да бъде постигната при повишаване на ефективната събираемост с 0.5%.

Приходите от сделки в страната и вътреобщностни придобивания (ВОП) са зависими от сумите на ефективно внесения данък и възстановения данъчен кредит. При разчета на приходите от внос са взети предвид прогнозите за цените на петрола и курса на долара.

Таблица №8. Приходи от ДДС за 2009 г.

Приходи (млн.лв.)	Програма 2008	Ръст 2008/2007	Проект 2009	Ръст 2009/2008
ДДС при запазване на нормативната база от 2008 г., в т.ч.:	8 190.0	124.3%	9 287.5	113.4%
- от сделки в страната и ВОП	3 730.0	126.7%	4 267.0	114.4%
- от трети страни	4 460.0	125.3%	5 020.5	112.6%
Ефект от законодателни промени			33.0	
ДДС – консолидиран бюджет	8 190.0	124.3%	9 320.5	113.8%

1. **Приходи от сделки в страната и ВОП** – основна причина за високия очакван ръст от 126.7% за тази година спрямо 2007 г. е, че около 350 млн.лв. от ВОП постъпиха в повече в началото на тази година, т.е. ръстът реално е 10.7%. Проектът за 2009 г. е разчетен с ръст от 14.4%, равен на ръста на потреблението, коригиран с този на инфлацията според макрорамката за периода.

2. **Приходи от внос от трети страни** – разчетите са изготвени при очакван ръст на вноса за 2009 г. от 12.1%, курс на долара 1,40 лв. и цена на суров петрол 100\$ за барел.

3. **Ефект от законодателни промени** – поради новите акцизни ставки на тютюневите изделия, кокса и въглищата, които влизат в

данъчната основа на ДДС на тези стоки, в бюджета ще постъпят допълнително 33 млн.лв. от ДДС.

Така изготвената прогноза от 9 320.5 млн.лв. от ДДС за 2009 г. може да бъде постигната при ефективна събираемост 91% при очаквана ефективност за 2008 г. от 90.5%.

3.5. Акцизи.

През 2009 г. ще продължи повишаването на размера на акцизните ставки съгласно договорените с Европейската комисия преходни периоди

По отношение на акцизите през 2009 г. ще продължи повишаването на размера на акцизните ставки съгласно договорените с Европейската комисия преходни периоди с оглед достигане на минималните за общността нива на акцизите. Повишенията на ставките за 2009 г. са следните:

- Увеличаване на **акциза на керосина**: от 535 лв./1000 л. на 565 лв./1000 л.;
- Увеличаване на **акциза на кокса и въглищата**: от 0.40 лв. за 1 гигаджаул топлотворна способност на 0.60 лв. за 1 гигаджаул топлотворна способност;
- Увеличаване на **акциза на електрическата енергия** - за стопански и административни нужди: от 1.20 лв. за 1 мегават час на 1.40 лв. за 1 мегават час;
- Увеличаване на **акциза на цигарите** през 2009 г. с половината от оставащото до достигане на минималните ставки увеличение (от 79 лв./1000 къса на 102.3 лв./1000 къса).

Керосин

По отношение на акциза за керосина е поет е ангажимент до 01.01.2013 г. да се достигне минималната ставка за Общността (минималният размер на този акциз в Общността е 330 евро за 1000 л., т.е. 645 лв. за 1000 л).

Увеличаването на размера на акциза за керосина няма да има ефект за бюджета през следващата година, тъй като керосинът се използва за зареждане на въздухоплавателни средства и акцизът се възстановява в сроковете, предвидени в Закона за акцизите и данъчните складове.

Въглища и кокс

Минималният акциз в Общността е 0.30 евро за 1 гигаджаул (0.59 лв. за 1 гигаджаул), като съгласно поетите ангажименти достигането на минималните нива на Общността следва да се осъществи до 01.01.2010 г.

Електрическа енергия

Минималният акциз в Общността е 1.00 евро за 1 мегават час (1.96 лв. за 1 мегават час). Поет е ангажимент за достигане на минималните нива на Общността до 01.01.2010 г.

Увеличаването на размера на акциза за електрическата енергия, въглищата и кокса ще доведе до положителен ефект за бюджета, оценяван на около 12 млн. лв.

Цигари

Изискването на Европейския съюз е размерът на акциза да е най-малко 57% от цената на дребно на най-продаваната марка цигари, но не по-малко от 64 евро за 1000 къса (125.2 лв. за 1000 къса) или 2.50 лв. за 1 кутия от 20 къса. Към момента акцизът върху цигарите в Република България е в размер на 79 лв. за 1000 къса или 1.58 лв. за 1 кутия, което представлява 65.8% от цената на дребно на най-продавания ценови клас. Поет е ангажимент да се достигне минималната акцизна ставка за Общността до 01.01.2010 г.

Увеличаването на размера на акциза за цигарите ще доведе до положителен ефект за бюджета, оценяван на 160 млн.лв.

Акцизните ставки на бензина, дизела, пивото и спиртните напитки няма да бъдат увеличавани

През 2009 г. **ставките на бензина, дизела, пивото и спиртните напитки** няма да бъдат увеличавани.

При определянето на приходите от акцизи, освен размерите на ставките, са взети предвид и очакваните обеми на потребление на групите акцизни стоки, динамиката на вноса, събираемостта и др.

Очакваният общ размер на приходите от акцизи по консолидираната бюджетна програма за 2009 г. е **4 260.3** млн. лв.

Таблица №9. Ефекти за 2009 г. от промените в акцизните ставки при различните групи акцизни стоки (млн.лв.).

Групи акцизни стоки	Общо ефекти	В това число данъчна политика
1. Тютюневи изделия	160.0	160.0
2. Горива	107.3	
3. Пиво, междинни продукти и спиртни напитки	7.8	
4. Въглища, кокс и ел.енергия	12.0	12.0
5. Други	3.2	
Ръст на приходите от акцизи по републиканския бюджет	290.3	172.0

3.6. МИТА.

Прогнозата за приходите от мита и митнически такси за 2009г. е съобразена с влиянието на следните фактори:

- Отпадане на селскостопанските мита от ЕС;
- Изменения в тарифните ставки, като цяло, намаление от два пъти спрямо 2006г. - годината преди присъединяването ни към ЕС;
- Преориентация на вноса - процес, който ще продължава и през следващите години. Прогнозата е направена при допускането, че относителният дял на вноса от страни извън ЕС (48% за 2006 г. и 42% за 2007г.) ще намалява годишно с 1.0 процентен пункт за промишлените мита и 0.1 за селскостопанските, като се очаква през 2011 г. да стигне ниво от 36%.

За разглеждания период от 2009 г. до 2011 г. се очаква намаление в ставките на митата на промишлените и селскостопанските стоки в резултат на предстоящи преференциални споразумения в рамките на ЕС и Световната търговска организация (СТО).

За целите на прогнозата *очакваните средни ставки* на митата на промишлените стоки са в границите 2.2% – 2.0%, а на селскостопанските стоки - между 8.5% и 8%.

На база направения анализ Агенция “Митници” дава следните прогнози за основните показатели, използвани при изготвянето на прогнозата за митата, както и прогнозата за приходите от мита при внос на промишлени и селскостопански стоки:

Таблица №10. Приходи от мита при внос на промишлени и селскостопански стоки (млн.лв.)

Приходи (млн.лв.)	2008 Очаквано	2009 Проект
Приходи от мита - общо	212.0	215.0
Мита от промишлени стоки - общо	148.7	151.6
Мита от селскостопански стоки	63.3	63.4

3.7. НЕДАНЪЧНИ ПРИХОДИ.

Очакваният общ размер на **неданъчните приходи** за 2009 г. е **3 842.8** млн.лв. По това перо се отчитат неданъчните приходаизточници като приходи и доходи от собственост; държавни, общински и съдебни такси; глоби, санкции и наказателни лихви; приходи от концесии; от дивидент за държавата; и други.

Прогнозата за неданъчните приходи е изготвена, като са взети предвид следните фактори, оказващи влияние върху нивото на тези приходи:

- Запазване размера на приходите и доходите от собственост, както и на приходите от глоби и санкции;
- Приходите от дивидент за държавата са прогнозирани при отчитане на факта, че голяма част от държавната собственост вече е приватизирана.
- Приходите от концесионни плащания през 2009 г. се очаква да бъдат в размер на около **53.7** млн.лв., от които **7.3** млн.лв. по бюджетите на общините.

Фискален риск за приходите от концесии може да възникне единствено при евентуален срив на цените на металите, добивани от концесионираните находища, и/или от предсрочно прекратяване и недобросъвестно изпълнение по договорите за концесионирани инфраструктурни обекти, както и от неизпълнение на предвидените прогнози за отдаване на концесия на обекти в транспортния сектор.

3.8. Помощи

Очакваният размер на приходите от помощи се формира от помощи от външни и вътрешни източници. За 2009 г. постъпленията от помощи на консолидирано ниво са в размер на **3 010.3** млн.лв., като при приходите от външните помощи се предвижда по-съществено нарастване спрямо предходната година, свързано с европейските фондове.

IV. РАЗХОДИ НА БЮДЖЕТ 2009.

Политиката на публичните разходи ще бъде насочена в посока стимулиране на факторите, ускоряващи икономическото развитие

Политиката на публичните разходи ще бъде насочена в посока стимулиране на факторите, ускоряващи икономическото развитие, чрез разработването и осъществяването на политики, които имат ключова роля за постигане на устойчив растеж на производителността и са в подкрепа на конкурентноспособността и външната ориентация на икономиката.

Комплексното въздействие на публичните разходи, подобряването на институционалната среда за бизнеса и наличието на качествена институционална рамка и добър административен капацитет ще рефлектират в повишаване на производителността на труда и на конкурентноспособността на икономиката, с оглед постигане на целта за реална конвергенция и достигане на средното за ЕС ниво на благосъстояние.

4.1. ПУБЛИЧНИТЕ РАЗХОДИ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ЕЛЕМЕНТИ.

Основни принципи на бюджетната политика остават повишаване качеството на публичните финанси чрез подобряване системите за стратегическо планиране, спазването на твърди бюджетни ограничения от всички стопански субекти от държавния и частен сектор и ефективен контрол за целевото, целесъобразно и икономично изразходване на предоставените бюджетни средства.

Графика №6. Структура на консолидираните разходи по икономически елементи за 2009 г. (без вноска в общия бюджет на ЕС)

Публичните разходи в Бюджет 2009 са структурирани в зависимост от приоритетите на правителствената политика, като общото им равнище е ограничено до 40% от БВП. Посрещането на предизвикателствата пред фискалната политика изисква мерки по отношение на разходната част на бюджета, включително преструктуриране на публичните разходи.

Преструктурирането на бюджетните разходи следва да се осъществи в посока намаляване дела на разходите, отделяни за неефективни и неприсъщи за бюджета дейности, за сметка на увеличаване на продуктивните разходи за инвестиции в образование и инфраструктура. Европейското финансиране също е рационално да се насочи към приоритетни области чрез осигуряване на национално съфинансиране на съдействащи за насърчаването на растежа програми и проекти по европейските фондове.

Успоредно с бюджетното финансиране (с национални и европейски публични ресурси) ще се създават условия за развиване на публично-частно партньорство, при реализирането на значими проекти в областта на пътната инфраструктура, опазването на околната среда, здравеопазването и други.

4.1.1. ТЕКУЩИ РАЗХОДИ.

Разходи за заплати

Разходите за заплати се определят в зависимост от прилаганата политика по доходите за заплатите в бюджетната сфера.

През 2009 г. се предвижда нов подход за определяне на разполагаемите средства за заплати в бюджетната сфера чрез индексация с 10% на средствата за заплати, а не на средните брутни работни заплати, както се подходждаше досега. За база се взема размерът на разчетените по Закона за държавния бюджет на Република България за 2008 г. средства за заплати, като се имат предвид и новосъздадени и/или закрити структури.

Този подход осигурява възможност за по-голяма гъвкавост при определяне размера на индивидуалните работни заплати.

Три са основните инструменти, които оказват влияние при определяне размера на индивидуалните бюджетни заплати:

- Минималната работна заплата /МРЗ/– расте изпреварващо както по отношение на ръста, така и по отношение на началния период на прилагането ѝ (от 01.01.2009 г.) Размерът на МРЗ нарасна от 180 лв. през 2007 г. на 220 лв.

Подходът за определяне на средствата за заплати в бюджетната сфера осигурява възможност за по-голяма гъвкавост при определяне размера на индивидуалните работни заплати

през 2008 г. и на 240 лв. за 2009 г. Този подход осигурява по-добри доходи на нискодоходните професии;

- Оптимизация на числеността на персонала чрез намаляване на щатната численост, което е източник за повече разполагаеми средства за разпределение за заплати;
- Атестационната система, която стимулира към стремеж за постигане на по-високи резултати от извършваната работа.

Политиката по заплащането на труда в публичния сектор за 2009 г. принципно следва да се развива в следните посоки:

- Финансово осигуряване на законовите задължения и ангажименти на политиката по доходите чрез стандарти;
- Делегиране на по-широки права за управление на персонала (включващ наемане, освобождаване, заплащане на труда, натовареност и др.) на мениджърите, директно отговорни за резултатите от работата на съответната публична организация;
- Измерване на резултатите и ефектите от работата на организацията;
- Обвързване на финансирането с резултатите.

Политиката на заплащане на труда в системата на средното образование за 2009 г., която се реализира чрез повишаване размерите на единните разходни стандарти за финансиране обучението на един ученик. Изпреварващото увеличение на възнагражденията е обвързано с процеса на процеса на оптимизация на училищната мрежа и укрепване на системата на делегираните бюджети.

Оптимизацията на мрежата през 2008 г. и 2009 г. ще доведе до окрупняване на образователните институции, концентриране на финансовия ресурс и се очаква да генерира ефект както за допълнително повишение на заплащането на труда в системата (над планираните 10%), така и в по-дългосрочен план по отношение на повишаване качеството на образованието.

Директорите на училищата вземат решения за равнищата на заплащане на труда на педагогическия и непедагогическия персонал в училищата в рамките на утвърдените им бюджети, като се съобразяват с трудовото законодателство и подзаконовата нормативна уредба на заплащането на труда в системата на народната просвета. Правомощията, които директорите имат по отношение на заплащането на труда на персонала и за регулиране на преподавателската натовареност, дава възможност да се реализира допълнителен дивидент „ефективност” в рамките на

системата на делегираните бюджети.

Нарастването на средствата за *заплатите в сферата на социалните услуги*, като делегирани от държавата дейности, което се реализира чрез повишаване на компонента за заплати в единния стандарт в размер на 10 на сто за 2009 г. създава възможност за повишаване качеството на предоставяните услуги чрез мотивация на обслужващия персонал.

Нарастването на *заплатите в сектора на здравеопазването* през 2009 г. се подчинява на общите принципи на политиката на доходите в публичния сектор с някои особености. Министерството на здравеопазването финансира болниците с държавно и с общинско участие по договори за реално извършена дейност и за заетите в тези заведения нарастването на работните заплати за 2009 г. ще бъде в размер на 10%.

Средствата, които болниците търговски дружества отделят за работна заплата, зависят от обема на дейността им и са на база сключените с НЗОК договори за заплащане на дейността по клинични пътеки за болнична помощ и за високоспециализирани медицински дейности.

Министърът на здравеопазването регулира образуването на средствата за работна заплата в лечебните заведения търговските дружества с над 50 на сто държавно или общинско участие в капитала чрез определянето на общи ред и правила за образуване на средствата за заплати на персонала, независимо от източниците на финансиране. Болничните заведения, които са приключили съответното тримесечие на годината с положителни финансови резултати и нямат просрочени задължения, могат да осигурят нарастване на възнагражденията на целия персонал.

Налице са условия да се запази и през 2009 г. устойчивата тенденция на увеличаване на равнището на средствата за заплати и на индивидуалните възнаграждения, както и чрез увеличаване дела на динамичната част на възнагражденията, която зависи от обема и качеството на работата на медицинския персонал.

Разходи за издръжка

По консолидирания държавен бюджет за 2009 г. са заложили разходи за издръжка в размер на общо на **5 407.0** млн.лв. (ръст от **14.1%** спрямо 2008 г.).

В разходите за издръжка през следващата година е изразен ефектът от реструктурирането на бюджета с цел вметване в общите бюджетни ограничения. Ограниченията при финансирането на текущата издръжка на системите в публичния

сектор се налагат поради сравнително по-високия дял на капиталови разходи и субсидии, обусловен от съфинансиращата компонента на проектите за усвояване на европейските фондове и публичните инвестиционни заеми.

Субсидии

Субсидиите, които включват и средствата от ЕС под формата на помощи, ще достигнат **1 828.8** млн.лв. (увеличението е в размер на **486.2** млн.лв. или ръст от **36.2%** спрямо 2008 г.).

Бюджет 2009 предвижда да продължи финансовото подпомагане на реалния сектор, въз основа на принципи и механизъм, които съдействат за повишаване отговорността на ползвателите. Средствата от бюджета се предоставят за изпълнение на конкретни стратегии, програми и проекти с измерими показатели, лимити, крайни резултати и други.

Субсидии за нефинансови предприятия от реалния сектор

През 2009 г. държавата ще продължи да оказва финансова подкрепа на нефинансовите предприятия от реалния сектор в съответствие с ангажиментите и участието на правителството по извършването на структурните реформи, и на дейности по биологическата рекултивация, санирането на околната среда и други мероприятия, свързани с адаптиране на националната икономика към европейските структури и пазари. Чрез държавното финансово подпомагане ще се осъществяват и социалните ангажименти на държавата, свързани със задължителните обществени превозни услуги.

Публичните разходи в реалния сектор са насочени основно за нефинансови предприятия - стопански субекти от сектора транспорт и съобщения, предоставящи задължителни услуги от обществен интерес, възложени им от държавата с договор при определени параметри, показатели и условия.

Железопътен транспорт – инфраструктура и превозни услуги

Железопътен транспорт – превозни услуги.

Необходимостта от субсидиране на железопътния превозвач произтича от обществения характер на железопътния транспорт като цяло и от социалната ориентация на по-голяма част от предоставяните пътнически превозни услуги. Държавната помощ под формата на субсидии се отпуска за компенсиране на финансовата загуба в резултат на изпълнение на задължението за обществена превозна услуга от „общ икономически интерес” при прилагането на тарифни цени под нивото на разходите за пътническата превозна дейност. За тази цел в проекта на бюджет

за 2009 г. се предвиждат средства в размер на **130** млн.лв.

Железопътна инфраструктура.

Държавата участва във финансирането на дейностите по изграждането, поддържането, развитието и експлоатацията на железопътната инфраструктура в изпълнение на чл. 25, ал.1 от Закона за железопътния транспорт. В Бюджет 2009 са предвидени средства в размер на **50** млн.лв. като пряка субсидия от държавния бюджет за НК „Железопътна инфраструктура”.

Компенсации за преференциални пътувания по железопътния и автомобилния транспорт в страната.

В държавния бюджет за 2009 г. са предвидени средства в размер на **105** млн.лв. за компенсиране на преференциални пътувания на определени категории пътници (ветерани от войните, военноинвалиди, възрастни граждани, учащи се и др.). Спрямо утвърдените средства за 2008 г., възлизащи на **94** млн.лв. е осигурен ръст от 10.2 на сто.

Средствата за компенсиране на ценови облекчения за пътуване по автомобилния транспорт са предназначени за ветерани от войните, учащи и възрастни граждани – **44** млн.лв.; безплатен превоз на ученици до 16 годишна възраст до средишни училища, където няма такива по местоживееене на децата – **20** млн.лв.; безплатни превози по вътрешноградския транспорт на държавни служители в МВР и други структури по сигурността – **16** млн.лв.

Автомобилен транспорт

Вътрешноградски и междуселищни пътнически превози в страната по автомобилния транспорт

Средствата за субсидии за автомобилния транспорт през 2009 г. са в размер на **25** млн.лв., в т.ч. **9** млн. лв. за Столична община и **16** млн.лв. за регионалния (вътрешноградски и междуселищен) обществен автомобилен транспорт. Предвидените средства са предназначени за покриване на загуби от икономически неизгодни пътнически превози с обществения транспорт.

Субсидии за селското стопанство

Освен средствата, които Държавен фонд „Земеделие” като Разплащателна агенция ще усвои по програмите на Европейските земеделски фондове и фонда за Рибарството, се предвижда да се запазят функциите и финансиранята на фонда, свързани с изпълнението на националните програми. В тази връзка в държавния бюджет за 2009 г. са предвидени средства в размер на **60** млн.лв. за изплащане на държавни помощи чрез фонда за

финансиране на програмите, заявени пред Европейската комисия като съществуващи държавни помощи.

Запазват се и параметрите за предоставяне на инвестиционни кредити на земеделските производители в размер до 80 млн.лв. и на временни финансови помощи до 15 млн.лв.

Лихвени разходи

При прогнозирането на размера на лихвените разходи се отчита структурата на дълга, както и чувствителността на лихвените плащания към промените в международните лихвени нива и съотношението долар/евро. Постигнато е съществено подобрение в лихвената структура на държавния дълг, но все още 22.7% от задълженията са обвързани с променливи лихвени проценти, което прави тази част от плащанията зависима от тяхното движение. Промените на валутните курсове също оказват влияние върху размера на разходите, предвид факта, че 19.9% от държавния дълг е в щатски долари, а в други валути е 2.6% от него.

През 2009 г. разходите за лихви по външни заеми се предвижда да бъдат в размер около 480 млн. лв. Основната част от тях ще бъдат по държавни заеми, а около 82 млн. лв. - по държавни инвестиционни заеми. Разходите по вътрешния дълг за 2009 г. се очаква да бъдат около 160 млн. лв.

4.1.2. ПУБЛИЧНИ ИНВЕСТИЦИИ.

Инвестиционната политика е в подкрепа на целта за постигане на устойчиво социално-икономическо развитие

Основна стратегическа цел на инвестиционната политика е постигане на устойчиво социално-икономическо развитие на страната посредством подобряване и развитие на базисната инфраструктура в съчетание с балансирано регионално развитие. Националната инвестиционна политика се предвижда да бъде реализирана при комбинирането на традиционните източници на финансиране със средства от Европейския съюз (ЕС) и с възможностите за използване на публично-частни партньорства. Средствата от фондовете на ЕС ще се явяват допълващи националните ресурси, като не ги заместват.

Одобрената СФР за периода 2009-2011 г. предвижда нарастване и балансирано разпределение между отделните сектори на общия размер на средствата за инвестиции в размер не по-малък от 7 % от БВП за съответната година.

Капиталовите разходи в консолидирания бюджет за 2009 г. са в размер на **5 192.0** млн.лв. (увеличение с **898.0** млн.лв. спрямо планираното през предходната година или ръст от **20.9** %).

Проектобюджетът на капиталовите разходи за 2009 г. запазва структурата на източниците за финансиране при нарастващо участие на инвестиционните субсидии, които страната възнамерява да усвои от структурните фондове на ЕС и чрез мерки за социално икономическо сближаване. Предвижда се и по-висок размер на средствата, които страната ни ще усвоява през 2009 г. от външни инвестиционни кредити по вече сключени споразумения.

Запазва се насочеността на публичните инвестиции към мащабни обекти с национално значение

Един от основните правителствени приоритети през 2009 г. остава ускореното модернизиране и развитие на публичната пътна и железопътна инфраструктура. В тази връзка и през 2009 г. се запазва насочеността на публичните инвестиции към ключови инфраструктурни обекти – изграждането на Дунав мост 2, реконструкция и електрификация на ж.п. линия Пловдив-Свиленград, разширение на пристанище Бургас и летище София.

В областта на техническата и социалната сфера с предимство е осигурено съфинансирането към външно заемно финансиране на инвестиционни програми и проекти на Министерство на регионалното развитие и благоустройството, Министерство на транспорта, Министерството на земеделието и храните, Министерство на труда и социалната политика, и др.

Планирането на капиталовите средства за следващата година е съобразено с изпълнението на инвестиционни програми и проекти с национално значение. В тази връзка в Бюджет 2009 са предвидените средства за финансово осигуряване на процеса по реструктуриране системата на отбраната в съответствие със стандартите на НАТО.

За капиталовите разходи на общините за 2009 г. са предвидени средства в размер на 767.2 млн. лв., което представлява увеличение със 166.8 млн. лв. спрямо програмата за 2008 г. С предвидените капиталови разходи е осигурено финансирането на делегираните от държавата дейности и на местните дейности.

Капиталови трансфери

Национална компания “Железопътна инфраструктура”

Капиталовите трансфери за железопътна инфраструктура са в размер на 100 млн.лв.

Капиталовите трансфери за Национална компания „Железопътна инфраструктура” в размер на 100 млн.лв. през 2009 г. са предназначени за финансиране на инвестиционни проекти на компанията, свързани с ремонт, модернизация, преустройство и ново строителство на приоритетни участъци и направления от железния път.

Със средства от фондовете на ЕС ще се изграждат основните новозапочващи проекти в железопътната система по Европейските коридори

С оглед достигане на европейските стандарти и интегриране на транспортната система на България с тази на страните от ЕС, са необходими значителни подобрения и дългосрочни инвестиции в състоянието на железопътната мрежа, като се предвижда:

- Със средства от фондовете на ЕС да се изграждат основните новозапочващи проекти по Европейските коридори в рамките на програмата на НК „Железопътна инфраструктура”. Разходите за основните новозапочващи обекти са включени в Оперативна програма „Транспорт”.
- Със средства от държавния бюджет ще продължи изпълнението и финансирането на всички преходни от минали години обекти, предвидени в стабилизационната програма на компанията, и някои приоритетни нови обекти, които не са предвидени за финансиране със средства от ЕС по Оперативна програма „Транспорт”.

С реализирането на цялостната стабилизационна програма на НК „Железопътна инфраструктура”, част от която е и програмата за 2009 г., се очаква да се постигнат следните резултати вследствие на ремонтната дейност:

- да се достигнат проектните скорости на участъци от ж.п. мрежата с обща дължина 1 753 км.; да се завишат скоростите на движение в участъци от мрежата с обща дължина 849 км.;
- намаляване на аварияте и повишаване сигурността на влаковото движение;
- намаляване на енергийните разходи; привличане на повече пътници и товари и повишаване качеството на услугите.

Държавно предприятие „Пристанищна инфраструктура”

През 2009 г. ще се осигури финансиране в размер на 10 млн.лв. за пристанищната инфраструктура

По-голямата част от обектите, включени в Инвестиционната програма на Държавно предприятие (ДП) „Пристанищна инфраструктура”, според възможностите и приоритетността им, ще се финансират през 2009 г. със средства на предприятието от пристанищни такси.

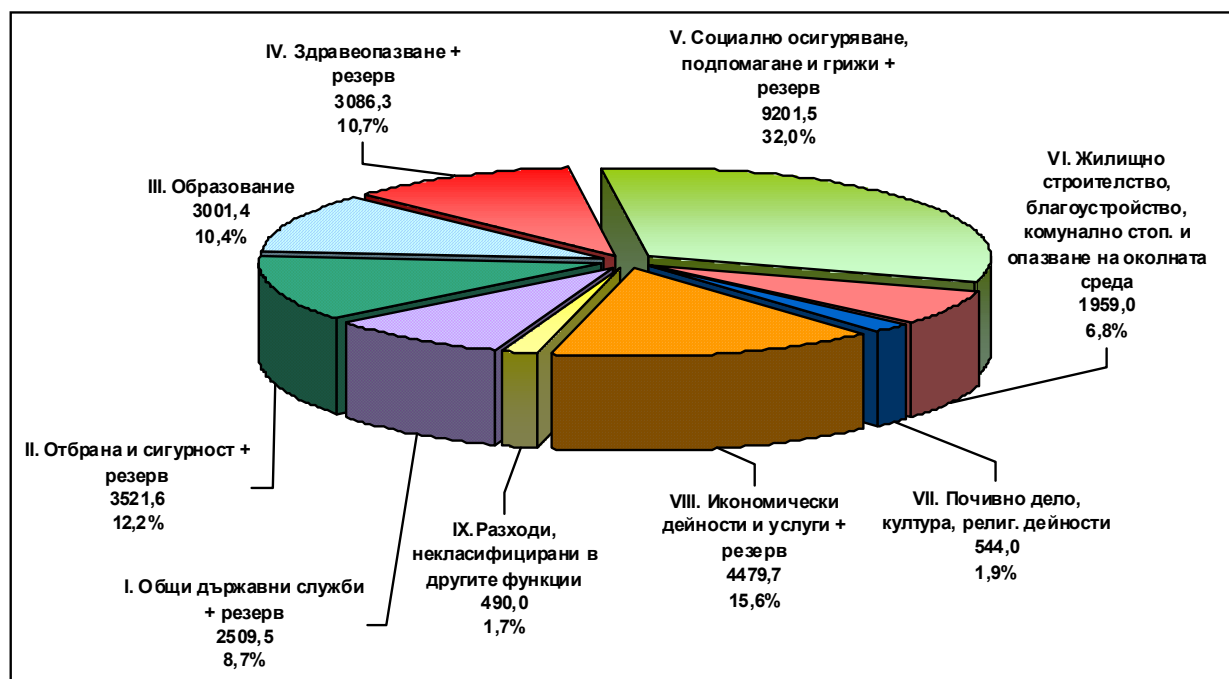
С предвидените по централния бюджет капиталови трансфери за ДП „Пристанищна инфраструктура” в размер на 10 млн.лв. ще се осигури финансиране на част от приоритетните обекти от инвестиционната програма за 2009 г., за които предприятието не може да осигури собствени средства.

4.2. ПУБЛИЧНИТЕ РАЗХОДИ ПО ФУНКЦИИ.

Най-висок дял от публичните разходи се предвижда за сферите на: социалното осигуряване, подпомагане и грижи – 31.7% от общите нелихвени разходи; икономически дейности и услуги –

15.6 %, отбрана и сигурност – 12.2%, образование – 10.4% и здравеопазване – 10.7% от общите нелихвени разходи.

Графика №7. Дял на основните функции в общите консолидирани нелихвени разходи за 2009 г. (вкл. резерв, без вноска в общия бюджет на ЕС).

В тази част е представено разпределението на бюджетните ресурси по функции, като разпределението на консолидираните разходи в графиката е съотнесено към общите нелихвени разходи (разходите за лихви не притежават фискална гъвкавост в по-близък хоризонт).

4.2.1. ОБЩИ ДЪРЖАВНИ СЛУЖБИ.

Тази функция обхваща разходите за финансиране дейността на държавната администрация (централна и местна), както и разходите за бюджетно финансиране на науката.

За 2009 г. по функция „Общи държавни служби” са осигурени бюджетни разходи на консолидирано ниво в общ размер 2 510.0 млн.лв.

Държавна администрация

Изпълнителни и законодателни органи

В бюджета за следващата година са предвидени необходимите средства за финансово осигуряване изпълнението на основните функции на администрацията на президента, администрацията на Министерския съвет и на Народното събрание, както и на дейностите на централната администрация на министерствата, държавните комисии, изпълнителните агенции, областните

администрации, както и на търговските служби, посолствата и консулствата в чужбина.

Предвидените средства са насочени към осигуряване условия за функционирането на посочените администрации и изпълнение на възложените им функции и дейности.

Разходите за прираст на държавния резерв за 2009 г. са в размер на **80.8** млн.лв.

Наука

Консолидираните разходи за наука в Бюджет 2009 са предвидени в размер на **366.5** млн.лв., което осигурява ръст от **33.8%** спрямо програмата за 2008 г.

Средствата по група „Наука” са разпределени в съответствие с приоритетите на осъществяваната научна дейност за 2009 г. по самостоятелните бюджети на държавните висши училища и Българската академия на науките.

Предвидените средства по група „Наука” за държавните висши училища са увеличени над два пъти спрямо 2008 г. със **17.5** млн.лв. Планираната субсидия за присъща научна и художествено-творческа дейност е в размер на **29.3** млн.лв. Увеличението е над три пъти спрямо 2008 г. С този ръст средствата за научна и художествено-творческа дейност ще възлязат на **10.1 %** от субсидията за издръжка на обучението, като по този начин е изпълнено изискването на чл.91, ал.7 на Закона за висшето образование.

Насърчаване на научните изследвания и иновациите

С предвидените в Бюджет 2009 средства за наука и научни изследвания финансово се осигуряват следните дейности:

- научно-приложни и фундаментални изследвания в широк кръг области;
- подготовка на научно-изследователски кадри;
- участие в международни научни и изследователски програми; участие в Европейската организация за ядрени изследвания (ЦЕРН) и в Международния център за научна и техническа информация;
- конкурсно-проектно финансиране на научните изследвания. С проекта на бюджет за 2009 г. за насърчаване на научни изследвания и иновации са осигурени **126** млн. лв.
- колекциониране, консервиране и дълготрайно съхранение на микробиологични образци (Национална банка за промишлени микроорганизми към МОН);

- хидро-метеорологично, сеизмично и геофизично информационно обслужване и наблюдения; и др.

4.2.2. ОТБРАНА И СИГУРНОСТ.

В тази функция са включени разходите за отбрана и сигурност, за съдебната власт, администрацията на затворите и защита на населението, управление и дейности при кризи, стихийни бедствия и аварии. За 2009 г. разходите по функцията са предвидени да бъдат в размер на **3 521.6** млн.лв., което представлява ръст от **13.3%**.

Отбрана

Главна задача на националната **отбранителна политика** е непрекъснатото развитие и усъвършенстване на отбранителните способности с цел гарантиране на националната и колективната отбрана и сигурност. В отговор на широкия спектър от изисквания към една система за колективна сигурност, каквато е НАТО, Република България ще продължи да реструктурира и развива отбранителния си потенциал.

Основните насоки при изпълнението на отбранителната политика за 2009 г. включват:

- развитие на ефективни отбранителни способности;
- принос към евроатлантическата сигурност и отбрана, международния мир, стабилност и просперитет.

За 2009 г. са предвидени 77 млн.лв. за финансовото осигуряване на задълженията, произтичащи от членството на Република България в НАТО и 91 млн.лв. за изпълнението на задълженията на Република България по участието на формирования от Българската армия в задгранични мисии и операции.

Основните задачи в сферата на опазването на **вътрешния ред и сигурността** на страната през 2009 г., са свързани с:

- предотвратяване на посегателствата срещу конституционно установения ред; спазване на основните човешки права и свободи в съответствие с международните и европейски стандарти;
- противодействие на престъпления, съпътстващи трансформациите на собствеността във всички отрасли на икономиката;
- защита на националната сигурност от действия на чужди специални служби, организации и лица, насочени срещу националните интереси;
- предотвратяване и разкриване на нарушения, свързани с митническите режими и функционирането на фискалната

система; ефективно противодействие на прането на пари и незаконната търговия с оръжия, стоки и технологии с възможна двойна употреба;

- разкриване и пресичане на опити за изграждане на терористични структури и осъществяване на терористични актове от международни терористични организации на територията на Република България; и др.

Съдебна власт

Общият размер на разходите за **съдебната власт** са разпределени по бюджета на Министерството на правосъдието и по бюджета на съдебната власт. Предвидените за 2009 г. средства са предназначени за финансовото осигуряване на дейностите на органите на съдебната власт и на структури към Министерството на правосъдието, второстепенни разпоредители с бюджетни кредити: Главна дирекция “Охрана”, Агенцията по вписванията и Националното бюро за правна помощ.

Основните приоритети на Министерството на правосъдието за подобряване на функционирането на съдебната власт и за ефективно взаимодействие с изпълнителната власт са в посока:

- Повишаване професионалната квалификация на магистратите и на съдебните служители;
- Ускорено внедряване на нови информационни технологии и компютъризация на съдебната система;
- Засилен диалог с неправителствени организации по актуални въпроси на съдебната реформа.

Целите, които си е поставило Министерството на правосъдието, са свързани с осигуряване на условия за сигурност на съдебния процес, както и с;

- Осигуряване защита на правата и законовите интереси на гражданите, като гарантира равен достъп на лицата до правосъдие чрез осигуряване и предоставяне на ефективна правна помощ;
- Осигуряване на висока степен на сигурност и опазване на обществения ред в съдебните сгради;
- Подобряване на материалните условия за дейността на органите на съдебната власт, както и осигуряване на сграден фонд - придобиване на нови сгради и основни ремонти на сградите на органите на съдебната власт.

Бюджет 2009 осигурява необходимите средства за защита на лицата застрашени във връзка с наказателното производство, защита на свидетели, подпомагане на пострадали от престъпления, осигуряване на правна помощ.

Предвидените разходи за **администрацията на затворите** са за финансово осигуряване на основните дейности и задачи, осъществявани от Главна дирекция „Изпълнение на наказанията” към Министерство на правосъдието, както и средства за развитие на пробационната дейност в изпълнение на Наказателния кодекс.

Разходите за **защита на населението, управление и дейности при кризи, стихийни бедствия и аварии**, са предназначени за осигуряване на дейностите по отбранително-мобилизационната подготовка, в изпълнение на Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, за изпълнение на разпоредбите на Закона за управление при кризи и Закона за защита при бедствия, касаещи дейностите на държавните органи и общинската администрация по управлението при кризи, стихийни бедствия и аварии, в т.ч. за изпълнението на мерки по предотвратяване на последствията от тях.

4.2.3. ОБРАЗОВАНИЕ.

Консолидираните разходи за образование в Бюджет 2009 са планирани в размер на **3 001** млн.лв., или ръст от **15.1%** спрямо 2008 г.

Промените във финансовия модел на средното образование през 2008 г. се реализираха успешно. Формулата за разпределение на финансовия ресурс според броя на учениците беше сведена до ниво училище, а делегираните бюджети бяха въведени за всички училища. Това доведе до подобряване на прозрачността на разпределението на финансовите ресурси и промяна в стимулите и поведението на директорите на училищата.

Влизането на системата на делегираните бюджети във втората ѝ година ще затвърди положителното ѝ значение за развитието на средното образование

През 2009 г. ще продължи утвърждаването на системата на делегираните бюджети и новия модел на финансиране. Влизането на системата на делегираните бюджети във втората ѝ година и генерирането на положителните ефекти от нейното функциониране ще направят видимо и осезаемо значението на делегираните бюджети за развитието на средното образование.

През тази година училищата до голяма степен се адаптираха към новия модел на финансиране. Основно предизвикателство за системата на училищното образование за следващата година остава продължаващия спад в броя на учениците - над 3 на сто годишно. Съчетано с процесите на вътрешна миграция, това няма как да не продължи да влияе в краткосрочен и дългосрочен план върху вътрешната структура на системата, плътността и географията на училищната мрежа.

С Бюджет 2009 г. се създават предпоставки за изпреварващо увеличение на заплатите на учителите в резултат на

утвърждаването на системата на делегираните бюджети и значителното нарастване на размера на единните стандарти. Допълнителен фактор за това е системата на диференцирано заплащане, която заедно с другите промени трябва да гарантира, че увеличението на възнагражденията ще става паралелно с усилването на фокуса върху образователните резултати.

Планираното увеличение на средствата по единни разходни стандарти за 2009 г. е 19.4 %. В номинално изражение ръстът възлиза на 247.5 млн. лв. При тези показатели и намалението на броя на учениците, увеличението на среднопретегления стандарт възлиза на 23.6% спрямо 2008 г. и 53.4 % спрямо 2007 г.

Очакваните резултати през 2009 г. са повишаване на ефективността на средствата в сектора, продължаване на процеса на оптимизация на училищната мрежа и на персонала, и утвърждаване на училищно базирания мениджмънт.

Образователната система е в процес на реформа и модернизация

Образователната система е в процес на реформа и модернизация, ориентиран към осигуряване на равен достъп до образование и повишаване на качеството на предоставяните услуги в сектора.

Утвърждаването на делегираните бюджети става едновременно с реализирането на мерки за гарантиране на достъпа, оценка и насърчаване на качеството на обучение и подобряване на условията за обучение. За тази цел с бюджета за следващата година е предвидено финансирането на редица дейности, които трябва да допълнят новият финансов модел и да подпомогнат развитието на системата – целодневна организация на учебния ден и столово хранене в средищните училища, допълнителни средства за защитени училища, финансиране на извънкласни извънучилищни дейности, и увеличение на размера и промяна в механизма за разпределение на ученическите стипендии, продължаване и разширяване на съществуващите национални програми за развитието на образованието и други.

Акцент върху разширяването на достъпа и създаването на предпоставки за конкуренция в системата на висшето образование

В системата на висшето образование за втора поредна година е поставен акцент върху разширяването на достъпа и създаването на предпоставки за конкуренцията в системата на висшето образование. С промените, направени в Закона за висшето образование през 2007 г., беше регламентирано поетапно либерализиране на приема, в резултата на което местата за прием ще се изравнят и дори ще надвишат търсенето на висше образование. Това поставя висшите училища в конкурентна среда и увеличава възможностите им за генериране на допълнителни постъпления.

С програмата за студентско кредитиране, която ще стартира през 2009 г., ще се създаде важна предпоставка за допълнително

улесняване на достъпа и по-нататъшно разширяване на модела на поделено финансиране на висшето образование. С бюджет 2009 г. за първи път са предвидени държавни гаранции за кредитите, които ще бъдат отпуснати по програмата.

Средствата планирани за 2009 г. по функция „Образование” осигуряват следните основни програми и дейности:

- осигуряване на обучението на 836 496 ученика в държавните и общински училища;
- подготовката и възпитанието на 218 233 деца в детските градини и в задължителна предучилищна възраст;
- повишаване на обхвата и улесняване на равния достъп до средното образование чрез комплекс от инструменти – целодневна организация на учебния ден, столово хранене, ученически стипендии, ученически общежитие, закупуване на транспортни средства за превоз до средишните училища, безплатни учебници и учебни помагала, специални мерки за образователна интеграция и реинтеграция на деца и ученици от непривилегирани социални групи и др.;
- управление, оценка, контрол и лицензиране на дейности в системата на образованието, осъществявани от регионалните инспекторати по образование, Националната агенция за оценяване и акредитация и Националната агенция по професионално образование и обучение;
- подобряване на материално-техническата база в училищата и детските градини;
- насърчаване оптимизацията на училищната мрежа и вътрешната структура на училищата;
- осигуряване на обучението в държавните висши училища за 136 678 средно-приравнен брой учащи;
- подпомагане на равния достъп до висше образование, чрез система от студентски стипендии, кредити, общежития и столове.

4.2.4. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ.

Публичните разходи за здравеопазване възлизат на **3 086.3** млн.лв., или ръст от **18.4%** спрямо 2008 г.

Предоставянето на по-голям обем публични ресурси за здравеопазване ще се извършва успоредно с вътрешно реструктуриране и

Увеличаването през 2009 г. на размера на здравноосигурителната вноска от 6% на 8% е съпроводено с предприемането на стъпки за подобряване на управлението, засилване на контрола и ефективността на публичните средства за здравеопазване. Предоставянето на по-голям обем публични ресурси за здравеопазване ще се извършва успоредно с вътрешно

оптимизиране на разходите в системата

преструктуриране и оптимизиране на разходите в системата.

Здравната система е изправена пред редица предизвикателства, свързани с продължаване процеса на реформи и преструктуриране, осигуряване на равен достъп до медицинско обслужване и на по-високо качество на медицинските услуги в доболничната и болничната помощ. Необходимо е също така да се анализират възможностите за мобилизиране на допълнителен ресурс в системата в условията на демографски спад. Здравните осигуровки са разчетени при ограничена приходна база, която е зависима от възрастовата структура на населението, размера на доходите на заетите индивиди и дела на неформалната заетост.

Във връзка с предизвикателствата пред здравния сектор е необходимо да се предприемат следните мерки:

- Подобряване на регулирането и създаване на условия и стимули за развитие на доброволното здравно осигуряване.
- Преструктуриране на болничния сектор с цел определяне на заведенията, които не предоставят услуги, отговарящи на стандартите за качество.
- Селективно договаряне на цени и обеми, съобразено с наличните ресурси, което да отчита в достатъчна степен реалните потребности от услуги и спецификата на доставчиците.
- Въвеждане на ефективно действаща, ясно регламентирана система на споделяне на разходите между осигурителите и здравноосигурените.

В проектобюджета за следващата година са предвидени разходи за финансиране на основните системи на общественото здравеопазване и някои специфични дейности, осъществявани от лечебните заведения към министерствата и ведомствата.¹⁰

Чрез бюджета на Министерството на здравеопазването ще се финансират дейностите, свързани с:

- общественото здравеопазване, спешната помощ, психиатрична помощ;
- осигуряване на скъпоструващи животоспасяващи и животоподдържащи медикаменти и консумативи;
- финансиране на национални здравни програми, свързани с лечение и профилактика на социално-значими

¹⁰ Към Министерството на здравеопазването, Министерството на транспорта, Министерството на отбраната, Министерството на държавната администрация и административната реформа и Държавната агенция за младежта и спорта.

заболявания;

- финансиране на приоритетни национални програми, като част от националната здравна политика, както и всички останали дейности, свързани с общественото здравеопазване.

По проекта на бюджет за 2009 г. са осигурени и инвестиционни разходи за закупуване на съвременна медицинска апаратура, стартиране изграждането на електронно здравеопазване, и др.

През 2009 г. по самостоятелния бюджет на НЗОК са предвидени общо разходи в размер на 1 988.6 млн.лв., от които 1 751.2 млн.лв. са разходите за здравноосигурителни плащания.

4.2.5. СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ, ПОДПОМАГАНЕ И ГРИЖИ.

Бюджет 2009 предвижда разходи за социално осигуряване, подпомагане и грижи в размер на 9 201.5 млн.лв., или ръст от 20.8% спрямо 2008 г.

Пенсии

В тази група разходи се включват пенсиите, изплащани от бюджета на Държавното обществено осигуряване и пенсиите, изплащани от Учителския пенсионен фонд, а така също и дължимите за изплащането на пенсиите пощенска такса и ДДС върху нея.

За 2009 г. за изплащането на пенсии по бюджета на ДОО са предвидени 6 577.2 млн.лв., без резерва за реформа в социалното осигуряване. Нарастването на разходите за пенсии спрямо предвидените по закона за 2008 г. е с около 1 254.6 млн.лв.

Прогнозата за разходите за пенсии е разработена въз основа на:

- увеличенията през 2008 г., а именно: осъвременяване от 1 юли с 10.35 на сто и преизчислението от 1 октомври на пенсиите за осигурителен стаж и възраст със средния осигурителен доход за 2007 г.
- планираното увеличение на пенсиите на две стъпки: от 1 април 2009 г. – преизчисление на пенсиите чрез увеличаване на тежестта на всяка година осигурителен стаж от 1 на 1.1 на сто в пенсионната формула; и от 1 юли 2009 г. – увеличение с 9.7 на сто.

От 1 април 2009 г. е планирано и увеличение на:

- максималният размер на пенсиите от 490 лв. на 700 лв. месечно (35% от максималния осигурителен доход за предходната календарна година);
- минималният размер на пенсията за осигурителен стаж

и възраст от 113.49 лв. на 124.84 лв.;

- социалната пенсия за старост от 84.12 лв. на 92.53 лв., както и увеличение на минималните размери на пенсиите, несвързани с трудовата дейност – социалните пенсии за инвалидност, гражданскоинвалидните пенсии, военноинвалидните и персоналните пенсии.

От 1 юли 2009 г. се предвижда увеличение на пенсиите с 9.7 на сто, като:

- минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст се увеличава от 124.84 лв. на 136.95 лв.;
- социалната пенсия за старост от 92.53 лв. на 101.51 лв., както и увеличение на минималните размери на пенсиите, несвързани с трудовата дейност – социалните пенсии за инвалидност, гражданскоинвалидните пенсии, военноинвалидните и персоналните пенсии.

Социални помощи и обезщетения

В тази група разходи се включват помощите и плащанията към гражданите на основание Закона за социално подпомагане, Закона за интеграция на хората с увреждания, Кодекса за социално осигуряване, Закона за семейни помощи за деца, Закона за Министерството на вътрешните работи и Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България.

По проектобюджета на **Министерството на труда и социалната политика** за 2009 г. са планирани разходи в размер на 739.2 млн.лв., предназначени за изплащане на:

- целеви средства за диагностика и лечение в лечебни заведения за болнична помощ на български граждани, които нямат доход и/или лично имущество, което да им осигурява лично участие в здравноосигурителния процес;
- помощи по Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане;
- целеви помощи за отопление;
- помощи изплащани по Закона за интеграция на хората с увреждания (за месечни добавки за деца с увреждания са осигурени допълнителни средства спрямо 2008 г.);
- разходи по Закона за семейни помощи за деца (планирани при запазване на дохода на член от семейството);
- средства за реализация на мерки и програми по Закона за закрила на детето.

По бюджета на **Държавното обществено осигуряване** за целта през 2009 г. са предвидени **797.8** млн.лв. за обезщетения и помощи по Кодекса за социално осигуряване (КСО), като:

- Средства за изплащане на парични обезщетения при бременност и раждане (планирани при запазен срок, през който се получава обезщетението – 315 календарни дни);
- Средства за риска „Безработица” за 2009 г., които са планирани при увеличени минимален и максимален размер на паричното обезщетение при безработица. Минималният размер от 1 януари 2009 г. се увеличава от 100 на 110 лв., а максималният - от 200 на 220 лв.;
- Обезщетенията за отглеждане на малко дете до 2-годишна възраст са планирани при размер от 240 лв. месечно за 2009 г. (спрямо 220 лв. през 2008 г.).

От началото на 2009 г. с оглед оптимизирането на бюджетните потоци се предвижда трансферите за здравно осигуряване за пенсионери, безработни лица и деца до 18-годишна възраст и след навършване на тази възраст, ако учат редовно – до завършване на средното образование, да се планират в централния бюджет и да бъдат трансферирани директно към НЗОК, а не по бюджета на ДОО. За 2009 г. трансферът към Националната здравно-осигурителна каса за тези категории лица е в размер на **696.9** млн.лв.

По бюджета на фонд „Гарантирани вземания на работници и служители” са планирани 1.3 млн.лв. за изплащане на начислените и неизплатените гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя.

Реализация на мерките и програмите за осигуряване на заетост

В бюджета за 2009 г. са планирани и 190 млн.лв. за активните мерки на пазара на труда, с които се осигурява запазването и развитието на политиката по намаляване на безработицата, съхраняване и подържане на работната сила. В последните години се осъществи радикален преход в **активната политика на пазара на труда**, като от субсидирана заетост акцентът се постави върху мерките и програмите за професионално обучение и квалификация.

**Програми, дейности и
служби по
социалното
осигуряване,
подпомагане и
заетост**

Осигурени са средствата за финансиране издръжката на социалните агенции и служби.¹¹

Планирани са допълнителни средства за 2009 г. за изграждането и внедряването на Национална информационна система за деца за осиновяване, както и за изграждането и внедряването на Национален регистър на осиновяващи към Агенцията за социално подпомагане, съгласно новия Семейен кодекс.

По бюджета за 2009 г. са заложи разходи за усвояване на заеми от Световната банка за реализиране на сключени проекти, в т.ч. за проект „Социални инвестиции и насърчване на заетостта”; проект „Социално включване”; и др.

В съответствие с концепцията за деинституционализация на специализираните институции в България протича процес на реформиране на социалните заведения. И през 2009 година ще продължи финансирането на социалните дейности по единни разходни стандарти.

4.2.6. Жилищно строителство, благоустройство, комунално стопанство и опазване на околната среда.

Консолидираните разходи по тази функция за 2009 г. възлизат на 1 959 млн.лв., или ръст от 29.5% спрямо 2008 г.

Жилищно строителство, благоустройство и комунално стопанство

В тази група се осъществява голяма част от дейността на Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) и на бюджетните структури на Дирекцията за национален строителен контрол и Агенцията по кадастъра.

В тази група са планирани и разходи за изпълнението на Оперативни програми за Трансгранично сътрудничество (ТГС): ТГС България-Гърция, ТГС България-Румъния, ТГС Черноморския басейн, ТГС - Югоизточно европейско пространство и Оперативна програма Интеракт, в реализирането на които МРРБ изпълнява ролята на партниращ орган.

Министерство на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) изпълнява програми по следните политики:

- Териториално развитие и благоустрояване;
- Устойчиво интегрирано регионално и местно развитие;

¹¹ Агенцията по заетостта, Агенцията за социално подпомагане, Държавна агенция за закрила на детето, Социалноинвестиционния фонд, Агенцията за хората с увреждания, фонд „Условия на труд”, ИА „Главна инспекция по труда” и Националният институт за помирение и арбитраж.

- Управление на държавната собственост и жилищната политика.

Опазване на околната среда

Планираните средства са насочени към изпълняваните от Министерството на околната среда и водите политики в тази област – за управлението на отпадъците; управлението на водите; опазване чистотата на атмосферния въздух; опазване на биологичното разнообразие; и други.

И през 2009 г. са осигурени капиталови разходи за финансиране изграждането на екологични обекти

В проекта на бюджет за 2009 г. са предвидени и разходи за Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС). Капиталовите разходи на предприятието са предназначени за финансиране на изграждането на малки водоснабдителни обекти; пречиствателни станции за отпадни води, канализационни мрежи и довеждащи колектори и корекции на речни корита и дерета; депа за твърди битови отпадъци; сепариращи съоръжения за разделяне на отпадъците и системи за рециклирането им.

Финансиране на програми и проекти за отстраняване на минали екологични щети от дейността на приватизирани предприятия

В процес на изпълнение са 18 програми за отстраняване на минали екологични щети на приватизирани предприятия, въз основа на сключени изпълнителни споразумения с купувачите им или с други изпълнители, избрани според изискванията на Закона за обществените поръчки. През 2009 г. за изпълнение на Програми за отстраняване на минали екологични щети на приватизирани предприятия са предвидени 21.0 млн. лв.

4.2.7. ПОЧИВНО ДЕЛО, КУЛТУРА И РЕЛИГИОЗНИ ДЕЙНОСТИ.

Разходите на консолидирано ниво в тази функция за 2009 г. са в размер на 544 млн.лв., или ръст от 20% спрямо 2008 г.

Почивно дело

За тази група са предвидени разходи необходими за функционирането на почивните бази и за провеждане на социалната политика за работещите в съответните системи.

Физическа култура и спорт

Предвидените средства в група „Физическа култура и спорт” са заложи в проектобюджета на Държавната агенция за младежта и спорта, като орган провеждащ държавната политика в областта на физическото възпитание и спорта. Осигурени са средства за подпомагане реализирането на основните цели, задачи и дейности по утвърдените програми на агенцията:

- Олимпийска подготовка;

- Детско-юношески спорт;
- Спорт за високи постижения;
- Спорт за учащи;
- Спорт за всички.

Култура

Подпомагане развитието на българската култура и изкуство

Предвидените средства създават условия за провеждане на националната политика в областта на културата във връзка с опазване на културно-историческото наследство, както и подпомагане развитието на българската култура и изкуство на конкурсен принцип чрез стимулиране на творчески проекти в различните области на културата.

Предвидени са и инвестиционни разходи за поддържане на сградния фонд на културните институти. За финансиране дейността през 2009 г. на Българското национално радио и Българската национална телевизия за създаване и разпространение на национални и регионални радио и телевизионни програми са предвидени общо разходи в размер на 154.0 млн.лв.

Религиозно дело

По група „Религиозно дело” е предвидена субсидия в размер на 3.5 млн. лв. за подпомагане на регистрираните вероизповедания в Република България.

4.2.8. Икономически дейности и услуги.

Общият размер на планираните по тази функция разходи е 4 479.7 млн.лв. по консолидирания бюджет за 2009 г., или ръст от 19.1% спрямо 2008 г.

Минно дело, горива и енергия

Предвидените за 2009 г. средства по група “Минно дело, горива и енергия” са предназначени за осъществяване на дейностите по:

- извеждане на ядрени съоръжения от експлоатация; безопасно съхранение на ядрени отпадъци,
- извършване на експертизи и обследвания на енергийни потребители; разработване на мерки за намаляване на енергийното потребление в индустрията; осъществяване на дейности и програми за енергийна ефективност;
- геоложко изучаване на страната, рационално ползване на подземните богатства и опазване на земните недра и почвите и др.

За издръжка и реализиране на функциите на Агенцията по енергийна ефективност, фонд “Извеждане на ядрени съоръжения от експлоатация” и фонд “Радиоактивни отпадъци” към Министерство на икономиката и енергетиката са предвидени средства в размер на 28 млн.лв.

През 2009 г. ще продължи участието на държавата във финансиране изпълнението на обектите и мероприятията по **преструктуриране на въгледобива, рудодобива и уранодобива** и отстраняване на последствията върху околната среда. Разходите свързани с ликвидация на неефективни производствени мощности в тези отрасли за 2009 г. са в размер на 22 млн.лв.

Селско стопанство, горско стопанство, лов и риболов

В група “Селско стопанство, горско стопанство, лов и риболов” за 2009 г. са предвидени средства за осигуряване на нормалното функциониране на дейностите, които се занимават със селско и горско стопанство рибарство и аквакултури. В тази група са осигурени и капиталови разходи за строеж на горски пътища за дърводобив, за разходи по проекти на фонд „Българска гора”, за покупка на пожарни коли за борба с възникналите пожари, и др.

Транспорт и съобщения

В група „Транспорт и съобщения” за 2009 г. са предвидени средства за доизграждането на ефективна транспортна система и инфраструктура; за постигането на високо ниво на безопасност и екологосъобразност във всички видове транспорт; за развитие на съобщителните услуги; за развитие на информационните и комуникационните технологии.

По отношение на пътната инфраструктура са предвидени средства, свързани с доизграждане на автомагистралите в Република България, хомогенизиране на основната пътна мрежа в страната, транс-гранични преходи, основен ремонт и реконструкция на пътната мрежа, както и за поддържането и текущия ремонт на пътната мрежа.

За 2009 г. са разчетени разходи по държавни инвестиционни заеми, включително с краен бенефициент търговски дружества, в това число по следните проекти:

- „България – железопътен проект на трансевропейската мрежа”;
- „Дунав мост II”;
- „Проект за рехабилитация на пътната инфраструктура” (за

пътища от Републиканската пътна мрежа II и III клас);

- Транзитни пътища – V.

Промисленост и строителство

Определените разходи за дейностите в група „Промисленост и строителство” през 2009 г. финансово осигуряват извършването на дейностите, насочени към насърчаване създаването и развитието на малки и средни предприятия.

Туризм

С предвидените по група „Туризм” средства за 2009 г. се осигурява изпълнението на дейностите в областта на туризма, в т.ч. националната туристическа реклама, насочени към повишаване на неговата конкурентноспособност. Държавната агенция по туризм е институцията, която осъществява държавната политика в областта на туризма, е първостепенен разпоредител с бюджетни кредити.¹²

Други дейности по икономиката

Тези разходи финансово осигуряват извършването от министерствата и ведомствата издателска дейност, осъществяването на дейностите в областта на метрологията и техническия надзор, на приватизацията и следприватизационния контрол, патентната дейност, дейностите по акредитирането на лаборатории и органи, дейностите насочени към насърчаване на търговията (участие в международни изложения, панаири и др.). Тук се включват и средствата за стопанисването на резиденции, дворци и стопанства от Министерството на държавната администрация и административната реформа (МДААР).

4.2.9. РАЗХОДИ, НЕКЛАСИФИЦИРАНИ В ДРУГИТЕ ФУНКЦИИ.

По тази функция са включени разходите за лихви и резерва за непредвидени и неотложни разходи. Предвидените разходи за лихви през 2009 г. са в размер на 636.7 млн.лв.

Резервът за непредвидени и неотложни разходи е в размер на **889.8** млн.лв. Този резерв включва: Резерв за структурни реформи; Резерв по бюджетите на Националната здравно-осигурителна каса, Националния осигурителен институт, Висшия съдебен съвет и Народното събрание; Резерв за фискална устойчивост; Резерв за предотвратяване, овладяване и преодоляване на последиците от бедствия.

¹² Съгласно чл.5а, ал.2 от Закона за туризма, считано от 21.03.2008 г.

V. ЕВРОПЕЙСКИ СРЕДСТВА И ОТРАЖЕНИЕТО ИМ ВЪРХУ БЮДЖЕТ 2009.

Приоритет е изграждането на модерна инфраструктура, финансирана съвместно от държавния бюджет и европейските фондове

Инвестиционната дейност заема важна роля в икономическата политика на правителството, насочена преди всичко към изграждането на модерна инфраструктура, финансирана съвместно от държавния бюджет и европейските фондове.

Основна задача през следващата година е максимално, ефективно и целесъобразно разходване на средствата от ЕС. Това ще се постигне чрез стриктното прилагане на програмно ориентираното средносрочно бюджетно планиране. Целта е да се осигури по-високо ниво на европейско съфинансиране в области, съответстващи на европейските инвестиционни приоритети и приоритетите, залегнали в Националната стратегическа референтна рамка за периода 2007-2013 г.

Таблица №11: Въздействие върху бюджета от финансовите взаимоотношения с ЕС.

Показатели (млн.лв.)	Общо*		Предпри- съединителни инструменти на ЕС		Европейски фондове			
					Обща селскостопанска политика		Структурни, Кохезионен фонд и други европейски политики	
					2008	2009	2008	2009
Приходи	1 852.1	2 957.0	680.9	814.2	540.3	632.7	630.9	1 510.1
(% от БВП)	3.0%	4.0%	1.1%	1.1%	0.9%	0.9%	1.0%	2.0%
Разходи	2 231.6	3 055.2	969.6	1 023.0	462.1	812.6	799.9	1 219.6
(% от БВП)	3.6%	4.2%	1.6%	1.4%	0.7%	1.1%	1.3%	1.7%
Бюджетен баланс	-379.5	-98.1	-288.7	-208.8	78.2	-179.9	-169.0	290.5
(% от БВП)	-0.6%	-0.2%	-0.5%	-0.3%	0.1%	-0.2%	-0.3%	0.3%
Вноска в бюджета на ЕС	659.9	931.8						
(% от БВП)	1.1%	1.3%						
Общ баланс	-1 039.4	-1 029.9						
(% от БВП)	-1.7%	-1.5%						

* Включено е и националното съфинансиране.

*Процесът за
оптимално усвояване
на средствата от
европейските фондове
е от първостепенно
значение в контекста
на ефективното и
ефикасно разходване
на националните
публични ресурси*

Средствата от европейските фондове са част от консолидирания държавен бюджет, поради което процесът за тяхното оптимално усвояване е от първостепенно значение при ефективното и ефикасно разходване на националните публични ресурси.

При подготовката на прогнозата за 2009г., разпределението на средствата от Структурните и Кохезионния фондове на ЕС е съобразно следните инвестиционни приоритети:

- Завършване на основните дейности по предприсъединителните инструменти ФАР и ИСПА;
- Извършване на междинни плащания по проектите по Структурните и Кохезионния фондове и сертифициране на разходите по всички програми от ЕК;
- Подготовка и изпълнение на стратегия насочена към подготовка на нови инвестиционни проекти, чието изпълнение да е ориентирано към следващия програмен период.

Водещ принцип при подготовката на инвестиционния проектобюджет за 2009г. е запазване размера на бюджетното финансиране, отразен в таблицата за допълняемост към Националната стратегическа референтна рамка. За 2009г. в структурата на източниците за финансиране на инвестиционните разходи е предвидено нарастване на дела на фондовете от ЕС.

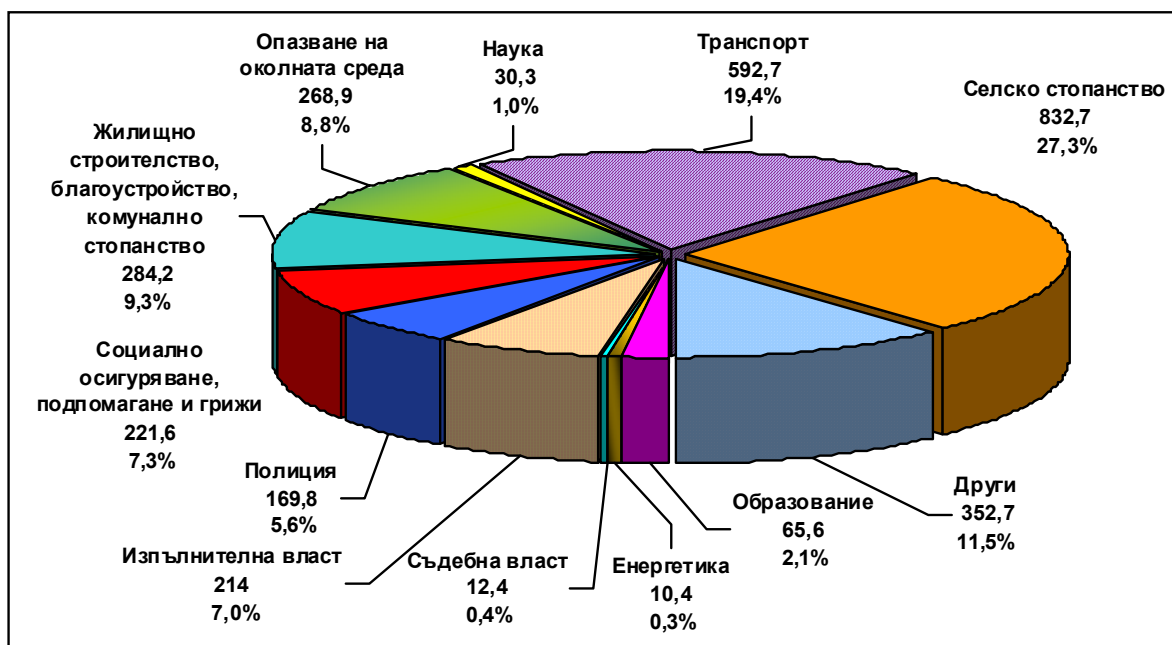
Провеждащата се бюджетна реформа ще позволи в условията на програмно-ориентирано многогодишно планиране рационално да бъдат обвързани и средствата от ЕС чрез оптимизиране на цялостния разходен пакет независимо от източника на финансиране.

Преструктурирането и реформирането на бюджета има за цел да предотврати намаляването на съществуващото финансиране в области, които не се финансират от ЕС, и недопускане на влошаване на бюджетната позиция при осигуряването на национални ресурси за инвестиционно съфинансиране по европейските фондове.

Преструктурирането на бюджетните разходи в националния бюджет не може да се извърши по отношение на вноската на Република България в бюджета на ЕС, която през 2009 г. възлиза на 931.8 млн.лв. и представлява 1.3% от прогнозния БВП.

Изпълнението на седемте Оперативни програми има реален потенциал за реализирането на националните приоритети. За целта от значение е пълното, разумно и своевременно използване на средствата от Структурните и кохезионния фондове на ЕС и националното съфинансиране от страна на държавния бюджет.

Графика №8. Структура на разходите (по основни сектори) финансирани със средства от фондовете на ЕС (включително и с национално съфинансиране) за 2009 г.

Вноска на Република България в общия бюджет на ЕС

Размерът на вноската на Република България в общия бюджет на ЕС за 2009 г. е определен на база на: методологията за изчисляване на собствените ресурси, регламентирана в законодателството на ЕС; прогнозните данни по държави-членки за целите на собствените ресурси за 2008 г. и 2009 г. и прогнозните данни за целите на изчисляване на вноската на Република България в общия бюджет на ЕС.

В проекта на бюджета за 2009 г. заложените средства за вноската в общия бюджет на ЕС са в размер на 931.8 млн. лв.

Тази сума е прогнозна и е своеобразна гаранция за изплащане на националната вноска в бюджета на ЕС. Нейната условност произтича от: възможността за възникване през годината на изпълнение на допълнителни потребности и/или непредвидени ситуации, които следва да бъдат финансирани от бюджета на ЕС; изплащането на Традиционните собствени ресурси (ТСР) на база реални постъпления; периодичните актуализации на данните по ресурс на база ДДС, брутен национален доход (БНД) и корекцията на Обединеното кралство във връзка с последната налична информация с оглед постигане на пълна точност.

Прогнозата за вноската на Република България в общия бюджет на ЕС за 2009 г. е изчислена на база на хипотезата за влизане в сила на новото Решение 2007/436/ЕО, Евратом на 01.01.2009 г., съгласно постигната договореност между държавите-членки. В тази връзка в стойността на вноската на Република България за 2009 г. са отчетени и средствата, които страната ни следва да плати за 2007 г. и 2008 г. при влизането в сила на Решение 2007/436/ЕО, Евратом, което ще породи действие от 1 януари 2007 г.

Предприсъединителни инструменти

За 2009 г. очакваните приходи, по програмите ФАР, ИСПА и временната финансова подкрепа, предвидена в Акта за присъединяване – Преходният финансов инструмент и Инструментът за улесняване на бюджетните парични потоци и за подпомагане изпълнението на Шенгенското споразумение, Европейското икономическо пространство и по други програми, са в размер на 980 млн.лв.

Очакваните разходи, предвидени за финансиране по предприсъединителните и временните финансови инструменти през 2009 г. са на стойност 1 180 млн.лв., от които около 225 млн.лв. е националното съфинансиране.

Структурни и Кохезионен фондове

През 2009 г. се очаква последното авансово плащане, както и сертифицирани междинни плащания след получаване на положителни становища по „оценките на съответствието” на системите за управление и контрол на Управляващите органи, Междинните звена, Сертифициращия орган и Одитния орган по Оперативните програми.

Общият размер на плащанията към България за 2009 г. се предвижда да е в размер на около 1 346 млн. лв.

През 2008 г. бяха открити процедури за набиране на проектни предложения по всички Оперативни програми, като голяма част от одобрените за съфинансираните от ЕС проекти са стартирали и се изпълняват. Авансовите плащания от ЕС в размер на 707.1 млн.лв. за 2007 г. и 2008 г. са получени. От Сертифициращия орган към м.октомври на 2008 г. са разплатени авансови плащания в размер на 23.9 млн.лв. към Управляващите органи.

През 2009 г. разходите, вкл. националното съфинансиране по Структурните инструменти се предвижда да са на индикативна стойност около 1 060 млн. лв.

Оперативни програми

Оперативна програма „Транспорт”

Прогнозните разходи за 2009 г. по **Оперативна програма „Транспорт”** възлизат на 295 млн.лв.

Конкретните проекти към ОП „Транспорт” са включени в индикативен списък с приоритетни проекти и индикативен списък с алтернативни проекти. Очаква се да бъдат изпълнявани проекти за :

- модернизация на участъци от ж.п. линия „Видин-София”, на ж.п. линии „София-Перник-Радомир” и „София-Пловдив”; на ж.п. линия „Свиленград-Турска граница”;
- модернизация на участък от път I-1 (Е 79) „Враца-Ботевград”, строителство на Автомагистрала „Струма” и Автомагистрала „Марица” от км 5 до км 72, пътна връзка на Автомагистрала „Хемус” – Софийски околновръстен път, разширяване на Метрополитен „София”, етап I: п. в. Надежда - централна ж.п. гара и централна автогара – площад „Света Неделя” - бул. „Черни връх”, строителство на Интермодален терминал в гр. София; и др.

Оперативна програма „Околна среда”

По **Оперативна програма „Околна среда”** са обявени три процедури за набиране на проекти, които ще се изпълняват през следващия бюджетен период. Това са: Техническа помощ за подготовка на инвестиционни проекти в секторите „води” и „отпадъци” и инвестиционни проекти за подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води.

За 2009 г. са планирани 4 процедури за сектор „води” и 2 процедури за сектор „отпадъци”.

Прогнозните плащания по 4-те приоритетни оси на ОП „Околна среда 2007 – 2013 г.” за 2009 г. възлизат на около 60 млн.лв.

Оперативна програма „Административен капацитет”

По **Оперативна програма „Административен капацитет”** прогнозните разходи за 2009 г. възлизат на 76 млн.лв., което на практика представлява 55% от всички предвидени плащания по Програмата. През 2009 г. се очаква да бъдат разплатени около 76.3 млн.лв.

До момента са одобрени проекти за над 88 млн.лв., като са налице сключени договори за близо 75 млн.лв. До края на 2008 г. предстоят нови процедури на обща стойност 34 млн.лв. Основната част от средствата по сключените договори ще бъдат разходвани през периода 2009-2010 г., имайки предвид заложените от Управляващия орган сравнително кратките срокове за изпълнение на проектите – до 18 месеца.

**Оперативна програма
„Развитие на
човешките ресурси”**

Прогнозните разходи по **Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”** за периода 2009 г. са около 170 млн.лв.

До м. август бяха сключени договори за 50.7 млн.лв., като до края на годината предстоят нови процедури на обща стойност 403.3 млн.лв. Това са средства за развитие на човешките ресурси в българските предприятия, повишаване качеството на социалните услуги и осигуряване на подкрепа за решаване на актуални проблеми в сферата на образованието.

**Оперативна програма
„Техническа помощ”**

Прогнозните разходи по **Оперативна програма „Техническа помощ”** за 2009 г. са 23 млн. лв.

До момента по ОП „Техническа помощ” са сключени договори за близо 19 млн.лв., а очакванията на Управляващия орган са до края на годината да се сключат договори за близо 35 млн.лв. Основната част от средствата по ОП „Техническа помощ” ще бъдат използвани за покриването на текущи разходи, плащания за услуги и др. Частта от средствата по тази оперативна програма, която ще се използва за придобиване на активи, ще е незначителна в сравнение с общите разходи финансирани по оперативната програма.

**Оперативна програма
„Регионално
развитие”**

Прогнозните плащания по **Оперативна програма „Регионално развитие”** за 2009 г. са около 270 млн.лв.

До момента са сключени договори за над 238 млн.лв., като до края на годината предстоят нови процедури на обща стойност 809 млн.лв. Основната част от средствата по сключените договори ще бъдат разходвани през периода 2009-2010 г. предвид сравнително кратките срокове заложи от Управляващия орган за изпълнение на проектите – средно 18 месеца.

Предстои да бъдат обявени схеми за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ в следните области:

- за реконструкция/ремонт на университети;
- за подобряване на градската среда; за интегрирани планове за градско възстановяване и развитие; за развитие на градския транспорт;
- за общински инфраструктурни проекти в областта на ИКТ (информационни и комуникационни технологии);
- за развитие на защитена, сигурна и надеждна обществена среда;
- за изграждане на участъци от газоразпределителни тръбопроводи и изграждане на инсталации, използващи възобновяеми енергийни източници (ВЕИ), и връзки към системите за доставка на ВЕИ;
- за развитие на природни, културни и исторически

атракции за подпомагане развитието на регионални продукти и пазарната информация за организиране на събития с регионален и национален обхват и въздействие.

**Оперативна програма
„Конкурентно-
способност”**

Прогнозните разходи за 2009 г. по **Оперативна програма „Конкурентноспособност”** възлизат на около 152 млн.лв. Предстои сключването на договори за подкрепа на микро, малки и средни предприятия с потенциал за развитие. Предвиждат се и схеми за подпомагане развитието на научноизследователска и развойна дейност за и от предприятията, с цел укрепване на техния иновационен потенциал и изграждане на подходяща про-иновативна бизнес инфраструктура.

Европейски средства за секторите селско стопанство и рибарство

Финансовият пакет за селското стопанство и рибарството при присъединяването на България към ЕС включва финансиране от:

- Европейския земеделски фонд за гарантиране (ЕЗФГ),
- Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР);
- Европейския фонд за рибарството (ЕФР).

Чрез **Европейския земеделски фонд за гарантиране** от ЕС ще постъпват средства по:

- 1. Схеми за директни плащания (Схема за единно плащане на площ и Други схеми за директни плащания) и**
- 2. Мерки включени в Общата организация на пазара на земеделски продукти.**

По **Схеми за директни плащания** от ЕЗФГ през 2009 г. се предвижда да бъдат разходвани средства са в размер на 549.5 млн.лв. За периода 2007-2009 г. на страната ни е дадена възможност допълнителни средства за финансиране на преките плащания да се осигурят чрез пренасочване на част от средствата за развитие на селските райони, със съответното съфинансиране от държавния бюджет. Предвижда се през 2009 г. да бъдат прехвърлени 15% от финансовия пакет за развитие на селските райони към средствата за директните плащания за земеделските производители.

През 2009 г. средствата от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), които ще бъдат насочени към директните плащания, ще бъдат в размер до 108.5 млн.лв., в т.ч. 21.7 млн.лв. национално съфинансиране. Общият размер на предвидените разходи за директни плащания за 2009 г. е в размер на 658 млн.лв., като се очаква да бъдат възстановени средства от

ЕС за директни плащания в размер на 584 млн.лв.

Мерките включени в Общата организация на пазара на земеделски продукти обхващат средствата, предназначени за: търговски механизми (лицензи); мляко и училищно мляко; полски култури; вино (преструктуриране на лозя); промоции, месо и пчеларство, плодове и зеленчуци.

В тези сектори средствата за пазарна подкрепа се отпускат в зависимост от пазарната ситуация и след решение от страна на ЕК. Предвидените средства за пазарни мерки през 2009 г. са в размер до 248.4 млн. лв., като се предвижда изразходваните средства да бъдат възстановени от ЕС в рамките на годината.

По програмата за Развитие на селските райони финансирането от ЕС се осигурява посредством **Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР)**.

През 2009 г. средствата, които страната ни предвижда да разходва за развитие на селските райони са в размер на 760.6 млн.лв., в т.ч. 150.6 млн.лв. национално съфинансиране.

Рибарският отрасъл в ЕС получава финансова помощ чрез **Европейския фонд за рибарството (ЕФР)**, който подпомага изпълнението на мерки и действия в рамките на Общата рибарска политика на ЕС, насочени към изграждане на устойчив сектор на рибарството и аквакултурите.

През 2009 г. средствата, които се предвижда да бъдат разходвани за прилагането на Общата рибарска политика, са в размер до 30.3 млн.лв., в т.ч. до 7.6 млн.лв. национално съфинансиране.

VI. БЮДЖЕТНА РЕФОРМА.

5.1. ПРОГРАМНО БЮДЖЕТИРАНЕ.

Утвърждаване на програмния подход на бюджетниране с цел повишаване качеството на управлението на публичните финанси

Към настоящия момент е постигнат значителен напредък по отношение на утвърждаване на програмния подход на бюджетниране на всички етапи на бюджетния процес и разширяване на неговия обхват. През следващите години ще продължат усилията, насочени към усъвършенстване на бюджетните практики при планирането, съставянето, изпълнението и контрола на бюджета и в посока повишаване прозрачността на бюджета.

Прозрачен бюджетен процес и отчетност за постигнатите резултати

За по-добра отчетност и повишаване на прозрачността относно постигнатите резултати на министерствата и държавните агенции – ПРБК, същите изготвят и представят в Министерство на финансите тримесечни финансови отчети, отчети за полугодieto и годишни отчети за степента на изпълнение на провежданите политики и изпълняваните програми, като ги публикуват на интернет страниците си. Отчетите за полугодieto и годишните отчети се предоставят и на Народното събрание и Сметната палата, като те са обект на разглеждане и оценка от страна на постоянната подкомисия по отчетност на публичния сектор към Комисията по бюджет и финанси на Народното събрание.

По отношение текущото изпълнение на бюджета всички произтичащи през годината промени/корекции ще продължат да се отразяват и по съответните политики и програми на министерствата и агенциите.

С разработването на програмните бюджети на министерствата и държавните агенции – ПРБК ще бъде отразен стремежът на правителството за повишаване качеството на публичните финанси чрез усъвършенстване на бюджетното планиране, повишаване на ефективността на разходите и на отговорността при разпределението и управлението на финансовите ресурси, създаване на условия за по-добра дискусия и прозрачност.

Разширяване обхвата на реформата

Проектите на бюджети в програмен формат, включени в пакета от документи към законопроекта за държавния бюджет на Република България за 2009 г., са представени в Министерството на финансите от първостепенните разпоредители с бюджетни кредити по бюджетите на:

- Министерския съвет;
- всички министерства;

- Държавната агенция за младежта и спорта, Държавната агенция за информационни технологии и съобщения, Държавната агенция по горите, Държавната агенция по туризъм, Държавната агенция „Национална сигурност” и Националната агенция „Пътна инфраструктура”.

Амбициите на Министерството на финансите в областта на бюджетната реформа в средносрочен план са свързани с усъвършенстване на бюджетното законодателство и методология, както и включване на всички ПРБК в процеса на програмно и ориентирано към резултатите бюджетниране.

***Повишаване
капацитета на
администрацията в
публичния сектор***

Във връзка с провеждането на реформите в областта на публичните финанси, разширяването на техния обхват и усъвършенстването на бюджетните процедури и практики Школата по публични финанси към Министерството на финансите извършва анализ на нуждите от обучения, разработва програми и организира провеждането на курсове и семинари с цел повишаване капацитета на служителите от държавната и общинската администрация.

5.2. ФИНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ.

Целта на реформата към финансова децентрализация е предоставяне на публични услуги по количество, качество и цени, съответстващи на потребностите и съобразени с възможностите на гражданите, на основата на устойчиво и дългосрочно балансиране на разходните отговорности на общините със стабилни приходоизточници и ефективен граждански контрол.

***Реформата спомогна
за подобряване на
финансовото
състояние на
общините***

Промените в отношенията между централните и местните власти доведоха до подобряване на финансовото състояние на общините. Реформата в бюджетните взаимоотношения между нивата на управление и процеса на финансова децентрализация доведе до следните положителни резултати:

- Финансовият механизъм, осигуряващ взаимоотношенията между централната и местните власти, стана относително по-ефективен. Държавата има отговорността да осигурява необходимите финансови ресурси за делегираните дейности, като чрез националните стандарти изравнява достъпа до съответните услуги в различните общини.
- Финансовото състояние на общините се подобри значително, но е необходимо да се повиши финансовата дисциплина на общинското управление.
- Силно спаднаха просрочените задължения на общините вследствие на механизмите за по-бързо и ефективно

ликвидиране на задлъжнялостта.

- Увеличи се размерът на собствените им приходи.
- Общините насочват за инвестиции повече средства в резултат на наблюдаваната тенденция за увеличаване на собствените приходи, както и на привлечените средства;
- Общините участват активно в обсъждането и решаването на финансови и други проблеми в отношенията между властите.

Като цяло степента на финансовата децентрализация в България постепенно се повишава, но остава по-ниска от средната в европейските страни.

Особено позитивно развитие отбелязва индикаторът за степен на фискалната децентрализация, свързан с дела на собствените общински приходи към общите приходи. След 2006 г. се наблюдава стабилен ръст на този индикатор, като прогнозите са през 2008 г. той да бъде около 42%.

От гледна точка на размера на общата сума на общинските бюджети към консолидираната фискална програма се наблюдава нарастване, но този дял от около 14% остава чувствително по-нисък от средните нива в европейските страни. Същото се отнася и за индикатора „*дял на общинските бюджети в БВП*”.

През месец август 2008 г. Министерският съвет¹³ одобри Годишен доклад за изпълнението на Стратегията за децентрализация през 2007 г.

Развитието на процеса на финансова децентрализация ще продължи чрез осъществяване на заложените мерки в Програмата за изпълнение на Стратегията за децентрализация.

И през 2009 г. ще продължи развитието на процеса на финансова децентрализация на общините чрез осъществяване на заложените мерки в Програмата за изпълнение на Стратегията за децентрализация за първия планов период (2006-2009 г.) Изпълнението на мерките през 2009 г. ще се извършва в съответствие с приетия Индикативен финансов план.

В Бюджет 2009 за делегираните от държавата дейности, финансирани чрез бюджетите на общините, са предвидени 2 127.7 млн.лв. (при 1 665.6 млн.лв. за 2008 г.). Увеличението е в размер на 462.1 млн.лв. Осигурените средства са предназначени да създадат условия за доразвиване на положителните тенденции в процеса на финансова децентрализация.

Ръст в общата изравнителна субсидия за общините през 2009 г.

За разширяване обхвата и повишаване качеството на предоставяните от общините услуги на населението за 2009 г. е предвиден ръст от 68.5 млн. лв. на общата изравнителна субсидия, предоставяна на общините.

¹³ С т.2 от Протокол №31 от заседанието на Министерския съвет на 07 август 2008 г.

Подпомагане на общини с обективен структурен дефицит

Механизмът за подпомагане на общини в затруднено финансово положение ще продължи да функционира и през 2009 г.

През 2009 г. ще продължи да функционира механизмът за подпомагане на общини в затруднено финансово положение, разработен през 2006 г. с цел подкрепа на определени общини да възстановят финансовата си стабилност.

През 2008 г. броят на общините, които са финансово подпомагани по този механизъм, е 41. Предвидени са средства за тази цел в размер на 10 млн.лв., които ще се отпускат отново на два транша и са предназначени за разплащане на просрочени задължения и за извършване на енергоспестяващи мерки.

С проектобюджета за 2009 г. предвидените средства за подпомагане на общини в затруднено финансово положение са в размер на 12 млн. лв.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В настоящия момент световната икономика е изправена пред предизвикателствата на финансови сътресения от глобален мащаб, съществено различаващи се от допусканията и прогнозите за макроикономическото развитие в национален план, отразени в средносрочната фискална рамка за периода 2009-2011 г. Докато всички икономики, включително и нашата, през последните години се възползваха от процесите на глобализация, настоящите събития показват как шоковете на финансовите и капиталовите пазари могат лесно да се пренесат и върху развиващите се икономики.

Основна икономическа цел на правителството е запазване стабилността на икономиката и осигуряване на възможности и сигурност за всеки. Приоритет е финансовата стабилност, като за целта правителството прилага комплексен подход, целящ запазване доверието в банковата система и осигуряващ подкрепа за реалната икономика в краткосрочен и дългосрочен план, отчитайки националните икономически особености.

В условията на глобална финансова криза запазването на системата на паричен съвет и следването на благоразумен подход при управлението на публичните финанси ще продължат да имат водеща роля за устойчивостта на икономиката и бъдещото ѝ развитие и растеж. Постигнатата бюджетна консолидация, поддържането на положителна бюджетна позиция и на значителен фискален резерв осигуряват гъвкавост на фискалната стратегия в условията на повишени външни рискове за приспособяване и възможност за реакция в случай на неблагоприятен сценарий за икономическото развитие.

За подкрепа на икономиката, правителството възнамерява да предприеме редица мерки и действия в краткосрочен план с оглед осигуряването на макар и по-нисък икономически растеж, в комбинация с мерки за изпълнение на дългосрочните национални цели.

Включените в Бюджет 2009 политики и мерки са израз на активната икономическа политика на правителството. Те целят запазване на финансовата и банковата стабилност и стимулиране на икономиката и поддържане на инвестиционната активност, както и създаването на буфери за смекчаване на вероятните последици от финансовата криза върху реалния сектор. Предложените мерки, групирани в три пакета – „Икономическа активност”, „Пазарна гъвкавост” и „Гъвкавост на социалните мрежи”, са основният инструмент на правителството за противодействие на световната финансова криза. В съчетание тези политики и мерки ще осигурят възможност за максимално запазване гъвкавостта на икономиката и предпазване от изкривявания на пазара и конкурентната среда.

С приемането на предлагания бюджет за 2009 г. ще се осигури запазване на стабилната макроикономическа среда, създаване на благоприятни условия за развитие на бизнеса и насърчаване на инвестициите, повишаване гъвкавостта в областта на доходите, ускоряване процеса на структурни реформи и продължаване на бюджетната реформа в подкрепа на икономическия растеж.

Използвани съкращения

БВП	Брутен вътрешен продукт
БНБ	Българска народна банка
БНД	Брутен национален доход
БТПП	Българска търговско-промишлена палата
БСК	Българска стопанска камара
ДИЗ	Държавен инвестиционен заем
ДЦК	Държавни ценни книжа
ДДС	Данък върху добавената стойност
ДОО	Държавно обществено осигуряване
ЕС	Европейски съюз
ЕК	Европейска комисия
ЕЦБ	Европейска централна банка
ERM II	Валутен механизъм 2
ЕЗФГ	Европейски земеделски фонд за гарантиране
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗДБРБ	Закон за държавния бюджет на Република България
ЗБДОО	Закон за бюджета на Държавното обществено осигуряване
ЗБНЗОК	Закон за бюджета на Националната здравноосигурителна каса
ЗДДФЛ	Закон за данъците върху доходите на физическите лица
ЗКПО	Закон за корпоративното подоходно облагане
ЗМДТ	Закон за местните данъци и такси
ИВС	Икономически и валутен съюз
КФН	Комисия за финансов надзор

КФП	консолидирана фискална програма
МВФ	Международен валутен фонд
МФ	Министерство на финансите
МТРБ	Митническа тарифа на Република България
НЗОК	Национална здравноосигурителна каса
НОИ	Национален осигурителен институт
НПО	Неправителствени организации
НПР	Национален план за развитие
НРС	Наблюдение на работната сила
НСОРБ	Национално сдружение на общините в Република България
НСПРСР	Национален стратегически план за развитие на селските райони
НСРР	Национална стратегическа референтна рамка
ОП	Оперативна програма
ОРП	Обща рибарска политика
ОСП	Обща селскостопанска политика
ПСР	Пакт за стабилност и растеж
ПРБК	Първостепенен разпоредител с бюджетни кредити
ПУДООС	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
ПФИ	Преходен финансов инструмент
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
СБ	Световна банка
СФР	Средносрочна фискална рамка
УПФ	Учителски пенсионен фонд
ФГВРС	Фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите”
ХИПЦ	Хармонизиран индекс на потребителските цени

Приложения

Приложение № 1: Бюджет 2009 по отговорности.

Приложение № 2а: Консолидирана фискална програма за 2008 и 2009 г.

2б: Разпределение по функции на разходите по
Консолидираната фискална програма за 2008 и 2009 г.

Приложение № 3: Основни политики и програми в бюджетния сектор.